

PLANINSKI VESTNIK 1

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXVII

1977

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

	Novoletno sporočilo dr. Mihe Potočnika, predsednika PZS	1
Franc Ceklin	Bohinj in Triglav	5
Tine Mihelič	Na planincih lušno biti	17
Janez Bizjak	Arhitektura v alpskem svetu	22
Janez Marinčič	Stena v steni	29
Viki Grošelj	Zaledenele vesine	31
Lado Božič	Pod oknom	33
Dr. Slavko Tuta	Ladu Božiču v slovo	36
Tine Orel	Dr. Milko Hrašovec (1887—1976)	38
Zvone Andrejčič	Grand Pilier d'Angle — japonska smer	39
Ing. Franci Ekar	Ledine 1976	41
Ing. Božo Jordan	Na sosednja vrhova transverzale »YU«	43
Boris Mlekuž	Smučarske ture na Kaninu	45
Ing. Božo Jordan	Pregled slovenskih veznih poti — transverzal	47
	Društvene novice	48
	Alpinistične novice	58
	Varstvo narave	60
	Iz planinske literature	60
	Razgled po svetu	62

Naslovna stran:

Bricelj (2347 m) s Pelcev
 (vzhodna stran)

Foto dr. Jože Andlovic

Notranja priloga:

- 1 Zasneženi Bohinj — Foto Jaka Čop
- 2 Nad Kokrskim sedlom, v ozadju Rzenik, Menina in Velika planina — Foto Stane Mesar
- 3 Spređaj Kočna, v ozadju Triglav in soseščina — Foto Stane Mesar

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-533. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 120 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 200 din (12 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

Glasilo
 Planinske zveze Slovenije
 »Planinski Vestnik«
 je bilo z ukazom
 predsednika republike
 Josipa Broza-Tita
 ob 80-letnici izhajanja
 za poseben prispevek
 k razvoju planinstva
 v Sloveniji
 odlikovano
 z redom zaslug za narod
 s srebrnimi žarki

**JAGODIC
 VINKO**

VODICE 33/b

Izjava
 dela
 z gradbenimi
 kompresorji

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

77. LETNIK

1 1977

NOVOLETNO SPOROČILO DR. MIHE POTOČNIKA, PREDSEDNIKA PZS

Dr. Miha
Potočnik

Dr. Miha Potočnik je gotovo ena naših najpopularnejših osebnosti. Več kot 50 let je njegovo ime javno, saj je bil našim ljudem že v rosi mladosti na očeh kot plezalec, član »zlate naveze« in planinski pisatelj, da ne govorim o njegovem kasnejšem poklicnem in družbenem delu posebej pa še o njegovem delu za razvoj in napredek slovenskega in jugoslovanskega planinstva.

Urednik planinskega glasila ga je naprosil za razgovor ob novem letu.

PV: S čim si bil, dragi predsednik, v preteklem desetletju v našem planinstvu posebej zadovoljen? Naša organizacija se rada ponaša s tem, da stalno raste in napreduje.

Dr. P.: Če bi svoje veselje ob planinskem delu, ki ga opravljam skupaj s številnimi požrtvovalnimi, zelo delovnimi planinskimi odborniki, aktivisti in prostovoljci po naših planinskih društvih in v njihovi zvezi, lahko na kratko izrazil, bi dejal: Veseli nas izredna množičnost in naraščajoče zanimanje za aktivno preživljanje prostega časa v naši gorski naravi. Stalno narašča število planinskih društev in

članstva. Društva so posejana po vsej Sloveniji in delujejo v vseh občinah razen v občini Ribnica na Dolenjskem. Pred desetimi leti — 1966 — smo imeli v Sloveniji točno 100 planinskih društev z 32 510 člani, danes — 1976 — je že 143 društev z okroglo 90 000 člani! Med društvi je vedno več društev — nad 30 — neposredno v organizacijah združenega dela (»sindikalna društva«). Tudi sicer so najmočnejša, najbolj delavna in po članstvu najštevilnejša (splošna) planinska društva predvsem v industrijskih središčih in delavskih krajih. Močno so se razrasle planinske sekcije na osnovnih in srednjih šolah (okroglo 130).

Seveda pa naše delovanje ni namenjeno le članstvu, enaka skrb velja vsem obiskovalcem (zdaj jih je že več kot en milijon na leto!) naših gora; člani, mladinci in pionirji imajo eno samo, zelo skromno ugodnost — 40% popust pri prenočnini — zato pa precejšnje dolžnosti.

Predvsem je tu zelo težka in odgovorna dolžnost skrbeti za gradnjo, vzdrževanje in oskrbovanje planinskih domov, koč, zavetišč in planinskih poti. Seveda je poleg te še kup drugih dolžnosti in odgovornosti na področju planinske vzgoje, kulture, izdaje in rednega izhajanja Planinskega Vestnika, založništva, dela s planinsko mladino, propagande, varstva narave, alpinizma, ekspedicionizma in izletništva v tuja gorstva, gorske reševalne službe in še mnogo tega.

Kot napredek zadnjega časa lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da je planinstvo dejavno in enakopravno vključeno v sistem samoupravnega interesnega organiziranja in financiranja telesne kulture (v najširšem pomenu), v katerem pa se mora seveda uveljaviti predvsem s svojim delom in izpolnjevanjem skrbno izdelanih in opravljenih programov.

To še zlasti velja za povezovanje planinstva v temeljnih samoupravnih telesnokulturnih, kulturnih in izobraževalnih skupnostih v občinah, v krajevnih skupnostih, pa tudi v organizacijah združenega dela, kjer se predvsem oziroma se bo vedno bolj odločalo tudi o družbeni pomoči in (so)financiranju.

Posebej naj še podčrtam naše skupno zadovoljstvo, da je bil julija 1974 z veljavo do vključno leta 1980 podpisan družbeni dogovor (eden prvih v SR Sloveniji!) o gradnji, vzdrževanju in sanaciji visokogorskih planinskih postojank in planinskih poti, ki je načelno priznal in ugotovil važnost in družbeni pomen teh postojank in poti kot grotne osnove za množično planinstvo ter vsaj skromno zagotovil tudi nekaj nujno potrebnih denarnih sredstev za planinske naložbe in investicijsko vzdrževanje teh objektov tudi iz družbenih sredstev.

Seveda pa je kot vrhunski dosežek tudi vzpon po južni steni na Makalu dogodek, ki je dokazal, da trajno in vsestransko napredovanje planinskega dela na množični podlagi lahko prinese tudi take izjemne uspehe.

PV: Naša organizacija je ena od tistih, ki nima težav z mladino. Mladina se rada vključuje v planinstvo, imamo na desettisoče mladincev in pionirjev, imamo pa tudi sposobne mlade ljudi, ki so v zadnjem desetletju kot odborniki PZS izkazali lepe organizacijske in vsebinske dosežke, pravo novo kvaliteto slovenskega planinstva. Ali so za to kakšni posebni vzroki? Ali je vsa resnica v tem, da mladino najlaže in najnaravneje pridobivamo s tem, če strežemo njenim interesom? V zadnjih letih mnogo govorimo o planinskem šolanju, češ, imamo mladino, poskrbeti moramo torej, da jo planinsko vzgojimo in tudi planinsko izobrazimo. Obvladati moramo položaj s tem, da mladino zaposlimo, zainteresiramo, ji damo vzvišene cilje, s tem pa krepimo tudi planinsko organizacijo in njen družbeni potencial. V čem vidiš glavne težave ali zapreke pri tem prizadevanju?

Dr. P.: Kar se posebej planinske mladine tiče, se mora v prvi vrsti poudariti vzorno in vztrajno delo mladinske komisije pri Planinski zvezi Slovenije (MK), ki je prav pred kratkim — 4. decembra 1966 — praznovala dvajsetletnico svojega plodnega delovanja in delo mladinskih odsekov (MO) v planinskih društvih. Omeniti je treba tudi delovanje komisije PZS za vzgojo in izobraževanje. Seveda vse to delo temelji na široko razporeni mreži mladinskih aktivistov samih, na pomoči in požrtvovalnosti mentorjev in vzgojiteljev v društvih in na šolah, mladinskih vodnikov in dobro zastavljenih aktivnostih ter trajnih akcijah, kot je na primer akcija »pionir-planinec«, kot so orientacijska tekmovanja, spominski množični pohodi v znamenju obujanja in gojitve tradicij NOB, planinske šole in podobno. Veliko zaslug imajo za tak ugoden razvoj tudi šolske oblasti, ki so vzgojiteljem, ki delujejo v mladinskih odsekih PD in v planinskih sekcijah na šolah, to delo ustrezno priznale in ovrednotile kot neposredno s šolo povezano svobodno aktivnost.

Morda širino — in s tem tudi globino — mladinskega vzpona v planinskih vrstah lahko pojasni tudi statistični podatek, da je bilo pred 20 leti — 1956. leta — v planinskih društvih v Sloveniji le 6011 mladincev do 24. leta starosti in 3471 pionirjev do 15. leta starosti, čez 10 let — leta 1966 — že 11 482 mladincev in 8729 pionirjev, dandanes pa je že 16 934 mladincev in kar 24 416 pionirjev. To je izredna v bodočnost usmerjena naložba. Spet se potrjuje pravilo, da je treba zgodaj začeti po izreku »kar se Janezek nauči, to Janez zna«. Razveseljivo je, da je življenje samo potrdilo pravilnost usmeritve tudi za najmlajše in da niso imeli prav tisti, ki so z dvignjenim prstom »svarili«, češ planinstvo ni za najmlajše. Zanimanje za planinske izlete — seveda v primernih oblikah, ne pretežno, ob sodelovanju in pomoči starejših, zlasti tudi staršev (»družinski sport«) — je prav med mladimi in celo najmlajšimi cicibani izredno. Podoba je, da planinski izlet in planinska tura ustreza mnogim interesom prav mladih ljudi, posebno še mestnih, in jim v mnogočem uravnava in zadovoljuje tudi naravno žejo in težnjo po nenavadnih dogodivščinah in po aktivnem uveljavljanju in samopotrjevanju. Glede najmlajših mnogi pretiravajo s strašenjem in svarjenjem pred nevarnostmi v gorah. Naše gore so s svojo gosto mrežo dobro načelanih, zavarovanih in markiranih poti skoro na prav vse gorske vrhove v naši deželi zelo varne. Šolanje in dobra priprava na gorske ture, sodobna obutev, obleka in oprema, ki jo že premoremo in tudi denarno celo za skromne žepe ni predraga, te nevarnosti, ki seveda so, izdatno zmanjšujejo. Dandanes je neprimerno veliko več nevarnosti v mestu, na cesti, v motorizaciji, v sodobnem razvratu, v slabo usmerjenih in nadzorovanih disco in podobnih klubih, v postopaštvu in mamilih, v lagodnem brezdelju in dolgočasju, kot pa jih je na primer pri zdravem aktivnem udejstvanju v hribih, v zdravem amaterskem športu ali na mladinskih delovnih akcijah.

Ovir in zaprek pri tem delu je seveda nekaj, glavne so v izredno skromnih in skopih sredstvih ter omejenih kadrovskih možnostih. Sicer pa je premagovanje zaprek in preskakovanje ovir tudi svojevrsten užitek — mar ne? Kakšna posebna propaganda za obisk gora skoro da ni potrebna. Ne da bi bili preveč domišljivi, lahko rečemo, da se dobro blago (= naše gore) kar samo hvali.

PV: Dolžnost planinske organizacije je, da »spravi ljudi na noge«, v gorsko naravo. Ali smo se te naloge prav in dovolj lotili? Ali je mreža posebej označenih poti dovolj gosta? Ali bi bili potrebni še kaki rutinski propagandni ukrepi?

Dr. P.: Naša »mreža« je kar dovolj gosta in enakomerno razporejena. Kar se tiče planinskih koč in poti, imamo največje želje, da bi še kaj več naredili, posebej v Posočju: dograditev koč na Kaninu, novo kočo pri Krnskem jezeru, novo kočo pod Špičkom v Jalovčevem masivu, mladinski vzgojni tabor v Bavšici in nova pota v gorah med Bavškim Grintovcem in Jalovcem (Morež, Loška stena). Seveda pa je nujna tudi modernizacija koč v ožjem Triglavskem pogorju, kjer je zdaj glavni množični naval, ki mu skoraj da nismo več kos. Tu je nujno povečanje Aljaževega doma v Vratih, podvojitve zmogljivosti Triglavskega doma na Kredarici, dokončana modernizacija koč pri Triglavskih sedmerih jezerih. V Karavankah nam manjka predvsem vsaj ena (spodnja) kočna na Golici. Vse to pa seveda presega naše planinske moči. Tu resno računamo na mnogo večjo in bolj osredotočeno družbeno pomoč.

Vse drugo bi že še nekako šlo po dosedanji poti, s podjetnostjo naših društev in s pritegnitvijo lokalnih virov, še posebej s pomočjo sindikatov v organizacijah združenega dela.

PV: Doživeli smo priznanje vsega sveta z uspešno ekspedicijo na Makalu. Ali bomo na tej lovoriki počivali ali kmalu posegli po novih?

Dr. P.: Kdor počiva ali celo spi na lovorikah, nazaduje. Lovorike morajo biti vedno sveže!

Po uspehu v južni steni Makaluja na Trisulu in še prej na Kangbačenu pa v Andih itd. se je močno povečalo zanimanje za nove odprave. Tu se je spremenilo že toliko, da take pobude in načrte, ki jih je še nedavno pripravljala Zveza, pripravljajo že posamezna planinska društva ali več njih skupaj. Tako se govori o Kavkazu, Pamiru, Andih, Hindukušu, Karakorumu. Za zvezno vsejugoslovansko ali slovensko dpravo je zanimivo proučevanje novih možnosti na Mt. Everestu (ogled 1977, vzpon 1978 ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav), želja, da bi naši alpinisti lahko obiskali Tibet in izredno zanimiva gorstva v LR Kitajski, dobivamo pa tudi pobude, da bi obiskali Novo Zelandijo ali celo Antarktiko. Koliko pa bo od tega zares »muzike«, je odvisno samo še od denarja, kajti ljudje (veliko število prvorazrednih alpinistov in organizatorjev), izkušnje, oprema in vse drugo, kar spada zraven k takim načrtom, je že tukaj. Upamo, da se bo tudi za naše alpiniste zanimal kak »Brest« ali kakšno še bolj žlahtno in rodovitno drevo!

PV: Patriotična vzgoja je planinstvu, bi lahko rekli, imanentna. Smo storili vse, da bi bila ta njegova sestavina čim bolj vidna in učinkovita?

Dr. P.: Patriotizma v planinskih vrstah — ne le tistega v besedah in hejslovanstvu — nikoli ni manjkalo, ne ob ustanovitvi leta 1893, ne do prve svetovne vojne, ne med obema vojnama, še zlasti ne med narodnoosvobodilno vojno in revolucijo, pa tudi ne v povojnem času obnove in izgradnje. Planinci po dolgem in počez prehodimo in poznamo našo ožjo domovino Slovenijo in širšo skupno bratsko domovino Jugoslavijo. In kdor to dvoje vidi, pozna in spoznava, mora biti dober Slovenec in Jugoslovan. Šaj na svoje lastne oči prav lahko vidi sadove naše samoupravne napredne ureditve in sadove našega skupnega dela. Razen tega so tradicije NOB v planinskih vrstah in na vseh naših izletih ter prireditvah vedno živo navzoče, posebej pa v praktičnih delovnih stikih in na skupnih akcijah s planinci iz drugih republik nenehno dejavno razvijamo bratsko sodelovanje in enotnost vseh Jugoslovanov. Prav v letošnjem letu smo osnovali in na vrhu Triglava ob Dnevu borca 4. 7. 1976 odprli novo planinsko pot »Po planinah Jugoslavije«, za katero je izredno zanimanje. Prepričan sem, da bodo vsi, ki se bodo povzpeli na vseh 14 vrhov (po 2 v vsaki izmed 6 republik in po 1 v vsaki od obeh avtonomnih pokrajin) te poti, propagandisti te in podobnih akcij.

Sicer pa je tudi delež planincev pri pripravi obrambe naše domovine, na teritorialno obrambo in splošni ljudski odpor ter državljansko samozaščito dobro znan sestavni del naših statutarnih nalog in trajnih društvenih prizadevanj.

PV: Planinstvo je med telesnokulturnimi panogami pravzaprav edino, ki se je takoj ob nastanku izkazalo s svojo polivalenco, z velikim družbenim pomenom, z vzgojo, raziskovalno, etično in socialno vsebino. Kako gledaš na to v primeri z družbeno afirmacijo planinstva? Ali niso včasih vidne tendence, da bi se ta planinska polivalenca manj videla ali pa se vsaj zmanjšala na zgolj rekreativno področje?

Dr. P.: Sam sodelujem v izvršnem odboru telesnokulturne skupnosti Slovenije, drugi moji tovariši iz zveze in posameznih društev delajo v zvezi telesnokulturnih organizacij in v raznih občinskih ter samoupravnih interesnih skupnostih. Lahko rečem, da ima planinstvo na splošno — morda ni tako v posameznih primerih, kjer začasno še prevla-

duje kult profesionalnega, gledališkega, navijaškega ali samo tekmovalnega športa — v sistemu samoupravno interesno organizirane telesne kulture priznано svoje važno mesto v sklopu množične telesne kulture. Dokumenti, ki so bili sporazumno sprejeti po pooblaščenih delegatih vseh temeljnih skupnosti iz občin, obale in mesta Ljubljane — zlasti še samoupravni sporazum iz Portoroža — upoštevajo in vrednotijo tudi planinsko dejavnost. V delu je kot nadaljna konkretizacija portoroških sporazumov dokument o množičnosti, ki bo prav tako razčistil mnoge dosedanje dileme in odstranil veliko tega, kar je bilo v športu doslej nepravilnega, enostranskega, ekscesnega. V glavnem smo planinci lahko zadovoljni, da smo uvrščeni kot enakopravni dejavniki v novi sistem in da nismo več osamljeni »prikolíčarji«, navezani na poniževalno prosjačenje in »žicarijo«. Prepričan sem, da se nam v tem sistemu v končni posledici ne bo slabo godilo, zlasti tudi kar zadeva financiranje, še posebej potem, ko bodo o delitvi sredstev in podpiranju raznih programov zares neposredno in po svojih delegatih odločali delovni ljudje v organizacijah združenega dela, ne pa več državna, samoupravna ali športna proračunska ali celo navijaško usmerjena birokracija. Delovni ljudje prav dobro vedo, kaj v našem narodnem, kulturnem in telesnokulturnem življenju predstavlja in pomeni slovensko planinstvo.

PV: Včasih se govori tudi o športizaciji planinstva. Ta bi planinstvu vzela množični značaj, planinstvo ne bi bilo več demokratična, najdostopnejša rekreacija delovnih množic z vsemi motivi, ki omogočajo in jamčijo delovnemu človeku aktiven odmor. Ali ni prav v tem največja vrednost planinstva, da spravi v naravo — v skladu s sodobnimi potrebami — tudi poprečno sposobnega človeka? Ali športizacija tudi alpinizma ne spravlja v zagato prav s tem, če ga odlomi od planinske množice kot »športizirani vršiček«?

Dr. P.: Ni nevarnosti za take vrste »športizacijo«. Mislim, da je planinstvo proti temu z vsem svojim bistvom, zgodovino, tradicijo, sodobnimi načeli in cilji svojega delovanja dobro »cepljeno« in za te vrste bolezni več ali manj immuno. Tudi naši alpinisti so v vseh svojih dosedanjih razpravah odločno nasprotovali kakršnemukoli profesionalizmu in nekaterim izkušnjavam »vrhunstva«.

Prepričan sem, da je po vseh naših novejših političnih in strokovnih preudarkih in spoznanjih že zastavljena pot ravno obratna: tudi šport (v klasičnem, ožjem pomenu besede) — množični, tekmovalni, vrhunski in celo profesionalni — bo moral postati bolj kulturne, bolj človeški, bolj demokratičen, bolj moralen in etično plemeniti, če bo želel v naši samoupravni družbi predstavljati eno od pozitivnih sestavin socialistične skupnosti in eno od sredstev, ki naj omogoča boljše in bogatejše življenje. Drugačnega — menažerskega, profitarskega, korupcijskega, manipuliranega itd. — športa naša družba ne želi in ne rabi. Morebitne take osamljene težnje bo vedno bolj preganjala in zatirala. Predvsem pa jih ne bo več financirala.

PV: Kakšno stališče zavzemaš do naših žičnic, ki delajo, in do tistih, o katerih se govori, da bodo še nastale? Ali res ne zlamo planirati takih naprav v skladu z našimi možnostmi in z mestom, ki ga imamo v alpskem področju? Zakaj toliko »skicentrov«? Ali ne bi bilo pametno do kraja zgraditi enega?

Dr. P.: Žičnice so dejstvo. Rad se popeljem z njimi in smučam ob njih. Kakšen dan še sedaj na stara leta na Kravcu ali na Voglu presmučam v enem dnevu toliko, kolikor sem v mladih in zrelih letih presmučal celo zimo in pomlad. Ob tem pa skočim peš še na Veliki Zvoh ali na Šijo.

K sreči so vse žičnice narejene še vedno tudi tako, da se ob njih ali daleč od njih lahko tudi še vedno hodi. Tudi te možnosti se še vedno vsakdo lahko posluži. In če se jih bodo kdaj v bodočnosti naveličali, je spet sreča v tem, da jih brez trajnih sledov in škode v naravi lahko podro in demontirajo.

Vsekakor bo potrebno do konca dograditi sistem žičnic in drugih turističnih objektov na Kaninu in v Bovcu, verjetno pa sčasoma še tudi kje drugje. Tudi »skicentri« imajo svoje opravilo, dokler se ob njih lahko zdravo zabava in svoj prosti čas aktivno preživlja na planem, na smučiščih na stotisoče in milijone ljudi, in sicer — za razliko od nekaterih drugih od družbe podpiranih »cirkusov« — v glavnem celo na svoje lastne stroške.

PV: Mnogi pravijo, da goro profaniramo, če z vertikalnim prometom spravljamo množice v višave? Ali je možno goro resnično doživeti brez naporov? Čim lažje je delo, tem težji naj bo oddih — da obdržimo ravnotežje med fizično in umsko delovno sposobnostjo. Ali je te vrste naša pridiga donkikotstvo? Naj podlegamo turistični industriji brez besed, četudi izkazuje izgubo, ki jo moramo nekako plačati vsi?

Dr. P.: Ta svet — in tako tudi naš gorski — je po mojem mnenju ustvarjen za vse ljudi, ne samo za neko žlahtno elito, ki si zase lasti monopol, da je samo ona osveščena in — kot bi rekli Nemci — »zimmerrein«. Mislim, da je goro mogoče doživljati

na tisoče raznih načinov in da je motivov, iz katerih in zaradi katerih ljudje dandanes zahajajo v gore, na desetine, če ne na stotine. Naj hodi vsak iz svojega osebnega nagiba in iz svoje lastne potrebe in veselja, — kakršnokoli to že je, samo da ni naperjeno proti drugim ljudem in človeškemu dobremu bistvu. Pravda »zakaj« ne bo nikoli končana in povsem dognana in enega samega odgovora nanjo ni. Važno je, da ljudje hodijo v hribe, čim več, čim pogosteje. Le tako bomo nekoč vsi lahko postali »pravi« planinci in vprašnje »elite« in za elito sploh ne bo več važno.

Kar pa se tiče nadaljnjih vprašanj, si ne domišljam, da bi bil tako pameten in podkovan, da bi na vse lahko dal pravilen ali vsaj sprejemljiv odgovor. Nekaj sreče in upanja je tudi v tem, da vsi odgovori še niso znani in da nekaj iskanja ostane še za druge in tudi za znanca. Saj jim bo sicer zelo, zelo dolgčas.

Pa srečno planinsko leto vsem!

Ljubljana, dne 5. 12. 1976

BOHINJ IN TRIGLAV

FRANC CEKLIN

Zamirajoča svetloba poletnega večera. Nočnik prinaša hlad gora in šum Mostnice. »Z Voje se voda šliš'. Vreme bo« de babica. Vrne se v vežo, k loncem, pripravljat večerjo. V ognjenih zubljih se sveti črni šipovnik, se zlatijo babičini lasje. Sedečega na stopničastem »mostu« pod širokim napuščem očetne hiše me skozi svetlo odprtino baročnih vežnih vrat — z vrezano letnico 1736 — treplja in boža plapolajoči svit. Od samotne obalne cerkvice, potopljene v rastoči mrak, pa čez temno jezersko gladino, čez polje sem doni čist in jasen zven — že dolga desetletja ga nosim v sebi.

Da, tudi zdaj, ko odpiram dveri davnih dedov, slišim ta zvonki glas.

* * *

Od neznanega dneva v sivi davnini zgodnjega srednjega veka, ko so na Žalah v Srednji vasi v Bohinju položili v grob staroslovenskega veljaka,¹ pa do onega trenutka na pragu 20. stoletja, ko je pisar po »uradni dolžnosti« vpisal v radovljiško zemljiško knjigo za kat. občini Studor in Srednja vas izbris nekaterih posebnih zemljiških parcel,² je razpetih več kot dvanajst stoletij.

Med tema časovnima mejnikoma so v podolju Triglava zaznavne sledi, kakšno je bilo bitje in žitje drobcev močnega in uglednega sloja pradednega slovenskega življa, ki mu še nismo segli do stržena in ne dodobra spoznali, kakšen je njegov pravi obraz.³

Skušajmo se mu približati vsaj za korak.

Tolmin, 6. junija (med leti 1063 in 1068). Oglejski patriarh Rabenger in briksenški škof Altwin skleneta znamenito desetinsko pogodbo.⁴

¹ Gl. Walter Šmid, Altslovenische Gräber Krains (Das Gräberfeld in Wocheiner Mitterdorf), Carniola I, 1908, str. 20, grob št. 12.

² Posebni vložki v (novi) zemljiški knjigi z označbo zap. številke poimensko vpisanih kosezov v radovljiškem urbarju iz konca 18. stoletja (od št. 1000 do 1014), so bili leta 1905 po uradnem nalogu izbrisani, nekdanja koseška posest Srenjanov, Studorcev in Fužinarjev, dotlej posebej izkazana, pa pripisana lastnikom na njihov siceršnji vložek (beležke na več mestih). Zemljiška knjiga sodišča v Radovljici (za kat. ob. Studor in Srednja vas v Bohinju).

³ V pripravi je obsežna strokovna razprava »Bohinjski kosezi«. Del zanjo zbranega gradiva (vir, literatura) je v zgoščeni obliki uporabljen za tale prigodni članek ob 80-letnici Planinskega vestnika.

⁴ Fr. Schumi, Urkunden- und Regestenbuch Krains I, 1882, str. 57, št. 46. — O. Redlich, Die Traditionsbücher des Hochstifts Brixen (Acta Tirolensia I), 1886, str. 67, št. 183. — Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, III, str. 139—140, št. 227.

S tega pomembnega zgodovinskega razgledišča 11. stoletja se zazrimo najprej nazaj. Morda celo tja do prvega, severnega slovanskega naselitvenega vala pred pol tisočletjem.

Stodoranci.⁵ Južna konica te razcepljene plemenske skupine se pne čez višave gora, prek živih pregraj alpskih voda. Po uleženih širjavah podolij in skozi mrak lesov se prebije do zavetne dolinske kotanje sredi snežnih gora. Bojeviti prišleki naskočijo zasilno utrjena gradišča in upokore številne romanizirane ilirske staroselce.⁶ Doseljeni rod se udomi mednje in jim vsili svojo govorico. Vsrka vase njihovo prastaro ime kraja, bogovom svojih dedov pa ostane zvest še stoletja. Ta so se rojevala in s sledmi vred zamirala.

Samo prgišče tega, kar je v njih Morana pregrinjala s temnim prtom pozabe in izničjenja, je roka arheologa doslej iztrgala davnini Bohinja.⁷ In vendar — kako dragocena spoznanja!

V prisoje obeh dolin je naslonjena vrsta selišč s »Plesmom« pred sabo in njivo mrtvih ob sebi. Prebivalci izpod prepadne vzhodne stene gore pokopavajo svoje rajne na položni brežini ob Goričici (nad njivami danes znanih Podojnic).⁸ Vaščani osrednjega

⁵ Gl. Fran Ramovš, *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, 1936, št. 10. — Bogo Grafenauer, *Ustoličevanje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev*, SAZU 1, Dela 7, 1952, str. 459. — Isti, *Zgodovina slovenskega naroda I*, 1964, str. 324. — Jože Kastelic, *Slovanska nekropola na Bledu*, SAZU 1, Dela 13, 1960, str. 39.

⁶ Prim. Milko Kos, *Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja*, 1955, str. 59, 71.

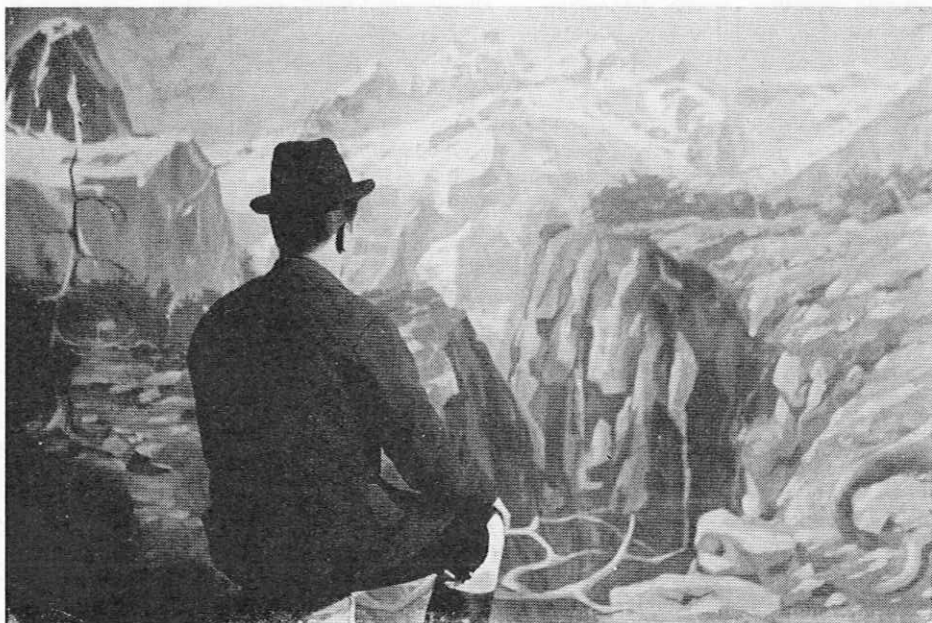
⁷ W. Šmid, o. d., str. 17—26.

⁸ Isti, o. d., str. 21. — Leta 1936 so Janko Hodnik, Stara Fužina 59, Jože Odar, Studor 24 in še nekateri delavci pri gradnji nove (a nedograjene) ceste iz Srednje vasi v Uskovnico izkopali v brežini pod Goričarjevo hišo dele človeških okostij in nekaj grobnih pridatkov (na šmidovi staroslovanski nekropoli!).

Srednja vas v Bohinju. Levi križec označuje lokacijo šmidovega staroslovanskega grobišča nad »Podojnicami«, križca na sredini slike pa staroslovensko nekropolo »Žale«, ki so jo kot grobišče uporabljali že v staroželezni dobi

Foto Franc Ceklin

Akad. slikar Valentin Hodnik: Triglav z Zágona pred Velim poljem (olje, platno), 200 × 390 cm; Srednja vas v Bohinju

naselja polagajo svoje rajne v neštetokrat prekopano halštatsko prst terasastih Žal.⁹ Njihovi sosodje na jutranji strani vkopavajo gomile pokojnikov v ostanke rimskih grobov,¹⁰ spodaj, kjer mlada Sava oplakuje onstranski Gradec, pa so pomešane s tisočletnim pepelom iz žar latenske nekropole.¹¹

Preseneča trdoživost živih s krajem pokopa — družni grobni sen stoterih rodov je osupljivo dolg.¹²

Nekaj naključnih najdb pri kopanju peska in ustno izročilo Srenjanov, da so ajdje pokopavali svoje rajne na »Podojnicah«, ko so sprejeli nauk Krista, pa na drugi strani vasi, na kléčetu s starodavnim žalnim imenom »Žale«, je vzpodbudilo mladega arheologa Šmida, da je oktobra 1907 zasadil lopato.¹³

Njegove najdbe — 23 staroslovenskih grobov na Žalah, 2 pa na »Podojnicah«¹⁴ — in najnovejša dognanja arheologinje Koroščeve,¹⁵ uvrščajo Srednjo vas v Bohinju¹⁶ med redke kraje na slovenskih tleh, ki s karantansko,¹⁷ se pravi najstarejšo materialno kulturo doslej odkritih grobišč, sežejo v osmo stoletje. Večina grobov na Žalah je iz mlajšega, köttlaškega obdobja (9.—10. stol.)¹⁸

⁹ Prim. W. Šmid, o. d., str. 19, 21 in 26. — Stane Gabrovec, Varstvo spomenikov VII (1958-59), str. 321 in 323.

¹⁰ Stari znanec Bohinja, Walter Šmid (tedaj Schmid, prof. na graški univerzi), je poleti 1937 v Jereki ob cesti med Hostnikovo hišo in jerekarsko cerkvijo odkopal rimski grob. Slovenec, 22. avgusta 1937. Svojih izkopavanj Schmid ni objavil. — Arheologa A. Valič in S. Gabrovec sta poleti 1959 prav tam odkrila dva žgana rimska grobova s pridatki (fragmenti oljenk, lončkov, bronasti prstan, deli zapestnice ter sežgane kosti in oglje), Varstvo spomenikov VII (1958-59), str. 331.

¹¹ Na Bitnjah v Bohinju je arheolog W. Schmid leta 1937 izkopal prazgodovinsko grobišče (najdba nekropole znanstveno še ni objavljena). — Gl. Jože Kastelic, Walter Šmid, Zgodovinski časopis V, 1951. — France Stare, Prazgodovinske posode iz Slovenije, Zbornik FF v Ljubljani II, 1955, str. 109 in 133.

¹² Omenjena latenska nekropola na Bitnjah (na »Zvabovem« travniku) je tik ob sedanjem pokopališču in prastari, sedaj barokizirani bitenjski cerkvi.

¹³ W. Šmid, o. d., str. 17 in 18.

¹⁴ W. Šmid, o. d., str. 19—21.

¹⁵ Paola Korošec, Poskus delitve slovanske materialne kulture na področju Karantanije, Zgodovinski časopis XV, 1961, str. 160 in op. 40, str. 193 in op. 240. — Ista, Kulturni in časovni oris slovenskega zgodnjega srednjega veka na območju Slovenije, Arheološki vestnik 21—22, 1970-1971, str. 96, tab. 3, 4: 1 in 5.

Lobanje skeletov — vse dolgoglave — nimajo nikakršnih mongoloidnih znakov. Tudi tiste ne, kjer je bil v grobu pridejan samo železen nož.¹⁹ Smeli bi reči, da Bohinj Avarov ne pozna. (Osamljeni bronasti obrski pasni jeziček iz 8. stoletja, najden pri Jereki,²⁰ bi mogel biti le izgubljen mravica plena bohinjaškega bojevnik, vračajočega se z bojnega pohoda). Naselbinski otok Bohinj je tedaj nekaj narodni gradec. Skritega za mogočno predstražo velikanskih gozdov, vkopanega za varnim okopom nepristopnih gora, ne doseže avarska puščica, ne langobardski meč.

Na najdenih grobnih pridevkih ni simbolov krščanstva.²¹ Nad dvori in hrami, setvijo in čredami svobodnega življa v bohinjaškem kotu bedijo še stara božanstva.

Vpliv močno romaniziranih domorodcev v bohinjaški kotlini na telesno zgradbo doseljenskega slovanskega rodu bi smeli samo dopustiti, toda njihov vpliv na duhovno snovanje doseljencev je otipljiv. Nakit z Žal in Podojnic, najden v grobovih iz starejše dobe,²² je oblikovno naslonjen na izvore kasne antične obrtne umetnosti, izdelan pa na domačih tleh.²³

Sedem grobov na Žalah je brez pridevkov, pri treh okostjih je najden samo nož, ob drugih skeletih (tudi na Podojnicah) pa vrsta grobnih pridakov. Po raznovrstnosti pridevkov, večidel iz dragocene tvarine, izstopajo med starejšimi grobovi št. 12, 15 in 18, iz mlajše dobe pa grobova št. 7 in 14.²⁴ Očitne razlike v bogastvu pridevkov kažejo že na močnejše družbene razlike.

Kdo ste imoviti neznanci z Žal in Podojnic? Imenitniki, obdani z motnim srebrom ovešenih obročkov ob izsušenih senceh, številnih prstanov na koščeni členkih? Kdo možje-veljaki z dragocenimi zaponkami na sesedenih prsih? Materina roka, ki si ob bridkem slovesu pripela ljubljenu otroku ovratnico pisanih steklenih biserov (tudi z jagodami, podobnimi jantarju), čigava si? In nežno žensko bitje, tisoč in več let ozaljšano s čudovitim srebrnim nakitom — velikimi graviranimi luničastimi uhani — kdo te pozna?

Arheologija — za zdaj — molči. Odgovor nam dá šele zgodovina, s pogledom uperjenim nazaj.

Preden sežemo po zgodovinskih virih, poudarimo misel, nasvet: arheološko bogata tla Bohinja terjajo nove raziskave. Morebitne najdbe antropološkega gradiva, kulturno-materialnih ostalin, s srečno roko morda celo najdbe stanovanjske, stavbarske in duhovne kulture, bi utegnile pomagati — ne samo pri osvetlitvi davnih dni Bohinja, marveč — tudi pri tolmačenju arheološke preteklosti širšega slovanskega prostora. Ključ za rešitev etnične uganke starejšega grobišča (I) na blejski Pristavi²⁵ bi utegnil biti pokopan prav na tej ali oni nekropoli prastarega Bohinja.

Po mnogih usodnih političnih preobratih, ki jih pozna naša preteklost v poslednjih stoletjih prvega tisočletja, stopimo na prag drugega. Krenimo v dobo velikih kronskih darovnic s posebno in kolonizatorično ustalitvijo nemških fevdalnih rodbin in cerkva na slovanskih tleh.

Znamenite kronske darovnice iz 11. stoletja, s katerimi je Briksen dobival posest za posestjo na Kranjskem, Bohinja ne omenjajo. S prvo listino, l. 1004, je briksenška škofija dobila »posestvo z imenom Bled«,²⁶ z drugo, l. 1011 »Blejski grad in 30 kraljevskih kmetij med večjo in manjšo Savo«,²⁷ s tretjo je l. 1040 kralj Henrik III. podelil

¹⁹ Prim. W. Šmid, o. d., str. 18, 19, 20 in 21.

²⁰ Gl. Jože Kastelic, Likovni svet, Ljubljana 1951, str. 199 (s fotografijo). — Isti, Slovanska nekropola na Bledu, str. 12. — Korošec, AV 2, 1951, str. 144. — S. Gabrovec, Nekaj novih staroslovenskih najdb, AV, VI 1, 1955, str. 137. — A. Valič, Vprašanja raziskovanj zgodnjega srednjega veka na Gorenjskem, AV 21—22, 1970-1971, str. 111 in 112.

²¹ A. Valič, o. d., str. 113.

²² ²³ Milko Kos, Zgodovina Slovencev . . . , 1955, str. 72. — Paola Korošec, Poskus delitve slovanske materialne kulture . . . , str. 192, 193 in op. 240 ter str. 194.

²⁴ W. Šmid, o. d., str. 19, 20 in 21.

²⁵ Prim. Božo Škerlj, Srednjeveška okostja z Bleda, izkopana l. 1949, SAZU, Razprave III, 1953, str. 313 do 330. — Jože Kastelic, Slovanska nekropola na Bledu, SAZU, Dela 13, 1960, str. 7—42.

²⁶ Franc Kos, Gradivo III, str. 13—14, št. 17. — Leo Santifaller, Die Urkunden der Brixner Hochstifts-Archive 845—1295, Innsbruck 1929, str. 18—20, št. 14.

²⁷ Fr. Kos, Gradivo III, str. 20, št. 28. — Santifaller, Die Urkunden . . . , str. 20, št. 15.

škofu Poponu »neki svoj gozd med obema Savama od njunih izvirov pa do njenega združenja«. ²⁸

Suha črka tretje listine bi nas sicer mogla privedi k izviru Savice, toda kritični pretres vsebine v zgodovinskih virih tega ne dopusti.

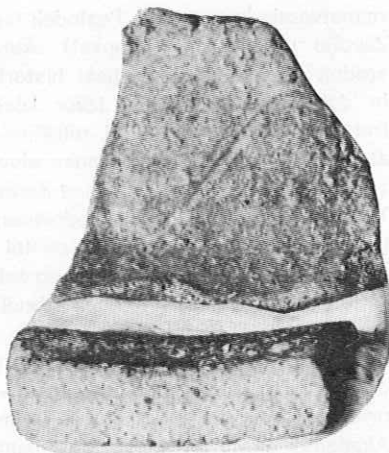
Sredi 11. stoletja zasede škofijsko stolico v Briksnu prekanjeni Altwin (1049—1097). ²⁹ Zajetni »Altwinov kodeks«, zbirka številnih pergamentnih listin (Avstrija ga je ob restituciji zgodovinskega gradiva l. 1921 vrnila Italiji), ³⁰ hrani dragocena pričevanja o življenju gorenjskega kota pred 900 leti, zlasti Bleda z okolico. (V ozki okvir tega članka ne moremo — ne tu, ne kasneje — »spraviti« širših pojasnil!).

Z odprtega blejskega osredja, kjer si Briksen krepil in čedalje bolj širil svojo posest, kaj kmalu seže Altwinova pohlepna roka tudi v odmaknjeni dolinski svet v osrčju visokih gora. Svojo sled pusti na treh pergamentih njegovega kodeksa (folio 37', 45' in 87'). ³¹

Bohinj »stopi« v zgodovino.

Časovno prva med gornjimi tremi dokumenti je že omenjena desetinska pogodba med Oglejem in Briksnom. Pogodba je v zvezi z reformo, ki gre za tem, da se prizna patriarhu Rabengerju izključna pravica do desetin po vsem območju njegove cerkve. Zategadelj se mora škof Altwin odreči — poleg druge — tudi desetine, ki mu jo plačujejo »herimanni«.

Kdo ste neznanci tujega imena izpod peresa furlanskega pisarja? Naša zgodovinarja in tuji historik odgovorijo: »... s 'herimanni' morejo biti mišljeni le bohinjski kosezi, ker so njihova posestva očitno v stiku z briksenškim zemljiškim gospodstvom in ker je Briksen tu vsekakor imel možnost — dasi so po izražanju vira očitno še samostojni

Drobca prazgodovinske keramike (halštat) s staroslovenskega grobišča na Žalah v Srednji vasi v Bohinju — poltretje tisočletje stara sled človeka pod Triglavom

— nadzorstva nad tamošnjim cerkvenim življenjem ...« (Bogo Grafenauer); ³² »... Altwinovi herimanni torej gotovo niso sedeli na briksenskih tleh, temveč na lastnih, na katerih so bili ustanovili, kakor dokazuje svobodno razpolaganje z desetino, eno ali več lastniških cerkvic. Cerkve v svetnih rokah pa so bile plemiške, kakor one kapelice v Bohinju, ki sta jih poklonila Altwinu Blagosod in Preslav. Sam Klebel je imel zato v prvem trenutku vtis: ti herimanni nastopajo ,kakor svobodni zemljiški

²⁸ Fr. Kos, Gradivo III, str. 73—74, št. 107. — Santifaller, Die Urkunden . . . , str. 27—28, št. 28.

²⁹ Oswald Redlich, Acta Tirolensia I, str. 30.

³⁰ »Altwinov kodeks« (Codex traditionum ecclesie Sabionensis et Brixinensis) je sedaj v Italiji. Pismo sporočilo dr. Richarda Blaasa, direktorja Drž. arhiva, odd. (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) na Dunaju z dne 13. 6. 1973, poslano ravnatelju Goriškega muzeja Branku Marušiču v Novi Gorici.

³¹ O. Redlich, Acta Tirolensia I, str. 67, 76 in 124.

³² Bogo Grafenauer, Ustoličevanje koroških vojvod . . . , str. 364.

gospodje' ...« (Ljudmil Hauptman);³³ »...Diese ‚herimani‘, seien es nun Edlinger im Jauntal oder in der Wochein, erscheinen hier wie freie Grundherren. ...« (Ernst Klebel).³⁴

Orumeneli 900-letni pergament o bohinjskih »herimannih«, najstarejšo pisano pričo o tem sloju na nekdanjih in sedanjih slovenskih tleh, zazdaj denimo na stran. Sezimo po drugih dveh listinah.

Kranj. Med leti 1065—1075. Plemeniti Perchtolt podeli na prošnjo škofa Altwina brikenski cerkvi neko posestvo v Bohinj (cerkve, dvori, poslopja, travniki, pašniki, ribolovi...). To posestvo sta mu zakonito prepustila neki Blagosod in neki Preslav- (»... nobilis ex genere Perchtolt nomine quoddam praedium a quibusdam Blagozont ac Prezlau personatis sibi legitime traditum in loco Bochingun vocato, ecclesiis, areis, edificiis, pratis, pascuis, piscationibus, ...«).³⁵

Kranj. Med leti 1085—1090. Svobodni Ivan prepusti škofu Altwinu svoje podedovano posestvo v Zasipu (»...quidam ingenuus Iwan personatus praedium quoddam hereditario iure sibi relictum in loco Zazib situm«); zato pa dobi od škofa ravno tako veliko posestvo v Bohinj (»...tantum predii in villa Bochingin dicta iacentis ...«).³⁶

Te tri listine smemo po pravici imenovati temeljne kamne pisane bohinjske zgodovine v visokem srednjem veku. Prva, desetinska pogodba, sklenjena na gradu Kozlov rob nad Tolminom (v poletnem bivališču oglejskega patriarha, s stolico v bližnjem Čedadu), slednji dve, napisani v škofovi utrdbi v Kranju, (tu se je Altwin ponavadi zadrževal pri občasnih prihodih na Kranjsko).

Na teh pergamentih se srečamo s kosezi.

Kosezi?

Zagonetna bit naše preteklosti. Še vedno ni z nje odgrnjena poslednja, »sedma« tančica, kdo in kaj so kosezi, še vedno se — že dobrih sedem desetletij — bije med znanstveniki koseški boj. Posledek tega je obsežna znanstvena literatura.

Zavoljo utesnjenosti (članka!) skorajda ne moremo čez Karavanke, v Korotan, na srednji Štajer, kjer avstrijski historiki že desetletja — z redkimi izjemami — iščejo in dokazujejo germanski izvor kosezov. V poslednjih dveh desetletjih pa nekateri (od starejših Klebel, med mlajšimi Ebner) v marsičem spreminjajo svoja nekdanja stališča in dopuščajo možnost slovanskega izvora kosezov, na neki način zvezanih z razvojem slovanske kneževine Karantanije.

Tudi v taboru slovenskih zgodovinarjev se koseška pota razhajajo. Glede slovenskega izvora kosezov so si načelno enotni, njihove teze in stališča o družbeni vlogi kosezov in o izvoru njihovega imena, pa so zelo različna, nekatera povsem nasprotna.

Četudi so ta ali ona njihova izhodišča dvomljiva, nekateri zaključki sporni, celo nesprejemljivi, je vendar doprinos in delež slovenskih zgodovinarjev pri koseških preskavah, v tej tako težko rešljivi nalogi zelo bogat, njihova dognanja in ugotovitve dragocen prispevek, njihove teze — o še odprtih koseških vprašanjih — pa prepričljive, prodorne, prevladujoče (pomalem že tudi onstran Karavank).

Akademik prof. dr. Milko Kos nam je v drugi izdaji svoje »Zgodovine Slovencev« (1955)³⁷ koseze takole upodobil:

»Obred izvolitve in umestitve koroških knezov je tesno povezan s položajem, ki so ga med Slovenci zavzemali kosezi ali kasazi oziroma kasezi, kakor se glasi zanje naziv na kasnejših koroških in štajerskih tleh. Kosezi so bili po številu močan in ugleden sloj starokarantanskega svobodnega prebivalstva. Kaže, da so bili slovenski plemiči in prvaki iz okolice karantanskega kneza v časih, ko se je tudi v stari Karantaniji začelo družbeno razslojevanje, po izvoru vsaj delno kosezi. Ko so prišli Nemci k nam, so zavzemali kosezi v slovenski družbi položaj, ki je bil podoben položaju plemenitih

³³ Ljudmil Hauptmann, Razvoj družabnih razmer v radovljiškem kotu do krize petnajstega stoletja, Zgodovinski časopis VI—VII, 1952-1953, str. 274.

³⁴ Ernst Klebel, Von den Edlingern in Kärnten, AfGT 28, str. 74.

³⁵ Redlich, Acta Tirolensia I, str. 76, št. 211. — Fr. Kos, Gradivo III, str. 143, št. 234.

³⁶ Redlich, Acta Tirolensia I, str. 124, št. 359. — Fr. Kos, Gradivo III, str. 216—217, št. 372.

³⁷ Milko Kos, Zgodovina Slovencev, 1955.

ljudi na Nemškem. Zato veljajo pri Nemcih za plemenite. Slovenski kosez je za Nemca glede na družbeni položaj tako rekoč plemenit človek, plemič. Zato ustreza slovenskemu nazivu kosez nemški naziv »edling« in naselbini kosezov nemško krajevno ime »Edling« ali »Edlingen«. — Slediti moremo kosezom skoraj povsod na nekdanjih in sedanjih slovenskih tleh, zlasti pa v predelih, o katerih vemo, da so bili že zgodaj in sorazmerno gosto naseljeni ... V Bohinju (podčrtal F. C.) so živeli v Srednji vasi in sosednjih selih, najdemo jih na gosto okoli Bleda in Tržiča ... Zlasti mnogo je bilo kosezov na Koroškem«. (Str. 85 in 86).

»V vrste plemstva se je povzpел tudi marsikateri staroslovenski kosez.« (Str. 158).

»Kljub nazivu »edling« (plemeniti) pa večina kosezov ni končno prešla v plemstvo, pokmetila se je in začela v družbenem oziru propadati. — Do 12. stoletja se vrste kosezi po stopnji še med višjimi plemiči ali pa so takoj za njimi in se imenujejo v virih plemeniti (nobilis), v 13. stoletju pa jih po družbeni lestvici štejejo že za manj kot ministeriale; ti pa so bili po svojem izvoru plemiči nižje vrste. Prav ministeriali so potiskali koseze v družbenem oziru navzdol.

Kljub temu pa so kosezi in njihova posestva »koseščine« še dolgo v srednji vek ohranila značaj družbene in gospodarske privilegiranosti; kosezi žive na svojih lastnih posestvih in smejo z njimi prosto razpolagati. Prvotne skupine kosezov so združene v posebnih sklenjenih področjih ali uradih in imajo v teh svoje sodstvo ter upravo. Na Koroškem imajo še vedno pravico pri knežjem kamnu voliti oziroma umeščati vojvodo. V tesnih zvezah in odnosih so do nosilca javne oblasti v deželi in v neposredni službi deželnemu knezu, tudi obvezani do določenih služnosti in posla, zlasti pri sodnem postopku in glede vojaške službe.« (Str. 159).

»Kosezi, ki sede na svojih svobodnih posestvih, so pa navzlic svojemu svobodnemu in izjemnemu, privilegiranemu izvoru, kolikor niso prešli med plemiče, dejansko postajali vedno bolj kmetje.

Kot osebna svoboda kosezov je tudi koseško sodstvo v nevzdržnem propadanju. Na splošno si zemljiški gospodje prizadevajo navezati in vključiti koseze, koseščine in stare koseške urade v svoja zemljiška gospodstva, izenačiti koseze glede dajatev, služnosti, sodstva in drugega s podložnimi kmeti. Pravice kosezov se začno povezovati z zemljo, ki jo kosez ima in obdeluje, ne več z njegovo osebo. Skoraj povsod, kjer je bilo kaj kosezov, so ti, njihove koseščine in uradi do 16. stoletja propadli, to je utonili so v zemljiških gospodstvih, pravice kosezov kot posebnega, do takrat obstoječega družbenega sloja pa so začele prenehovati in so končno povsem prenehale.« (Str. 209.) Spet smo v Bohinju. Za hip postojmo pri dveh milnikih njegove samosvoje zgodovinske poti skozi srednji vek.

31. oktobra 1120. Briksenški škof Hugon naznanja, da je plemeniti Dietmar podelil briksenški cerkvi svoje posestvo v kraju »Cruskilach.« Zato pa mu škof na njegovo prošnjo odstopi neko posestvo v Bohinju v oglejski patriarhiji, katero je deloma kupil od plemenitaša Konrada, njegove soproge in njegovih otrok za 120 liber, deloma pa pridobil od drugih tamkajšnjih plemenitašev. Škof pravi, da je to storil z namenom, da bi Dietmar v ta kraj, ki je pripraven za redovniško življenje, poklical redovnike in porabil omenjeno posestvo v njih korist. (»... praedium in Aquilejensi patriarchatu situm Vochina nomine, quod a quodam nobili Chuonrath nuncupato et a conjuge ejus et a filiis eorum centum viginti libris comparavimus, et quod ab aliis nobilibus ibi acquisivimus, ...«). Menihi naj imajo pravico, da v svojem samostanu volijo opata. Izvoljenec naj nato pride pred njega (pred škofa), sprejme od njega dostojanstvo in investituro čez samostan, mu priseže zvestobo ter izkazuje pokorščino in spoštovanje. Škof izjavlja, da potrjuje to daritev kakor tudi to, kar se bo v prihodnje podarilo tem bratom. Kdor bi razrušil ustanovo tega kraja, naj bo preklet.³⁸

Bled. 3. decembra 1185. Briksenški škof Henrik naznanja, da na prošnjo Gerunga, prošta pri otoški cerkvi na Bledu, potrjuje vse dosedanje daritve tej cerkvi. ... Med darovanim

³⁸ Fr. Schumi, Urkunden- und Regestenbuch Krains I, str. 81, št. 71. — Fr. Kos, Gradivo IV, str. 31—32, št. 58. — Santifaller, Die Urkunden ... , str. 40, št. 35, faksimile: tabela II.

7
Et huius precant. unū mod' et dim' solidi et .xviii. mod' auen.

Et uis cellerari. i. mod' et dim' r. et .v. mod' auene.

Veldes

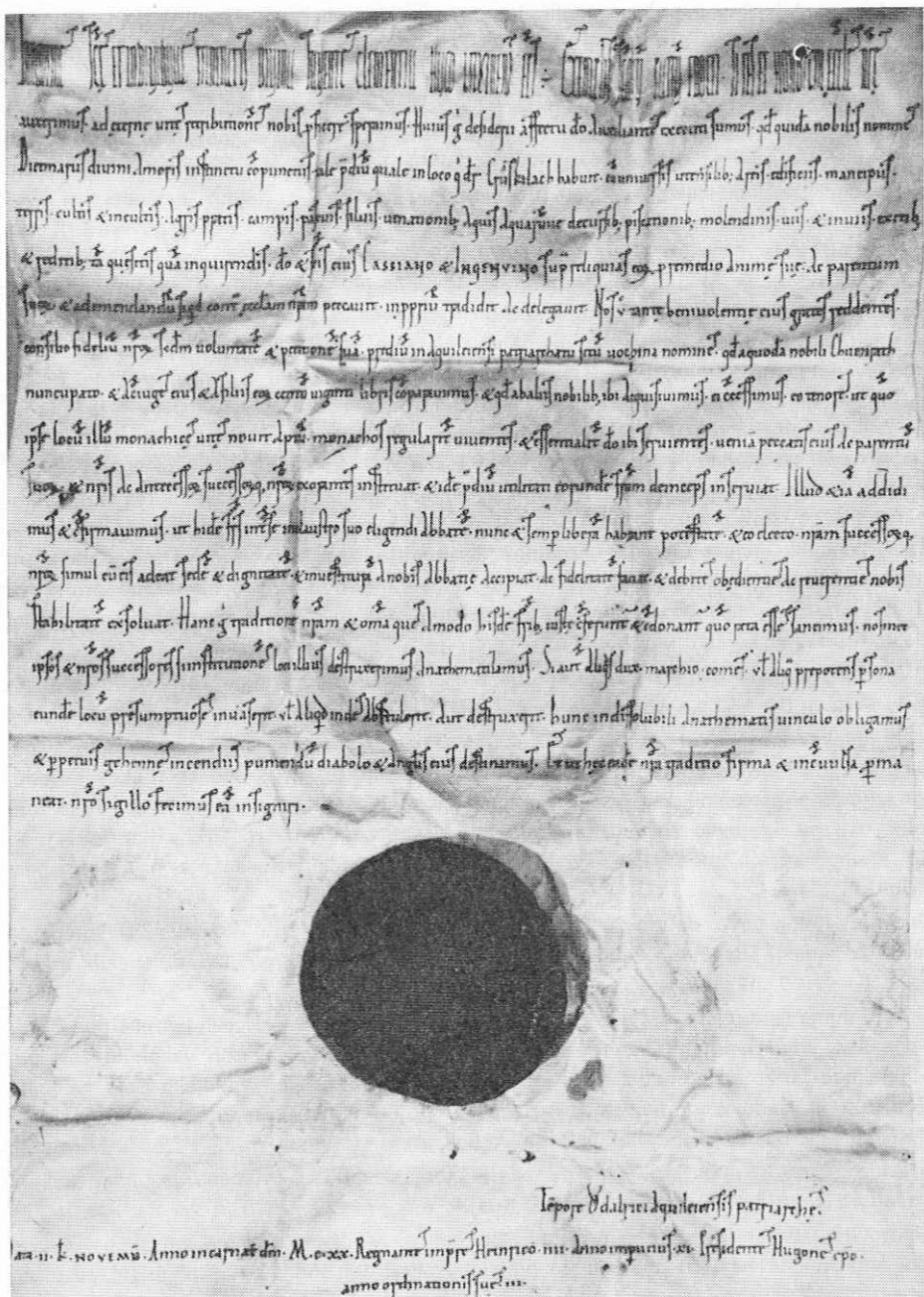
Redditus ecclesie Brixenē in veldes In Osterendae
due mansi quoz soluit. lx. denū Aquilgen et ali' .i. vrisē.
et unū ouem in vere cum agno. Et in Ehsdoef. xxx. hōies
7 vni qui dicunt edelinge. hu tenent dare dno epō in
aduentu suo quādoq; ueniet. vi. armenta. vi. porcos et
xx. mod. r. et xl. mod' auen et .xl. denarios aquilg de hu
cha et .ii. marcal aquilgn. et .xl. denū pcentu sine aliis
peticiomb; . Et Schette de Eheridoe hē unū mansum.
Et in vunte. vi. mansi censuales et dim' quoz quilibet
soluit vnum winvrischiē et .i. Ehinvrischiē in uere cū
agno et sturiam annone 7 carnum. Et in Sabix. xi. Calhū
be quoz quilib; soluit. i. winvrischiē et unū ouem in ve
re cum agno 7 sturiam annone et carnuū. Et in vustris
Ynsalshyde quoz quilib; soluit. winvrischiē et vnum
ouem in vere cum agno et sturiam annone et carnum
Et in Humin. unū mansi quoz tres sunt censuales quar
tum habet Reinoldus quandiv. Et in Boloxy. iii. Mansi
et dim' cum nemore et cum multal pascuis et aliis qual
venerabilis epē Bruno ipē suo ecclesie Brixin acquisuit

101. Brixen
101. Brixen it. 1

Urbar dohodkov brixenške cerkve na Bledu iz leta 1253. »... Dalje je v Češnjici 30 podložnikov in 8, ki se imenujejo k o s e z i...«

je bilo (tudi) tole: »... Tudi neki plemenit duhovnik po imenu Volbenk je za rešitev svoje duše z močno roko daroval pet kmetij, ležečih na obeh straneh Save na Bitnjah... Tudi grof Henrik Ortenburški je daroval eno kmetijo pri Mostah...«³⁹

³⁹ Leo Santifaller, Die Urkunden..., št. 46, faksimile: tab. VIII. — Milko Kos (v oceni Santifallerjevega dela »Die Urkunden...«), Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo X, 1929, str. 66. — Franc Gornik, Bled v fevdalni dobi, 1967, str. 145, faksimile str. 203.

Pergamentna listina brixenškega škofa Hugona z dne 31. oktobra 1120 o nameravani ustanovitvi samostana v Bohinju — čez 850 let stara priča o obstoju bohinjških plemenitašev-kosezov

Zvijmo zdaj pergamente raztresenih listin in odprimo urbarje zgodnjih dob.

»Najširši vir o kosezih so urbarji, ki poročajo o koseških dajatvah v najrazličnejših skupinah kosezov ponekod v 15. stoletju, večinoma pa v 16., le izjemoma tudi že nekaj prej ali pozneje.« (Bogo Grafenauer).⁴⁰

Na koseze («herimanne» in »nobilis») smo naleteli v listinah 11. stoletja prvič prav v Bohinju, prav tu se z njimi — »edelingi» 13. stoletja — srečamo prvič tudi v urbarskih virih.

Briksenški urbar za Bohinj in Bled iz leta 1253⁴¹ začenja s popisom »dohodkov briksenške cerkve na Bledu« takole: »V Srednji vas dve hubi, od katerih plačuje ena 6 oglejskih denarjev in druga enega prašička in eno ovco spomladi z jagnjetom. Dalje v Češnjici 30 podložnikov in 8, ki se imenujejo kosezi, («... Item in Chersdorf XXX homines et VIII qui dicuntur edelinge,») ti so dolžni dati škofu ob njegovem prihodu, kadar koli pride, 6 goved, 6 prašičev in 20 mer pšenice in 40 mer ovsa in 40 oglejskih denarjev od Suhe in 2 oglejski marki in 40 denarjev za činž brez drugih dolžnosti. Tudi sodja iz Češnjice ima eno kmetijo.« Urbar nadalje navaja še druge bohinske vasi, število činžnih kmetij (hub) in njihove dajatve. Na Brodu je tedaj 6 in pol hube, na Savici 11, na Poljih 3 in pol, na Bistrici 13 in na Nomenju 3 činžne kmetije, četrto pa ima Reinoldus. Vsaka kmetija daje po enega prašička in spomladi ovco z jagnjetom pa davek v žitu in mesu. Vsakdo plačuje letno po 3 oglejske vierdunge namesto tlake. Dajejo tudi 20 komolcev navadnega platna za vreče. Od dveh mlinov plačujejo 10 denarjev. Urbar tudi pove, da »je kmetije na Poljih, obenem z dobravami ter z mnogimi pašniki in drugim, približno tedaj pridobil svoji briksenški cerkvi častitljivi škof Bruno.« Ta briksenško-blejski urbar iz sredine 13. stoletja, starinska priča o neizpodbitnem obstoju kosezov v Bohinju, je hkrati tudi temelj in izhodišče za historične preiskave o več odprtih vprašanih srednjeveškega Bohinja. Eno med njimi je: nastanek in razvoj posesti briksenške škofije v Bohinju.

S kraljevo darovnico l. 1011 dobi škofija Blejski grad in 30 kraljevskih kmetij, ki si jih sme Briksen izmeriti v savskem medrečju (med Dolinko in Bohinjko).

»Kraljevska« kmetija, ki je obsegala (povedano v današnji meri) pri nas okroglo 50 ha, je bila zgolj merilna enota, ne pa obdelovalna. Zemlje je sprva bilo še toliko na voljo, da si je smel prejemnik zemljišče, izračunano v kraljevskih kmetijah, večkrat izbrati tudi zunaj ožjega, krajevno značenega ozemlja.⁴² Navadna kmetija (huba), v listinah 11. in 12. stoletja včasih imenovana »slovenska«, dejansko obdelovalna enota, pa je obsegala približno 12 ha.⁴³

Preprost račun pove, da zmore Briksen iz podarjenih tridesetih »kraljevskih« kmetij na začetku našega tisočletja oblikovati v gorenjskem kotu okrog 125 dejanskih kmetij ($30 \cdot 50 = 1500 : 12 = 125$).

Brez Bohinja (in blejske grajske pristave, za katero se najbrž skriva leta 1004 podarjeno »posestvo Bled«), ima Briksen v urbarju iz leta 1253⁴⁴ v dvajsetih vaseh in zaselkih »blejskega« trikotnika (med Koroško Belo s Potoki na severu, Bohinjsko Belo na jugu, Peračico in Čadovljami na vzhodu) 122 hub in eno polovično kmetijo. Torej skoraj natanko toliko, kolikor smo jih našli pred poltretjim stoletjem.

»Na ozemlju v Bohinju, ki je 1253 pripadalo škofijski cerkvi v Briksenu, je bilo v sedmih vaseh 41 kmetij in 38 koseščin.« (Milko Kos).⁴⁵

Ugotovitev. Sredi 13. stoletja poseduje Briksen na visokem Gorenjskem skupaj 163 in pol kmetije, od tega tri četrtine po blejski okolici, četrtno pa v Bohinju (ki ga urbar

⁴¹ Urbar za posest briksenške cerkve na Bledu in v Bohinju iz leta 1253, Državni arhiv, München, Cod. Brix. Hochstift II L 6, 1, fol. 174. — Prepis urbarja (delo pokojnega prof. dr. Milka Kosa) v Institutu za zgodovino SAZU. Zgodovinarju dr. Pavlu Blazniku, zn. svet. v institutu, ki mi je z ljubeznivo ustrežljivostjo dal Kosov prepis urbarja na vpogled — **iskrena zahvala!** — Gl. tudi Bogo Grafenauer, Ustoličevanje koroških vojvod . . . , str. 345. Ljudmil Hauptmann, Razvoj družabnih razmer . . . , str. 275.

⁴² ⁴³ Prim. Milko Kos, Zgodovina Slovencev, 1955, str. 152. — Bogo Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda II, 1955, str. 94.

⁴⁴ Citirani blejski urbar iz leta 1253, fol. 174' in 175.

⁴⁵ Milko Kos, Kolonizacija in populacija v srednjem veku, Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, I. zv., Institut za zgodovino SAZU, 1970, str. 84.

imenuje »Fochin«).⁴⁶ V »blejskih« kmetijah je zaobseženih vseh nekdanjih 30 »kraljevskih« kmetij.

Ko v komentarju k Histor. atlantu avstrijskih alpskih dežel (1929) Ljudmil Hauptmann v svoji zgoščeni razpravi »Nastanek in razvoj Kranjske«⁴⁷ konča opis zamotanega razvoja deželskega sodišča Bled, doda: »Radovljiško deželsko sodišče v Bohinju (katastrski občini: Studor, Srednja vas) je pri teh dogovorih ostalo nedotaknjeno, ker ni nikoli pripadalo Bledu. Bled je tam posedoval prvotno samo... del doline od Nomenja do onkraj Bistrice..., kjer je bil Briksen že leta 1070 premožen; ostalo je pripadalo plemičem, prednikom ‚Edlinger in der Wochein‘... in plemiču Konradu, katerega posest je bila tako velika, da so hoteli leta 1120 na njej ustanoviti samostan. Ta alodialna posestva so ostala pod javno sodnostjo, in prišla ob razkroju deželne sodišča Kranj od tod pod Radovljico.«

Velika Konradova posest v Bohinju je zgodovinarje že zgodaj bodla v oči. V uvodu četrte knjige »Gradiva za zgodovino Slovencev v srednjem veku« (1920) govori Franc Kos⁴⁸ tudi o denarju (novcih) in cenah raznih predmetov v 12. stoletju: »...Kmetije niso bile povsod enako velike in tudi ne enako drage... Ako vzamemo, da je poprek ena kmetija stala štiri marke, si moremo misliti, kako velika so bila marsikatera druga posestva, tako npr. neko posestvo v Bohinju (podčrtal F. C.), ki je bilo vredno 120 liber,...« in spredaj: »Kar se tiče novcev, so naši predniki v 12. stoletju računali z markami, librami, šilingi in penezi (denarii). Z besedo marko so med drugim zaznamovali neko utežno enoto, ki pa ni bila povsod enaka... Srebrni penezi so bili nekak drobiž v srednjem veku. Penez je tehtal približno en gram. Vsoto 240 penezov so imenovali funt ali libro. Po oglejski patriarhiji je imela ena libra 20 šilingov, ta pa 12 penezov... Kovali so samo peneze, računali pa z markami, šilingi in librami. Po naših krajih je šlo 160 kovanih penezov na eno števno marko (marca numero), ki je pa ne smemo zamenjati z utežno marko. Ta je imela pol funta ali pa 120 penezov čistega srebra v palicah. Kovani penezi so imeli dostikrat le tri četrtine srebra in eno četrtino bakra, zato jih je bilo treba več na eno števno marko, da je bila vrednost enaka z utežno marko... Zlato so tehtali. Njegova vrednost nasproti srebru je bila včasih v razmerju 1 : 10.«

Za 120 liber kupljeno bohinjsko posestvo »odrajta« škof Hugon plemiču Konradu 180 mark, se pravi odehta za 120 funtov srebra (= blizu 29 kg ali v zlatu skoraj tri kilograme).

Ko 133 let kasneje najdemo v urbarju (1253) v Bohinju 41 briksenških kmetij, od teh kar 38 v Spodnji dolini, je lésa na poti do lokacije Konradovega posestva odprta, na jeziku pa odgovor, kdaj in kako si je Briksen pridobil dobršen del Bohinja.

Ne z znano vladarjevo darovnico leta 1011, temveč s težkim srebrom škofovske zakladnice sto let kasneje si Briksen pridobi Savico, Brod, Bistrico in večji kos Nomenja, to je posest, obsegajočo blizu 35 kmetij, najbrž z zaledjem (pašniki in gozdovi) vred. Za hubo da povprečno dobrih pet mark.

Prodajalec velike bohinjske posesti, plemič Konrad z ženo in otroki,⁴⁹ je znan le po imenu.

Domnevamo, da gre za imovitega in uglednega furlanskega grofa Konrada Kastelonskega (Castellone), odvetnika oglejske cerkve, moža Matilde Možberške (Moosburg), hčere istrskega mejnega grofa Burgharda. Če ta domneva drži — raziskave, ki tečejo, jo utegnejo potrditi (ali ovreči) — je bohinjska prodaja opravljena nekje na začetku 12. stoletja, kajti Konrad Kastelonski leta 1112 ni več med živimi.⁵⁰ Vdova Matilda

⁴⁶ Blejski urbar iz leta 1253, folio 174'.

⁴⁷ Ljudmil Hauptmann, Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer, I/4, 1929, str. 460 in 461.

⁴⁸ Fr. Kos, Gradivo IV, st. XCVI in XCVII.

⁴⁹ Glej opombo 38.

⁵⁰ Fr. Kos, Gradivo IV, str. 19, št. 34.

in otroci kmalu zatem prodajo velika rodbinska posestva, raztresena od Furlanije do Bavarske.⁵¹

Dietmar, na začetku stoletja kaplan briksenškega škofa Hugona,⁵² že leta 1135 tržaški škof,⁵³ nekje vmes oglejski arhidiakon na Gorenjskem,⁵⁴ pa nameravane ustanovitve samostana v Bohinju ne uresniči. Krivec za to so najbrž temeljito spremenjene politične razmere na slovenskih tleh. Veliki spor med papeštvom in cesarstvom, imenovan boj za investituro, gre tedaj h kraju. Zmaga papeževcev zruši moč tistih, ki so še pristaši cesarstva. Med njimi sta tudi oglejski patriarh Ulrik I. Eppensteinski, od papežev dvakrat preklet (izobčen!), in briksenški škof Hugon. Priletni Ulrik konec leta 1121 umrje,⁵⁵ dve leti kasneje pa papež Kalikst II. piše salzburškemu nadškofu Konradu, »naj briksenškega škofa Hugona odstavi«.⁵⁶ — Spočeta zamisel, samostan v Bohinju, zamre, še preden je rojena. Bil bi prvi samostan na slovenskih tleh. Prvenstvo čez 16 let prevzame Stična, ki v 13. in 14. stoletju postane najbogatejši in najuglednejši samostan v deželi, predvsem pa pomembno središče kulturnega življenja. Seveda pa je to povsem fevdalnega značaja in slovenskemu življu tuje in nedostopno.

»Bohinjski« pergament iz leta 1120 govori tudi o »drugih tamkajšnjih plemenaših« (za slednje uporabimo priročni Kosov izraz!). Del posesti, namenjene za samostan, pridobi škof od njih (». . . et quod ab aliis nobilibus ibi acquisivimus . . .«).

Franciscejski kataster iz l. 1826 kaže »Lepenarjev« grunt na Lepencah domala v enem samem kosu.⁵⁷ Veliko kmetijo, ki jo gosposka vseskozi prišteva Nomenju, ima l. 1253 Reinold,⁵⁸ kot hubo s posebno oznako. — Radovljiški urbar iz leta 1579 pozna v Spodnji bohinjski dolini še 15 dajalcev desetine z označbo »aigenthumb«, to je z lastnim imetjem (osem na Bistrici, tri v soseski Savica-Brod in štiri na Bitnjah.⁵⁹

Misel, da bi v davnih nosilcih teh trdoživih ostankov, v samolastnih drobcih posesti in v sledih dvorcev srednjeveških svobodnjakov iskali te Hugonove »druge plemenaše«, je sicer vabljiva, a zmotna.

Iskati jih moremo samo v Zgornji bohinjski dolini — in tu jih tudi najdemo.

To so kosezi iz Srednje vasi in Češnjice.

Pred leti započeta analiza koseških naselij v Bohinju, podrobna, monografska raziskava starih koseških rodbin, predvsem pa na franciscejskem katastru sloneči študij poljske in (širše) zemljiške razdelitve v Zgornji dolini (sprožen na pobudo univ. prof. dr. B. Grafenauerja) — prineso tehtna spoznanja in dokaj trdne ugotovitve o razvoju tega sloja v Bohinju. V raziskavah — te še tečejo — pa bo morda jutrišnji dan vendarle osvetlil preostale temine, potrdil današnje domneve in iz prgišča nerešenih koseških problemov strl vsaj ta ali oni oreh.

Pri tem je bilo uporabljeno naslednje gradivo: izsledki jezikoslovcev, spoznanja in ugotovitve arheologov in zgodovinarjev, tvarni preostanki daljne preteklosti bohinjskega kota, listinski viri iz srednjega in novega veka, urbarji gospostev Bled in Radovljica, terezijanski, jožefinski in franciscejski kataster, stara in nova zemljiška knjiga za sodni okraj Radovljica, stare matične knjige in »status animarum« župnije Srednja vas v Bohinju, iz davnine izročena ledinska imena zemljišč, starinska hišna imena domačij, ugasli in še živi bohinjski priimki ter arhaična ustna izročila starožitnega Bohinja, ohranjena v današnji dan.

⁵¹ Isti, prav tam.

⁵² O. Redlich, Acta Tirolensia I, 1886 . . . , str. 149, št. 428. — Hermann Wiesflecker, Die Regesten der Grafen von Görz und Tirol, Pfalzgrafen in Kärnten 957—1271, I, Innsbruck, 1949, str. 44, št. 157.

⁵³ Fr. Kos, Gradivo IV, str. 75, št. 124.

⁵⁴ Fr. Kos, Gradivo IV, str. 275, št. 542. — Prim. Milko Kos, Zgodovina Slovencev, 1955, str. 266 in 267.

⁵⁵ Fr. Kos, Gradivo IV, str. 35, št. 62.

⁵⁶ Fr. Kos, Gradivo IV, str. 45, št. 75.

⁵⁷ Franciscejski kataster (1826), kat. obč. Nomenj, Arhiv Slovenije, Ljubljana.

⁵⁸ Blejski urbar iz leta 1253, fol. 174.

⁵⁹ Urbar gospostva Radovljica iz leta 1579, str. 531—533 in 537—539, Arhiv Slovenije, Ljubljana.

Posvečeno 200 letnici prvega vzpona na Triglav

S prispevkom Franca Ceklina opozarjamo na 200-letnico prvega vzpona na Triglav (26. 8. 1778). Delo je bilo nagrajeno na natečaju Planinskega Vestnika, ki ga je PZS razpisala leta 1975 v spomin na osemdesetletnico svojega glasila. Gradivo, ki ga avtor odkriva, prepričljivo pojasnjuje, zakaj so Bohinjci prvi stali na vrhu naše najvišje gore, obenem pa osvetljuje zgodovino Bohinja, njegovih vasi in ljudi z manj znane in neznane strani. Avtor razgrinja zgodovinske dokumente o tej slovenski deželici, tesno povezani z zgodovino najvišje točke na našem narodnem ozemlju in s Zoisom, po njem pa z našim prerodom, prebujo, razsvetljenstvom ali kakorkoli že tisto razdobje imenujemo. Odkrivanje, merjenje in raziskovanje narodnega ozemlja je tedaj zavzelo svoje mesto v programu, s katerim smo storili prve korake, da zaživimo svoje narodno življenje. Ni naključje, da je Triglav naš simbol, ni naključje, da je prišel v Zoisov razsvetljenski program.

V prepričanju, da bo gradivo že samo na sebi mikavno za vsakogar, ki mu je pri srcu zgodovina, domazanstvo in starožitnost, posvečamo Ceklinov »Bohinj in Triglav« dejanju, s katerim smo pred dvesto leti ujeli in celo prehiteli Evropo. Nič ne napenjamo, a bilo bi napak, če tega ne bi poudarili.

Uredništvo

NA PLANINCAH LUŠTNO BITI...

TINE MIHELIČ

1. Pozabljeni nahrbtnik

Tisto leto sem preživel glavni planinskega dopusta v Dauphineji. Dobra sreča je bila na naši strani, gore so nas gostoljubno postregle z bleščečim vremenom, da smo se lahko do sitega naužili sonca, ledu in granita. Vsa družina je bila očarana nad tem gorovjem, zdelo se nam je, da smo odkrili nov svet. Pa vendar me je nekega dne prav sredi navdušenega zatrjevanja, da ga v Alpah pač ni čez Dauphinejo, neznana sila kar sama potegnila v Chamonix. Kar tako, brez vsakih hribovskih ambicij sva se z mojo zakonsko sonaveznico zapeljala v slavno alpinistično Meko, da pozdraviva slovensko kolonijo »za britofom« in da popijeva vrček piva v Bar National. In seveda, da doživiva tisto enkratno vzdušje ob vznožju Bele gore. No, pa je naneslo drugače.

Prvi, ki sva ga srečala v Chamu, je bil »toti« Jaka, ki naju je brž zavlekel v svojo obilno založeno štajersko klet. Tu je čakal Drago in hrepenel po kaki »nobel« turi. Moj program sicer ni računal s kakim posegom v visokogorje, toda kdo bi se mogel upreti miku gizdavih granitnih in ledenih lepotic, ki se tako zapeljivo sklanjajo nad chamo-niško dolino. Hitro sva bila zgovorjena. V ranem jutru sva se naslednjega dne borila z množico alpinistov za mesto v prvi gondoli, ki pelje tja gor v obljubljeni dežel. Nabuhla kletka nas je kmalu odložila na rob moren pod Iglami. Namenila sva se proti Charmozu. Tja se je sicer usmerila tudi večina drugih naskakovalcev granitnih ostric, ki so ravnokar zažarele v prvih žarkih. Jutro je bilo čudovito, sneg na ledeniku idealen, da sva se urno in z užitkom vzpenjala skozi mračne ožine proti sončnim višavam. Množica se je kmalu razblinila, vsakdo je hitel k svojemu vstopu. Večino navez je posrkala mala l'M (vodniki pravijo: l'M, que j'aime), preostali pa smo se porazgubili po prostranstvih ledenika Nantillons.

Pod ozebnikom Charmoz-Grépon sva pustila cepina. Skala je bila hladna, a prijetna. Nad nama je bilo nekaj navez, ki pa so nama obzirno prizanašale s kameno točo. V lahkem plezanju sva mimogrede dosegla vrh Charmoza. Skala se je ogrela, zleknila

sva se na rdeče granitne plošče in uživala srečne trenutke sredi najlepšega vrčička Alp. Vsenaokoli so se šopirile trume Igel, črni ozebnički so parali mračna ostenja, kosmi svetlih oblakov so se obešali na rogljate grebene. Človek bi rekel, da nama v tem trenutku pač ničesar ni moglo manjkati. Pa vendar nisva bila potešena. Prelahko sva prišla semkaj, da bi lahko bila zadovoljna sama s seboj. Nekje v srcu je potuhnjeno čepela želja po čem močnejšem. Saj se še dobro oznojila nisva. Tam pred nama pa se je kot kak cerkveni stolp ponujal Grépon s svojimi čudovitimi plezalskimi mesti, kjer sta se pravkar trudili dve navezi. Zavidala sva jim.

Program, ki je za ta dan določal le Charmoz, sva hitro spremenila. Iz škrbine med vrhovoma sva le mimogrede pogledala v sestopno grapo, nato pa odvihrala proti Mummeryjevi počii, prvi preizkušnji v Gréponu.

Že leta sem si želel spoznati to znamenito pot. Vedel sem, kaj ponuja: osupljive naravne prehode med nenavadno oblikovanimi granitnimi trebuhii, klasična plezalska mesta v čudoviti skali, znatne težave, mnogo zraka, razkošne razglede. Skratka, čakalo naju je čudovito doživetje v osrčju montblanskih velikanov.

Smer nama je izpolnila vsa pričakovanja. Težavna »Mummeryjeva poč«, presenetljiv prehod skozi »Topovsko cev«, zaviti »Kozji rog«, čudovito izpostavljena »Kolesarska steza«, vsa ta in še druga, anonimna plezalska mesta so naju navduševala, ko sva se približevala vrhu, kjer naju je že na daleč pozdravljala bronasta Madonna. Silni prepadi so se spuščali zdaj na Nantillons, zdaj na Mer de Glace. Ta je bil iz ptičje perspektive videti kot ogromen krokodil. Užitek je bil popoln. Čutila sva se domača v tem svetu, kot bi plezala v domačih gorah. Pojem domovina se nama je raztegnil čez vse Alpe. Priplezala sva na Grand Gendarme. Tam se na lepem znajdeš nad globoko škrbino, kamor se je treba spustiti po vrvi. Nič posebnega, vse gre rutinsko. Vrv skozi zanko, dülfer in že se je Drago zibal proti škrbini. Minuto kasneje sem se zapeljal skozi topli popoldanski zrak še jaz in že sva pričela vleči vrv.

V trenutku, ko sem zagledal v zraku kačasto vijugavi konec vrvi, ki je prižvižgal iz zanke za spust, me je stisnilo v grlu. Prav lepo je bilo namreč videti moj stari oguljeni nahrbtnik, kako je čepel tam gori poleg roglja z zanko, kamor sem ga bil odložil, ko sem pripravljaval spust. V njem seveda vse moje premoženje razen nepomembnih malenkosti, ki se jih imel razobešene po sebi. Šoku je sledila ploha nespodobnih besed, tej pa brezpen poskus, splezati nazaj na žandarja. No, kasneje sem v Rébuffatovi knjigi videl, kako se tej reči streže, vendar ta čas knjige nisem imel v roki, pa tudi nisem Rébuffatovega kalibra. Tako sem se zaganjal v odurne granitne plošče kot osa v okno, a na koncu obupano odnehal.

Kaj sva mogla drugega, odkolovratila sva proti vrhu, tam napisala s koščkom čokolade na neki karton, kam lahko pošteni najditelj odda mojo bisago, nato pa odhitela dol. Sonce je zahajalo, mene je pričelo tresti v tanki srajčki. Večino hrane sva imela v mojem nedosegljivem nahrbtniku, od jutra pa nisva še ničesar zaužila. Bal sem se ledenika, brez derez bo trda. Pa je bilo lažje, kot sem pričakoval. Drago se je z derzami ustopil na stojišču in me spuščal čez strma mesta. Za las sva ujela zadnjo gondolo v dolino.

Da je bil drugo jutro Jaka pripravljen iti z menoj na Grépon po pozabljeni nahrbtnik, čeprav je moral zato spremeniti svoje načrte, je bil največ kriv Drago, ki je tako navdušeno pripovedoval o turi, da je hitro premamil prijatelja. Tako sva se z Jakom zjutraj lepo postavila v vrsto pred gondolo in sploh je bilo vse skupaj repriza prejšnjega dne. Vsaj spočetka.

Bližala sva se vznožju ozebnička Charmoz — Grépon, ko so nama prišli naproti po ledeniku trije mladi Francozi. Dekle, dva fanta. Bili so videti zelo izdelani in premraženi. Takoj sva uganila, da so nekje neprostovoljno bivakirali. Ko sem si jih nekoliko pozornje ogledal, so se mi nenadoma zazdeli nekam znani. Ne sicer njihovih obrabi, ampak oprema. Glej čudo: očarljiva mladenka, ki je stopala spredaj, je nosila moj stari pulover, fant za njo se je grel v moji vetrovki, zadnjemu pa je na hrbtu veselo čepel — moj nahrbtnik.

V trenutku je bilo vse jasno. Mladi alpinisti, ki očitno še niso imeli dosti izkušenj v gorah in jim je tura pomenila resno preizkušnjo, so se ognjevitno razgovorili. Plezali so, tako kot midva z Dragom, prejšnji dan greben Grépona, vendar tako počasi, da jih midva nisva čula. Na Grand Gendarmu jih je, popolnoma nepripravljen za bivak, zatekla noč. Tu pa jih je, lačne in prezeble, čakal razkošen božji dar. Dobri gorski duhovi so jim prav na prostor za bivak postavili nahrbtnik, poln hrane, pijače in obleke. Jasno, pojedli so vse dobrote, navlekli nase vse moje cunje, pokadili vse moje gauloises, najbolj pa so pohvalili mojo »tente« (tako so imenovali mojo skromno bivak vrečo). Svoj prvi visokogorski bivak so prestali kar ugodno, čeprav jim sprva sploh ni dobro kazalo.

Na pečinah nantillonskega Rognona smo napravili likof. Vesela, da nama ni treba dalje, sva z Jakom razgrnila sveže dobrote in gostila nove prijatelje. Posijalo je sonce

in omeščalo otrple sklepe prezeblih Francozov. Čudovito razpoloženje je zavladalo v okolici. Prijazno in ljubko so nas pozdravljale Igle, v njihovem izrazu sem začutil nasmešek. Preden smo se razšli, mi je mlada Parižanka vrnila pulover. Tako sem ga oblekel — še toplega.

2. Dimnikarska zgodba

Zbrali smo se na Lengarjevem rovtu v Kotu. V tisti očarljivi čumnati z ognjiščem, kjer začuden odkriješ v sebi poleg alpinistične tudi kuharsko strast. Bilo nas je pet. Čepeli smo okrog ognja, cmarili vsak svojo klobaso, žulili pivo in prisluškovali urnim korakom polhov, ki so tekali po tramovih. Zadaj je spalnica — nizek prostor s postranim ležiščem, tenko plastjo mrve in mikroskopskim okencem, da rani vstajalci skoraj ne morejo uiti izdajalski »holcnarkozi«.

No, mi se ne bi mogli prišteti med rane vstajalce, vendar smo ob še kar primerni uri stopali po eni imenitni lovski stezi, ki se vije med macesni in slečem od studenca pod Rjavino proti Macesnovcu. Gori na prevalu nas je dobilo sonce, spustili smo se na pobočja nad Krmo. Potem smo se trije »trentarji« (trentar je v naši klapi tisti, ki je star prek trideset in ki je preplezal določeno število smeri v trentske gorah) in dva nadobudna trentarska pripravnika zapodili v pravcate trentarske police, ki se vlečejo prek vseh ostenij nad Krmo tja proti Rjavini. Police so se vztrajno vile okrog stebrov in čez grape, mimo osamljenih macesnov, se včasih skrile pod mogočne skalnate galerije, kjer smo odkrili mične gamsje hotele, se razširile v pravcate promenade, hip zatem pa zopet shujšale, da smo z zadržanim dihom lovili ravnotežje po komaj hodnih okrajkih.

V prostrani kotanji smo zavili navzgor. Nad nami je bila zdaj ena izmed zadnjih dotlej še popolnoma nedotaknjenih sten v naših gorah — vzhodna stena Dimnikov. Ob nešteti pohodih skozi dolino Krme smo vedno v kotiček očesa ulovili to trikotno steno, vedeli smo, da jo bo nekoč treba preplezati. Toda grape, ki se od vznožja stene spuščajo v Krmo, so tako odurne, da je bila stena iz doline videti kot kaka fata morgana, ki ji ne prideš blizu. No, mi smo se poslužili prekanjenih metod, potuhnjeno smo se priplazili Trnjulčici izza hrbta in zdaj je stala pred nami, na videz pripravljena, da nam pade v objem.

Ker nas je bilo petero, smo svoj osvajalski pohod sklenili opraviti popolno. Kar dve smeri bomo potegnili prek stene, za kaj več tako ni prostora. Tako sta se Frene in Igor podala na levo, kjer se je ponujal nekaj stebra, Janči, Joža in jaz pa smo se lotili vrste kaminov in počli na desni. Spočetka je kazalo, da sta si prijatelja izbrala boljše pot, hitro in še brez vrvi sta se vzpenjala. Mi trije pa smo praskali v vznožnem pečevju, kjer nas je kmalu ustavil krepak previs, da smo morali napeti prav vse sile. Tedaj pa so pričeli prihajati z leve čudni glasovi. Jakost besedovanja je naraščala, celo spodobni Frene je pričel spuščati njegovemu jeziku docela tuje izraze. No, dialog je (v močno skrajšani in polepšani obliki) potekal nekako takole: Frene: »Igor, daj vrv!« »Kakšno vrv, saj jo imaš ti.« Frene: ? Igor: ? Sledil je natančen pregled nahrbtnikov. Jasno, vrvi ni bilo.

Pol ure kasneje sta reveža skrušeno prikolovratila k nam. Zdaj smo se nekako razdelili na dve vrvi in pričeli — čarati. Ura je bila že pozna in ker bi raje spali v naši priljubljeni čumnati v Kotu kot pa v kaki skalnati jazbini, je bilo treba najti način, kako zadevo pospešiti. Pet plezalcev na dveh vrveh v težavni prvenstveni smeri je jamstvo za polžji tempo. Zato smo nekoliko potuhtali in izumili imeniten sistem. Razložiti ga ne mislim, je bil preveč zapleten. Povem naj le, da je sistem vseboval fiksno vrv, prusikove vozle, na stojiščih pa mnogo prevezovanja.

Spočetka je šlo kar dobro. Tudi stena se je nad težavnim vstopnim previsom nekoliko vleknila. Više gori pa so se pričele težave zgoščevati. Pečina je bila krušljiva, strma in nič kaj naklonjena klinom. Od nekod se je priplazil oblak in stresel na nas snežno ploho. Naš sistem pa je deloval brezhibno, le da ga je bilo vedno znova treba prilagajati kakim nepričakovanim položajem. Tako je vedno kateri izmed nas strahoma čepel nenavezan na kaki ozki lašti, nikoli nisi točno vedel, katera vrv je fiksna, s katero pa zgornji premaguje steno. Igor se je nekoč s skrajno težavo obdržal v previsu, ko se je spodaj nekdo veselo obesil na »fiksno« vrv.

Kljub vsem nevšečnostim pa je naša jara kača vendarle lezla navzgor. Iz kaminov smo zavili na levi steber, mu splezali na teme in strahoma otipali vznožje rdečih previsov, kjer je kazalo, da bo šlo zares. Tu pa je prvi nenadoma izginil v nekakšen dimnik, ki ga opaziš šele zadnji hip. Iz stene so leteli celi slapovi rdeče zemlje, čuti je bilo nekakšno hropenje in grgranje, pomešano s krepkimi izrazi, nato pa se je Igorjeva kodrolasa glava pojavila iznad previsov. Olajšano smo zadihali, saj nismo pričakovali tako ugodnega razpleta. Ta dimnik, ki nas je popeljal skozi navidez skrajno težavne previse, nam je odklenil vrata v gornji del stene. Tu je pečina postala zdrava, nekaj raztežajev je bilo prav uživaških. No, in ob koncu smo se lepo zbrali v udobni kotanji in zaprepadeno buljili v nepričakovano oviro. Izstop iz stene je zapiral velik, gladek

previs. Začeli smo stikati za novim dimnikom, dokler nismo zapeli: »Vse so luknje zamašene, niti vrag ne pride skozi.« Nato smo privlekli na dan vse orožje, z njim ovesili Igorja in ga poslali v zadnji boj. Pripravnik je brž pokazal nam trentarjem, kako se reči streže. Ko smo bili končno vsi zgoraj, smo previsu, ki je požrl poldrugo uro in kup klinov, soglasno prisodili oceno šest, nato pa povili vrvi in lagodno odkorakali proti bližnjemu vrhu Dimnikov. Medtem se je seveda zmračilo in naša čumnata v Kotu je bila za noč nedosegljiva. Pod nekim previsom smo si uredili bivak, ki mu ni bilo kaj reči. Imel je eno samo napako: na nekem mestu je s stropa približno vsako minuto enkrat kanila kaplja. Natanko v vpadnici tistega mesta pa je bilo Igorjevo oko.

Sicer pa je gorovje preplavila topla junijska noč, naša oprema je bila brezhibna in bivak je bil eden tistih, ki se jih vedno rad spominjaš. Drug drugega smo gostili z užitno vsebino nahrbtnikov, dremali, vmes pa krmežljivo ogledovali nazobčane obrise okoliških gora, ki jih je mesečina spremenila v sanjsko pokrajino, kot jo je videti na starih bakrorezih. Po ubrani »polnočni serenadi« smo pospali.

Tura se je iztekla v splošno zadovoljstvo. Zjutraj smo z lahkoto našli police, ki peljejo v Kot, tam zalotili še Uroša, ki je pod Urbanovo špico povezoval niti svoje imenitne PP —transverzale, nato pa komaj ušli razjarjenemu nalivu v našo čumnato.

3. Nikoli ne prideš do kraja

Predel, kjer sva se bila dokončno izgubila, je pravcati posnetek pokrajine z Meseca, vsaj kakor si jo predstavlja nestrokovnjak. Skrepenele kamnite reke, peščena korita, čudaški obrisi gorskih verig, zgoraj pa nepremične trume zvezd. Nikjer sledu življenja. Tudi temperatura tam gori na našem spremljevalcu ne more biti kaj prida neznosnejša.

Okorno racava med ostrorobim pečevjem, se zaman zaganjavama v sipka melišča, mukoma plezava na grebenske škrbine, kjer naju čakajo vedno nova razočaranja, nato pa nama poidejo moči. Ko naju naposled izda tudi svetilka, nama ne preostane drugega, kot da zaleževa pod prvo skalo in drgetajoč pričneva sanjariti o soncu, toploti in čudoviti dolomitski steni, ki naju čaka tam nekje za devetimi robovi, pa ne najdeva poti do nje.

Kljub rezkemu mrazu zaspiva kot ubita. Kadar se le preveč treseva, se za kak trenutek prebudiva in kradeva drug drugemu dobrote iz nahrtnikov. Čas se je ustavil. Znova silijo v dušo misli, ki se ne tičejo več naše dobre stare Zemlje. Tak negiben mir najbrž mora vladati v vesolju.

Jutranji mrak naju najde že na nogah. Otrpli sklepi kar pokajo. Ozirava se za kakršnimkoli znakom, ki bi nama utegnil pojasniti, v katerem delu Dolomitov se nahajava. Planota okrog naju je neskončna. Puščava vsenaokoli. Po daljšem blodenju skozi škrapljaste labirinte in trdo zmrznjena snežišča naпослед naletita na zarjavele konzerve in podobne znake, ki dokazujejo bližino »civilizacije«. In res, kmalu zatem se na neki rebri znajdeva ob markacijah, prav blizu je kažipot, pred nama pa plečata Fradusta s svojim širokim razlitem ledenikom. Dalje je vse jasno, posebno pa vreme. Čez visokogorje je razlito tisto vijoličasto jutranje razpoloženje, ki zaduši vse glasove in prisili človeka, da se zatopi v svoje misli. V tem času se mi zdijo gore skrivnostne in veličastne.

Sneg na ledeniku veselo škriplje pod gojzerji. Zdaj sva se že ogrela, nestrpno hitiva proti najini steni. S prelaza se popeljeva prek meli do zgornjih krnic doline Pradidali. Ko zagledava kočo, zapustiva stezo in prečiva pobočja pod Wilmo. Kakšen kontrast! Ravnokar sva stopala prek neizmernih planot, kjer je bilo vse zaobljeno ali vodoravno, tu pa nenadoma vse beži navpik. Okolica je nepopisno dinamična. Kar precej sem bil že oblezel Dolomitov, vendar takega ognjemeta drznih oblik kot tu v Pali še nisem videl. Onstran doline vse srši v stolpih. Pala di San Martino, Cima Immink in Campanile Pradidali so kot razcefrana rdeča zavesa. Zadaj strumno stoji vitki Sass Maor, na videz zlit v enotno gmoto z Madonno, ki jo podpira vrtoglavi, znameniti Raz tenčič.

In tu, prav sredi veličastne scene se je razbohčila najina gora. Trije mogočni rdeči stebri, vmes kot z ravnilom potegnene grape, ob straneh načičkani grebeni, zgoraj pa topa vršna piramida. Cima Canali. Osrednji steber razi komaj opazna poč. Navpična, ravna, kot bi jo narisal, se vztrajno poganja čez rdeče trebuhe in meri natančno proti vrhu. Tu čez je potegnil svojo najlepšo smer nepozabni Hermann Buhl. Kolikokrat sem čital njegove skromno zveneče, a tako mogočno doživete opise! Njegove čudovite besede so mi bile vedno kot sončni žarek. Kadar je vsakdanjost le preveč zadušljiva, me ta prijazni žarek ponese iz zatohle mestne megle tja gor na gorske grebene, kjer »srce vriska v omami plezalskih užtkov«, kot je zapisal Buhl prav ob Cimi Canali.

Zdaj stojiva z Jožetom pod Buhlovo steno in se pripravljava na »vnebohod«. Onstran krnice že vse žari v soncu, najina zahodna stena pa je prava ledenica. Prvi stik s skalo je prav boleč. Sprva plezava še po stari Wiessnerjevi smeri. Drugi raztežaj je ves vražji, zaradi otrplih prstov vsaj še za stopnjo težavnejši kot sicer. Toda danes naju žene nepopisno navdušenje. Zlahka pozabiva na vsakršne neprilike. Tudi skala je take vrste,

da so nama težave, strmina, previsi in naraščajoča globina le v veselje. Samo plezaš, grabiš za ostrorobe roglje, se izvešaš nad praznino, se požvižgaš na to, da ni v celem raztežaju nobenega klina in uživaš, uživaš... Po štirih raztežajih zapustiva Wiessnerjevo smer in prečiva v desno čez luske in police, ki so kot prilepljene v navpično steno. Še kratak sestop in tu je pričetek Buhlove počí. Začne se najlepše.

Zdajci začitiva, kot da je z naju padla vsa teža. Tako strastno sva si bila želela to plezanje, da sva sedaj, ko se nama je želja pričela izpolnjevati, dobila krila. Kot v sanjah plavava navzgor, ne meneč se za previse, ki naju vedno znova silijo v akrobatske položaje. V svojem gibanju začitiva ritem, plezanje se spreminja v ples. Vrv plapola prek previsov, tu in tam pripeta v zanko h kakemu skalnatemu ušesu. V vsej steni nama ne bo treba zabiti niti enega klina, tudi srečava jih le malo. Med plezanjem se le poredkoma vidiva, vedno je vmes kak napušč. Zato pa si imava tem več povedati na varovališčih. Iz naju kar bruhajo v robat plezalski žargon oblečeni izrazi čiste radosti. Vmes se kot zagnana junca poganjava kvišku. To je stil, ki bi ga prijatelj Šrauf bržkone označil kot »prosti pad navzgor«.

Veseleč se vsakega giba v tej neprekosljivi telovadnici urno striževa metre stene. Kot za stavo ostajajo pod nama pravkar uporabljeni oprimki, stopi. Intenzivnost doživljanja naju je osvobodila vsakršnih dolinskih usedlin. Jasno začitiva zdravilno moč takega dneva v steni. Kako lepo bo zdaj spet iti v dolino, kako enostavno se bo spoprijeti z nalogami, ki čakajo v vsakdanjosti!

Buhlove počí je konec. Spodaj je stena predrzno šinila kvišku, tu gori pa se v mehkem diminuendu zliva z grebeni, ki so prihiteli semkaj od vseh strani. Dva ostra stolpča sta zadnji lepi plezalski mesti, preden se razveževa.

Minilo je. Sedeva na vrh in uživava v notranji harmoniji, ki naju opaja po tem čudovitem doživetju. Od nekod priplava kot jata metuljev snežna ploha, mehko, neslišno sedajo drobni kristali na toplo pečevje, kjer se v hipu spremenijo v svetle kapljice. Prijeten hlad nama gasi razgreta lica. Okoliške gore so zavite v nežne tenčice, spodaj v dolini pa je vse v soncu. Gozdovi in travniki žare v intenzivnem zelenilu.

Najine misli pa so še vedno spodaj v steni. Dobro veva, da se bodo tjakaj še mnogo-krat povrnila. Če ne prej, pa zagotovo kakega turobnega zimskega dne, ko se bo skozi mestne ulice vlačila megla in bo vsepovsod zaudarjalo po plehkosti. Morda naju bo takrat kdo imel za trčena, ko bo opazil, kako veselo nama sredi brezupne sivine žarijo oči.

Počasi sestopiva z gore. Ko spodaj zabredeva v grušč, se zaveva, da je dogodivščina pri kraju. Tako sva spet odključkala s seznama planinskih želja eno največjih. Toda alpinizem je čudna zadeva. Nikoli ne prideš do kraja. Vedno, kadar priplesčaš na vrh, zagledaš onstran doline drugega. Kje je skrajni cilj? Je to najvišja gora, najtežja stena? Ne, kajti doživetij in vrednot, ki se kopičijo v tebi, potem ko ti je vsaka gora podarila delček sebe, ni mogoče izmeriti s stopnjami ali metri. In tako kolovratiš z gore na goro, v soncu in dežju, v dobrem in slabem. Čeprav nikoli ne dosežeš zadnjega cilja, je blodenje poplačano, bogastvo doživetij je neprecenljivo. Ti pa hajd dalje. Tako je pač življenje. Ampak recite, kar hočete, na planincih je pa le luštino biti.

JUGOSLOVANI SO DOSEGLI VELIČASTEN USPEH

Tako se glasi lakonična ocena jugoslovanske ekspedicije na Makalu v »La Montagne et Alpinisme« 1976/1. Glasilo CAF ima zdaj novo redakcijo, novega direktorja in nove njegove pomočnike, rubrika »Alpinistična kronika« pa je ostala v rokah Luciena Deviesa, dolgoletnega urednika in vidnega funkcionarja CAF. Deviesovo priznanje v mednarodnih krogih res nekaj velja. Notica o našem Makalu je poudarila, da je vrh doseglo sedem naših fantov, nekateri brez kisikovih aparatov, dalje, da je Makalu odbil »tri ekspedicije«, med njimi tudi prvo jugoslovansko, »ki pa je prišla zelo visoko«.

OBVESTILO

PD Rade Končar, Zagreb, nas je z dopisom dne 15. 11. 1976 obvestilo, da je planinska koča na Bijelih Stijenah zaprta do 1. maja 1977. Izjemoma bi društvo kočo začasno odprlo, če bi za to preko pristojnega PD kaka večja družba za to zaprosila. Seveda bi morala poravnati stroške dežurnega člana PD R. Končar (din 400,00).

Hirčevo zavetišče v bližini koče na Bijelih Stijenah je pozimi odprto. V njem je možno prenočiti (do 30 oseb), na razpolago je peč in štedilnik, posoda, vpisna knjiga in montirana blagajna. Morebitne obiskovalce društvo prosi, da pazijo na red v zavetišču, posebej še na ogenj.

ARHITEKTURA V ALPSKEM SVETU

JANEZ BIZJAK

Zapisane misli nimajo namena deliti splošno veljavne recepte, so samo izraz neobveznega osebnega razmišljanja in iskanja, nekaterih spoznanj in prizadevanj, da bi se drugače lotili oblikovanja v alpskem prostoru. Nekaterim najbrž ne bodo povedala nič novega, marsikoga pa bodo prizadela v njegovem prepričanju.

Gradnja v gorah, doma in drugod, doživlja svoj »boom«, kot bi učeno zapisali novinarji. Kako oddaljena je že pionirska doba preprostih brunaric? Zasnova novih zimskošportnih središč, postavljanje hotelskih velikanov, planinski domovi, obnova starih koč, bivaki za alpiniste in GRS, preurejanje pastirskih bajt in hlevov v počitniške hiše pa nezadržna poplava novih, gondolske postaje, vlečnice z bifeji, saune, disko klubi in letališča na višini 2000m! Predolg bi bil seznam, če bi našteli vse, kar spada v okvir arhitekturnih posegov v gorskem svetu. V nobenem urbanem okolju človeški posegi tako občutno ne vplivajo na kulturno pokrajino kot prav v gorah. Novo se lahko okolju podredi ali prilagodi, lahko kvalitetno dopolnjuje pokrajino, lahko ji tudi nepopravljivo škodi. Žal najlaže najdemo dokaze za zadnji primer. Prevečkrat je gradnja novih objektov v alpskem svetu ogledalo samovolje, neodgovornosti in brezskrbnosti, neučinkovitosti inšpekcijskih ali varstvenih služb, malomarnosti odgovornih posameznikov; novo je večidel brez oblikovalskih izhodišč, brez jasnih načel; podrejeno je najprej finančnim možnostim in zahtevam naročnikov, njihovi konfekcijski računicni, brezobzirnosti, celo objestnosti; šušmarsko načrtovanje je prežeto z brezbriznostjo do izročila in okolja, izvedba pa odraz polirske miselnosti in sle po hitrem zaslužku.

Naše predstave o tako imenovanem »vrhu Evrope« so zmeraj bolj naivne, nekritične v rastoči samovšečnosti, saj se ta vrt nekontrolirano spreminja v osladni sejem kiča in banalnosti, kjer je naprodaj le siromašen okus pa nasilje vsevednosti. Povsem običajno je že, da se pri nas vsak na vse spozna, da vsi vedo, kaj je lepo, ubrano; ne samo vedo, tudi učijo in vsiljujejo svoje vzorce za oblikovanje pokrajine. Kdor enkrat pomaga

Švicarska gorska vas: gručasta postavitve daje občutek zavetja in varnosti, obenem pa izraža dosledno spoštovanje okolja

Vas Sorica: spontana
kompozicija streh
dokazuje zdrav odnos
do okolja

mešati malto, že misli, da je zidar, se že čuti poklican, da uči tudi druge. Spreminjanje pokrajinske podobe je dostikrat zaupano ljudem, ki se jim ne zdi vredno razmišljati o problemih, dilemah, dvomih in posledicah, ki spremljajo vsako novogradnjo v načetem pejsažu. Če so v prejšnjih časih naši gorjanci hoteli postaviti novo hišo, hlev ali kozolec, niso najemali tistih sosedov, ki bi znali nositi kamenje ali kopati s krampom; poiskali so stavbne mojstre. Ti so v posebnih skupinah hodili po naših krajih in se kot nomadi selili od vasi do vasi. Morda so ti ljudje prinesli k nam tudi navade ter način gradnje iz tujih dežel. Vzporedno z vladarskimi, verskimi in kulturnimi posegi so Salzburg, Bavarska, tirolski Brixen, furlanski Oglej vplivali tudi na oblikovanje materialne kulture v našem pogorju. Iz teh virov lahko začnemo razmišljati o pojavu alpske arhitekture, to je, o pojmu, o katerem pri nas mnogi mislijo, da veliko vedo, to svoje »znanje« pa dokazujejo s tem, da na hišno lice pribijejo nekaj desk, kar tako brez potrebe in smisla. Dragoceno oblikovalsko izročilo, ki so ga nekateri razvrednotili v skomercializirano besedo »alpski stil«, izginja; v pozabo je tonila tudi skrivnost skladnih razmerij, tisto še ne raziskano znanje o likovnih zakonih. Izumrlo je umetniško sporočilo, s katerim so anonimni mojstri v stoletjih utemeljili vsebino slovenske ljudske arhitekture; virtuozno oblikovanje v lesu in kamnu je le še spomin. Danes so že šteta leta redkim krovcem, ki še znajo polagati skodle, na lomljeni skril pa niti pomisliti ne upamo več.

Mnogo govorimo, kako se mora nova gradnja v gorskem svetu postaviti v duhu arhitekturnega izročila, v pravilnem odnosu do okolja ipd. Redkokdaj pa se vprašamo, kaj to izročilo pravzaprav predstavlja, kakšno so otipljiva izhodišča, pogoji, merila in načela, po katerih bo novo resnično ubrano z okoljem. Nemogoče je na tem področju predpisati nezmotljive recepte. Tako preprosto pa spet ni, kot si nekateri domišljajo: nekaj tenkih lat na balkonski ograji še ne pomeni, da je stavba v alpskem stilu, tako kot vsako spakedrano in zvarjeno železo še ni umetno kovaštvo. Morda so za vrednotenje naših posegov v gorski svet odločujoče nekatere značilnosti, ki nam jih posreduje likovno izročilo dežele, pa jih vendarle mnogi načrtovalci spregledajo ali celo hote zanemarijo. Denimo: ubrana prostorska razmerja-proporci stavb, posnemanje starih strešnih naklonov, vogalnih zaključkov; izbira primerne kritine, razmerje med polnim in praznim, svetlim in temnim, razmerje med streho in zidom, med zidanim in lesenim; poskus prilagajanja pejsažnim dominantam s strešnimi zamiki, uporabno vključevanje včasih presenetljivo čistih mikrourbanih elementov (amorfná gruča lebdečih streh pri objektih visokogorske kmetije, funkcionalna strnjjenost drobnih tamarjev v celotno naselje itd.). Upoštevanje ustvarjalne dediščine iz preteklosti ne sme dobesedno formalistično posnemati ali kopirati cele stavbe, pač pa gre pri tem le za poseganje po nekih elementih, ki so značilni za pokrajino.

Visokogorsko središče Avoriaz, nasprotje podobi v La Plagne, nov izraz ubranosti z naravnim okoljem

Kaj vpliva na zdrav odnos do okolja? Prepričan sem, da ne poudarjen hotel na izpostavljeni skali, ne počitniške hiše, širokopotezno razmetane po sončnih pobočjih naših plani. Zadosti zgledov dobro umerjenega vključevanja v pokrajino najdemo doma: Kot skladovnica zložene strehe zaselkov nad Baško grapo ali še bolj izrazito v beneških vaseh na strmih pobočjih pod Matajurjem in pod Muzci; klasičen primer je bil nekdanji Breginj (pred potresom), z organsko vraščenimi strehami v zelene livade pod Stolom. In kot kričeče nasprotje vsemu temu: vikendi na travnikih Ukanca, vsak s svojimi plankami, v spoštljivi medsebojni razdalji. Druga podoba: kompozicije planšarskih naselij v našem visokogorju. Koliko preproste duhovitosti in iznajdljivosti v oblikovanju lesa, pri izbiri prostora; koliko posluha, ne šolanega, ampak spontanega in prirojenega za utrip pokrajine, za njeno ravnotežje.

Izrazit primer zanemarjenega odnosa do okolice kaže, denimo, postavitve Ski hotela na Voglu. Prostorska zasnova škatlastega kubusa je zaradi togosti v razgibani pokrajini nekoliko vprašljiva, izzivalna lega na robu gorskega venca s triglavsko silhueto v ozadju pa dejanje, ki mu težko najdemo opravičilo. Marsikomu bo takšno mišljenje le škodljivo nerganje. Vendar problem pomanjkljivega spoštovanja do naravnega ambianta pri nas ni osamljen pojav pri posegih v alpski prostor. Nasprotno. Tovrstno podcenjevanje je postalo že kar vsakdanji pojav, široko zaraščen v neodgovorno nasilje tehnicizma, kratkovidnega gospodarjenja z zemljo in brezobzirnega snobizma. Kar spomnimo se polemik ob idejah za poseko sorških borštov, za elektrarne na Zgor. Posočju, za cementarno v Mojstrani, za »Levov« hotel na Vrtovinu ob Bohinjskem jezeru itn. Navadili smo že verjeti, da je vse, kar načrtujejo po naši pokrajini, primerno ta hip prav na določenem mestu in nikjer drugje; da je vse, kar pri nas gradimo na novo, dobro, potrebno, vedno ubrano z okoljem, alpsko, planinsko, tipično slovensko in sodobno obenem. Predvsem pa poceni in neodložljivo daljnosežno. Za vsak nedomišljen poseg v pokrajino se zaščitimo s preobiljem zanosnih pohval, napihnjenih z neumestnimi tujkami, ki mešajo preprosto pamet in jo zapeljejo od bistvenih stvari.

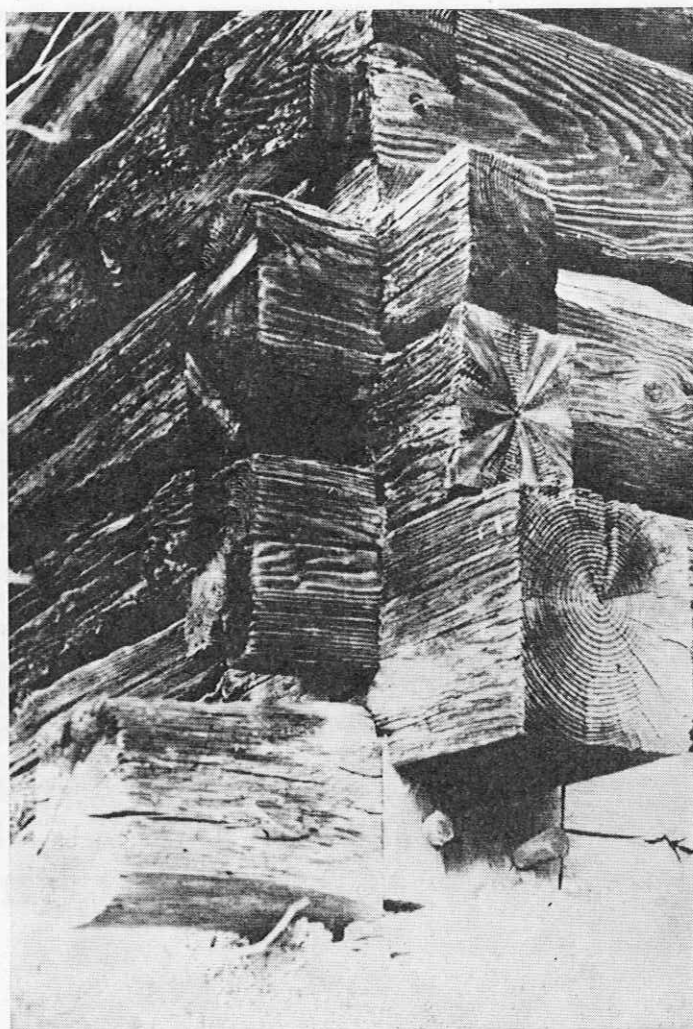
Zelo malo vemo danes o zakonitostih za pravilne proporce, o skladnih razmerjih med dolžino in višino poslopja. Popolno neznanje in zanemarjanje teh problemov razkazujejo v alpskem svetu predvsem monotone, s polirsko miselnostjo šablonizirane počitniške hiše oz. vikendi. Govorimo lahko o onesnaženju našega planinskega sveta s počitniškimi hišami, saj so nekatere še najbolj podobne cenenim kioskom, električnim transformatorjem ali pa osladni scenariji iz namišljenega otroškega sveta škratov in vil. Paleta bednih imitacij, improvizacij pa razmetavanja z denarjem obenem! Kako je tovrstna gradnja kritična za nekatere predele, dokazuje odlok bavarske vlade, ko je pred tremi leti prepovedala nadaljnjo gradnjo privatnih vikendov in turističnih naselij za celo ozemlje Gorenje Bavarske (alpska regija). Kako se obnašamo v tem oziru doma, bi največ vedeli povedati nekateri »strokovno neoporečni« urbanisti, ki brez sramu spreminjajo pokrajinsko najbolj občutljive, razgledne sončne bregove v razmetana smetišča stavbarskih umotvorov.

Skladna razmerja poslopij v našem gorskem svetu so poudarjena z značilnimi velikimi strešinami: višina strehe prevladuje nad višino zidu; od daleč se zdi, kot da strehe lebde v pokrajini. Obratne zakonitosti pa veljajo, denimo, v Furlaniji, na Tirolskem, Wallisu; tam, kjer so značilne zelo položne strehe. Zakaj je temu tako, še ni raziskano. Zanimiv pojav, o katerem razni ljudje različno sklepajo oziroma ugibajo.

Enako, kot smo pozabili na ustrezne proporce, smo sprostiti tudi samovoljo pri strešnih naklonih in kritini. Malomarnost pri naklonih je rodila dve skrajnosti: prvim je glede naklonov vseeno, drugi se navdušujejo v zmotnem pojmovanju, da je bolj strma streha bolj alpska. Tako kar tekmujejo, katera bo bolj ošpichena, in pozabljajo, da je likovno

izročilo v slovenskem prostoru, povsod razen na Primorskem, utemeljilo masivno streho z naklonom 45°. Zelo vsiljive špice imajo na primer počitniške hiše v Poljanski dolini ali one ob Koritnici pred Logom pod Mangrtom (omenjam jih zato, ker stoje ob glavnih cestah in so zato še bolj na očeh). »Alpski stil« stavbe se nikjer ne meri s čim bolj strmo streho. Tovrstno ocenjevanje je odraz napol laične delovodske miselnosti, ki je med drugim slovensko pokrajino po vojni onesnažila s trodelnimi okni. V zvezi z nakloni je treba opozoriti še na problem strešnih zaključkov s čopi. Nekdaj značilni element našega okolja, posebej poudarjen v Zgornjem Posočju, na Koroškem in ponekod na Gorenjskem, je danes zanemarjen. Škoda!

Podobna zmeda se je razpasla pri izbiri kritine. Z vidika pokrajinskega oblikovanja so razmere pri nas šolski primer anarhije. Kaj vse mešamo na enem mestu! Kvalitetne kritine, kot so stare eternitne plošče, bobrovci, skodle in skril, izločamo in jih brez zadrege nadomeščamo s cenenim salonitom. Kupci, prodajalci, krovci pa planinski odborniki za svoje koče, vsi mu utirajo pot. Malo je bilo doslej ugovorov, še manj dvomov, najmanj pa znanja kam kakšna stvar spada. Kadar se bomo pri novih posegih v gorah odločali za primerno kritino, moramo vedeti, da začetna cenenost pomeni v bistvu najdražjo rešitev; poceni stvari doslej še niso bile kvalitetne niti trajnejše. Kritina oblikuje dokončni značaj poslopja: lahko ga pokvari, lahko mu poudari vrednost. Vse stare kritine imajo skupno lastnost: po dolgih letih dobe enako patino-temnosivo s srebrnim leskom na soncu. Danes dobimo na trgu materiale, ki v gorskem okolju učinkujejo podobno kot skodle ali skril (temni eternit grafitnosiva tegola). Prepričan

Slovensko likovno izročilo: vogalni zaključek brunarice v gorah, igrivost, iznajdljivost, ustvarjalnost z najbolj preprostimi sredstvi

sem, da bi morale inšpekcijske službe pri objektih višjega standarda (kar vikendi nedvomno so) v planinskih predelih neprizanesljivo zahtevati kritino iz skodel ali desk, kajti v občutljivih primerih pokrajinsko varstvo ne bi smelo popustiti pred naduto vse-mogočnostjo primitivnih ekonomskih izračunov.

Iskanje morebitnih drugačnih izhodišč za arhitekturne posege v gorah je vedno tveganje z nepreizkušanim, zagovarjanje neznanega, še ne utemeljenega. Če se stvari lotimo analitično, si moramo najprej obnoviti predstavo, kaj nam sploh predstavlja likovno izročilo alpskega sveta: da to niso splošno razširjene podobe o nekakšnem alpskem stilu z bliščem in bedo kičaste navlake od srčkanih polknih do brezizraznih fasad, utrujenih od nemogočih lesenih oblog. Na začetku tega premišljevanja smo postavili, da je to izročilo preprosto in nedvoumno: disciplinirani strešni nakloni, velike lebdeče strešine z značilno strukturo in patino, dosledna uporaba osnovnih materialov, gručasta kompozicija manjših poslopij v zaključeno celoto, prilagajanje strešnih slemen naravnemu okolju. Smo pripravljeni iskati novo onkraj dosedanjih predstav? Ne samo z novim mišljenjem, ampak tudi z novim načinom mišljenja? Osvežitev v našem mišljenju bo morda povzročil poskus, da se z različnimi nakloni podrejamo oblikam okolja in z razgibanimi strehami ujameмо najznačilnejše dominante v pokrajini, višinski zamiki enakih naklonov, podaljšane strehe do tal, dinamična igra poudarjenih strešin je le lupina za vsebino in prostore, ki so moderni, funkcionalni, nekonvencionalni. Takšen način tudi ne bo mogel poroditi ogromnih škatlastih objektov, ki bi delali silo nemirni alpski zemlji; toliko bolj, če se podreajo umetnemu formalizmu raznih geometrijskih likov.

Pri iskanju novega ne škodi pogledati k sosedom. Ne zaradi posnemanja, ampak za razširitev obzorja, da se dovolj zgodaj spoznamo s slabostmi, ki jih utegnemo tudi sami doživeti. Največje posege v alpski prostor so zadnja leta naredili Francozi. V Savojskih Alpah od Grenobla do Ženeve so zgradili verigo zimskošportnih središč, ki so v evropskem in svetovnem merilu v več ozirih vodilna. To so v bistvu kar nova mesta sredi gora, povprečno 2000 m visoko, vsako s svojim altiportom (letališčem v bregu) in kompletno oskrbo za ljudi 20. stoletja: od modnih trgovin, kinodvoran, razstavnih galerij do nočnih lokalov. Vrstni red pri izgradnji posameznih gorskih središč odpira zanimivo primerjavo vedno večjih naporov pri iskanju izhodišč za arhitekturne posege.

Konfeksijske škatle na višini 2000 m — visokogorsko središče La Plagne

Prvi poskusi v Chamrousu nad Grenoblom ali začetki v Courchevelu (glavno naselje v največjem smučarskem kompleksu Evrope, znano pod imenom Les trois vallées — Tri doline) iščejo nove prijeme na vsaki zgradbi posebej, kot celota pa se ne morejo pohvaliti s skupno vodilno nitjo; delujejo razdrobljeno, neenotno, v urbanem smislu nedosledno. Prvi del centra La Plagne je skoraj arogantno nesramen s skupino hotelskih stolpnic, ki nerazumljivo načenjajo elegantno kuliso ledenih štiritisočakov v ozadju. Nič bolje ni v centru Le Flaine, čeprav se hvalijo, da je njihov avtor svetovno znani arhitekt Breuer. Vendar se mi zdi, da ni prepričljiv, na objektih se že na prvi pogled opazi, da je moč iz Amerike, oblikovno so tako uniformirani, da bi lahko stali tudi na Floridi ali v Nici. Vrh novih prizadevanj so francoski oblikovalci dosegli v Avoriazu. To mlado gorsko mesto je res vredno ogleda. Kar so naredili, je v oblikovnem smislu zanikanje vsega prejšnjega, pokazali so poskus drugačnega pojmovanja in spreminjenih predstav o vključevanju novega v alpsko okolje. Razumljivo je, da tudi ni malo tistih, ki Avoriaz ne ocenjujejo pozitivno. Se zanimivost: oblikovalci Avoriaza so za svoje delo dobili najvišje francosko priznanje »veliko nagrado«, ustvarjajo in stalno žive v samem Avoriazu, sredi gora, ne za kakšno oddaljeno mizo v Parizu.

Iz Francije je zadnja leta prodrla še ena modna novost glede gradnje planinskih koč: trapezasta oblika zavetišča; poseben tip z ravno streho, ki naj bi bila tudi pristajališče helikopterjev (za oskrbo in reševanje). Oblika trapeza je s stališča novih iskanj komaj kaj več kot formalistični poskus, za nekatere zelo vprašljiv in neprikladen poseg v alpski prostor. Ker bodo problemi s helikopterji tudi pri nas vsako leto bolj aktualni, pogledjmo, kako ta problem rešujejo v Švici: namesto ravnih streh na kočah se za pristajanje helikopterjev ogrevajo in precej vpeljujejo montažne železne mreže 4×4 m. Takšne platoje je možno zasidrati blizu koče na poljuben skalni teren. Verjetno je ta zamisel boljša, ker novih koč ne omejuje že vnaprej s poudarjeno ravnino.

V naših gorah se bomo v bližnji prihodnosti zaradi ekonomskih možnosti srečevali verjetno v glavnem z adaptacijami in dozidavami obstoječih visokogorskih postojank. Več ljudi bo dalo več pobud. V Planinskem Vestniku smo že brali o konkretnem predlogu za razširitev zmogljivosti zavetišča pod Špičko s postavitvijo posebej prirejenih avtomobilskih prikolic. Zamisel je v današnjem kritičnem obdobju nedvomno dobrohotna, vendar se mi zdi, da se moramo problemov lotiti drugače. Zanimivo je, da v

Panorama La Plagne

nekaterih alpskih predelih odpravljajo naselja avtomobilskih prikolic (caravanninge). To so naselja s stalno postavljenimi prikolicami (z vsemi energetskimi priključki), ki jih dajejo v najem motoriziranim turistom. Odstranjujejo jih z utemeljitvijo, da škodijo občutljivemu naravnemu okolju, saj njihov videz, ki ni nič boljši od natrpanega avtomobilskega parkirišča, ne more postati pokrajinski element, na katerem bi se spočile naše oči. Pri nas teh težav še nimamo. Zaenkrat. Rešitev s spalnimi prikolicami (čeprav samo lupine) pod Špičko ali kjerkoli drugje bi bila le začasna in močno provizorična, glede uporabnosti ter cenenosti pa nič boljša od odsluženih železniških vagonov, ki bi jim pobrali kolesa in jih nametali po gorah. Začnih rešitev, posebej še provizoričnih, se moramo pri nas a priori izogibati, ker je prešlo že kar v navado, da vse začasno postane stalno. Obenem se moramo sporazumeti, katere postojanke bodo kočje ali domovi in katere bodo ostale samo zavetišča. Bajte kot ona pod Špičko so zavetišča za okrepčilo s čajem, za počitek med potjo in nič več; kvečjemu za spanje v sili (nevihta, megla, onemoglosti), nikakor pa ne za normalno prenočišče, na katerega računajo vse skupine planincev, ki gredo tam mimo. To je znamenje neke komodnosti in čudne miselnosti, da bi po vseh vrhovih ali kmalu pod njimi morale stati kočje s prenočišči. Tega po svetu ni. V Centralnih Alpah so pristopi na vrhove iz zadnje kočje normalno dolgi po 5 ur. V zvezi s Špičko zato menim, da je boljša rešitev v povečanju prenočitvenih in oskrbovalnih zmogljivosti na Vrščicu, kjer so zaradi ceste bolj utemeljeni razlogi za večje posege. Če pa bi se za predele, kot je Špička, odločali za razširitev zmogljivosti, potem sem prepričan, da je zgoščena terasasta zazidava, položena v kamnito pobočje, odprta veličastni panorami in podrejena obrisom Pelcev ali Ozebnika, primernejša kot posamezne hišice, intimno oddaljene vsaksebi, kar bi potrjevalo, da smo pozabili na posluš za gospodarjenje z zemljo. Vsak bo imel prav, če bo trdil, da je takšen način dražji. A čas je že, da si enkrat za vselej dopovemo: gradnja v gorah je zaradi specifičnih pogojev (med njimi je varstvo okolja zelo pomembno) na zadnjem mestu v seznamu zadev, ki se morajo ponižno podrežati čim večji cenenosti. Tudi v družbenem smislu moramo prevrednotiti, kaj pomenijo planinske kočje v času množične rekreacije delovnega človeka. Kadar se bomo sporazumeli, da so poleg planinstva samega tudi planinski objekti splošnega družbenega pomena, celo prednostno vlogo bodo prevzeli v gospodarstvu, ki se vedno bolj usmerja v turizem, potem bo treba zanje še kje drugje odšteti denarje. Sredstev ne bi smeli iskati le odborniki revnih planinskih društev. Za razne veleblagovnice, bančne stolpnice, obmorske ali alpske hotele nihče ne dela problemov oziroma zahtev po gradnji s čim manjšimi stroški. Le zakaj mora takšen pogoj veljati pri novih posegih v gorah danes, ko rekreacijski val zmeraj bolj silovito prodira predvsem v Alpe?

Še na en problem premo mislimo: na kanalizacijo in odpadke. Poglejte izpred Špičke čez rob ali pri Kredarici čez rob ali kjerkoli drugod; zelo mučna slika odvrženih konzerv, plastične embalaže, odslužene posode, starih nogavic, govejih kosti in gnile čebule. Problem odpadkov se bo razrašal pri vsakem novem objektu. Ali ne bi kazalo sprejeti kar republiški predpis, da je pogoj za vsako adaptacijo, dozidavo ali novogradnjo planinske kočje postavitve velikega zabetoniranega in maskiranega brezna, kamor bodo leteli vsi odpadki? Če bo iz tega brezna ušel kak smrad, nič hudega, se vsaj videlo ne bo in pobočja okoli naših planinskih postojank bodo spet čista.

Kakšno pozornost, javno skrb in odgovornost drugod odmerijo občutljivim posegom v alpski prostor, potrjujejo posebne ustanove, postavljene v ta namen. Denimo: Studijski oddelek za urejanje gorskih predelov — Service d'étude pour l'aménagement de la montagne — v Chambéryju v Franciji (blizu Grenobla) ali podoben švicarski urad v Ženevi. Da bi doma ustanovili podobno organizacijo, ki bi bila odgovorna za gradnjo v slovenskih gorah, ki bi takno gradnjo usmerjala, načrtovala, proučevala, vrednotila, vse to najbrž ni realno. Zanimiv, če že ne kar potreben, bi bil tovrsten poskus s posebno komisijo v okviru Skupnosti za varstvo okolja SRS. Morda bi za začetek posebno sekcijo kulturno-znanstvene komisije pri PZS namenili za opisano dejavnost?

Naj vam bo zares lepo vsepovsod, vsem, ki imate radi gore! Vsem naročnikom in bralcem PV, planinskim društvom, odbornikom, podpornikom in prijateljem — srečno 1977!

Uprava in uredništvo

STENA V STENI

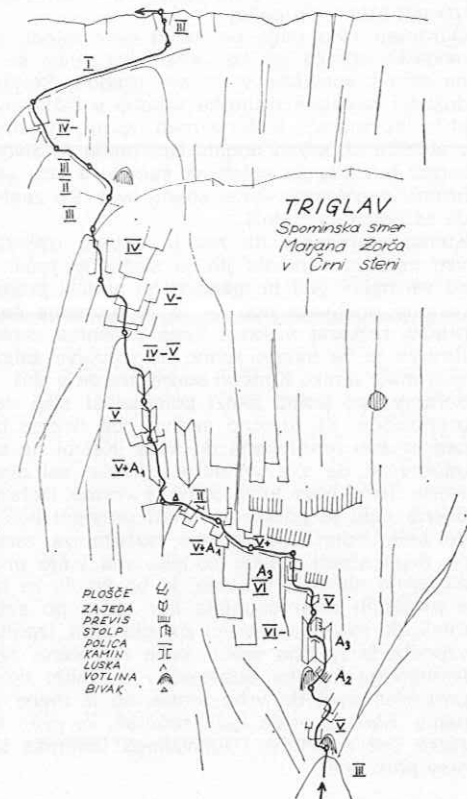
JANEZ MARINČIČ

Sredi poletja se odločava preplezati steno čez njen najbolj odbijajoči del. Nisva prva, saj sta pred tremi leti v črnih previsih tam zgoraj uspela dva izmed naših najboljših plezalcev. In za njima ni do sedaj šel še nihče, kajti gora v tisti vertikali od človeka neusmiljeno zahteva skoraj vse. Ko sva se med uspešnim začetkom plezalne sezone z Juretom dobro spoznala in ujela, odločitev niti ni bila težka. Nisva kovala velikih načrtov ob pivu, treba je bilo le nekaj besed, pa sva vedela, da greva. V obeh je gorela ista želja. Sedaj sva tu, na stezi, ki drži tisočmetrski zid, nad katerim medli nekaj zvezd. Gore molčijo, nič niso prijazne v tej topli, črni noči. Stebri, plošče in grape v Triglavski steni so zlitli v eno samo silhueto, ki se skrivnostno čedalje bolj nagiblje nad naju. Z menoj ni vse v redu. Zelo redko občutim pred vzponom strah, danes pa, moram priznati, grem proti vstopu prav nerad. Tudi Jure je nekam čuden. Skoraj nama je žal, da vreme drži, da bo treba plezati. Da, treba bo plezati. V tem ni bilo samo golo stremljenje ali bolesta želja po veljavi. Po vseh teh letih vroče ljubezni do vrhov, po vseh tistih nepozabnih sončnih zahodih pred kočami, po nedopovedljivo lepih zimskih jutrih, ki so nas lovila visok gor s smučmi na ramah, po viharnih nočeh, ko so grebeni goreli od bliskov, po srečnih pogledih, ko smo si podajali roke na robovih premaganih prepadov, po vsem tem sem si srčno želel doseči vrh, ki je dostopen le redkim. Taki smo, radi bi dosegli čim več, najraje nekaj takega, kar redko kdo lahko doseže. Estremizem, če ga že tako imenujemo, mika, vabi, ker zahteva tveganje, možatost. Gre zares. Kdor tega nima pred očmi, tvega svoje življenje. Strah me je, čutim pa, da sem pripravljen na vse. Na vse? Res, na vse, vse moči bom dal od sebe, da uspem. To pa ne pomeni, da računam z zagato, iz katere se ne bi mogel potegniti. Naj gre za las, a iti mora.

Veva, da ne bo estetskega plezanja in uživanja med nebom in zemljo — danes bo garanje v črno rumenih, previsnih in mokrih počeh. Sicer pa — saj je vse tako preprosto. Oba sva plezalca; plezalski problem, da se smer prvič ponovi, je tu. Jutro že odkriva obrise veličastne okolice gora, zdi se, da komaj čakajo, kako bodo razodele sijaj ožarjenih vrhov in globine svojih prepadov.

Gorenjski turnc ima že sonce, ko po skalaški smeri priplezava nazaj. Od tukaj je pogled na ogromni, na glavo postavljeni trikotnik, ki tvori steno med Nemškim stebrom in Ladjo, kar grozljivo. Danes je stena mirna, padajoče kamenje ne sika z višav v nižave. S turnca se po polici spustiva v Črni graben in po trdem, strmem snegu doseževa vzhodje trikotnega kolosa. Od sedaj sva odvisna samo sama od sebe, kajti na reševanje iz previsov v tej steni v primeru slabe sreče ne moreva računati.

Že prvi, zelo krušljivi raztežaj čez poševne plošče naju skoraj odbije. Izmenično se poizkusiva z navpično, gnilo steno takoj nad stojiščem. Ko me Jure zamenja pri varovanju, mi je menda prvič, odkar plezam, popolnoma jasno, da bom raztežaj izplezal. Če ga ne bom, bom odletel. Dva oprimka mi zaporedoma ostaneta v roki, komaj se obdržim na slabih stopih. Pa nekako le gre navzgor. Sem pa tja zabijem klin. Vsi slabo sedé. Že blizu votline, kjer slutim dobro stojišče, mi trenje vrvi povzroča obupne težave. Na srečo se stena malce položi. Da se brez nezgode privlečem na stojišče, mi trenje vrvi povzroča obupne težave. Na srečo se stena malce umakne, da se brez

nezgode privlečem na stojišče. Ko si nato s tovarišem ogledujeva steno, vidiva le trda dejstva. Že prvi previs nama potisne moralo na psa. Prvi klin naju čaka šele dva raztežaja višje. Do tam pa je stena povsem previsna, polna problemov. Ker se počutim resnično v formi, se sporazumeva, da se vseeno preizkusim v prvem previsu. Zavedam se odgovornosti za oba. Pasti ne smem. Občudujem prva zlezalca, ko zabijem prvi specialni klin. Nato svoje misli osredotočim samo še na centimetre, ki jih moram iztrgati steni nad seboj.

Ogromen slap pada po veliki črni zajedi, se na visečih ploščah ob meni s truščem nekoliko obrača ter ko velikanska ploha še poslednjič prosto pada v previsno globino na strmo snežišče v Črnem grabnu. Stojim na polički, pribit na dva klina, Jure pa doživlja najhujše trenutke vzpona v težki prečnici pod menoj. Pleza kot v transu, klini, ki bi jih drugače lahko z roko izpulil, ostanejo neizbiti, toda vrv se zato vztrajno nabira v klobčič ob mojih nogah. Gre nama za življenje, sodra in toča naju neusmiljeno bijeta, zaradi bučanja se sploh ne slišiva. V črni steni treska, bliski jo preplavljajo, atmosfera hrumi, pogrmeva, vrtlo bobni, vrši. Ko zagledam prijateljevo čelado izza roba, mislim, da se dogajajo čudeži.

Komaj verjamem, da mu je uspelo izplezati. Njegovi prsti so od mraza beli, roke vse zardele, izbičala jih je sodra in toča. Mrazi naju, treseva se od mraza, vendar so vsi najini gibi in manevri na polički premišljeni. Do tam, kjer bi lahko vsaj približno udobno preživela noč — že jo naznanja čedalje gostejši mrak — imava še en lahek prečni raztežaj v levo. Toda prečnica zaradi vodovja v zajedi nad njo ni prehodna. Čeprav je že skoraj tema, ne izgubiva zaupanja v srečo. Vdano čakava, da se neurje vsaj malo umiri. Končno sodra preide v dež. Tudi dež odneha, samo še rosi. V polmraku splezava po polici skozi pojemajoči slap do majhne edine ploščadi, ki nama bo dala prenočišče. Ko končno sediva pod dvema bivak-vrečama, postane življenje udobnejše, čeprav sva premočena do kože. Kaj bi ne bila! Preden se umiriva v mrzlem drezežu, ugotoviva, da sva vendarle zdržala, saj sva se kljub nevihti prebila čez najtežji del stene. Torej bova jutri, če bo le vreme, izplezala.

Sonce naju je poiskalo v tisti previsni počii nad polico. Bivak sva kar dobro prestala. Po beli, trdni steni nizava raztežaj za raztežajem. Vrsta navez se to nedeljo vsaka po svoji smeri počasi pomika vse višje proti ožarjenim robovom stene. Razganja me slovesno občutje. Dejanje, ki bo kmalu za nama, dobiva posebno ceno. Vse, kar se je v prejšnjih urah dogajalo kot samo po sebi umevno, je dobivalo večjo vrednost ob misli, da sva to v resnici zmogla. Res, izpolnila se nama je velika želja. Kako preprosta vzpodbuda za tiho srečo, kako zamotana, tvegana pot do tega občutja. Ko se na vrhu izstopnega kamina dobesedno prevalim čez rob in vidim pred seboj samo še lahko prehoden svet do vrha stene, se iz mene izdere krik. Dan je tako lep, stena je pod nama. Končno pride tudi trenutek, ko pred nama ni nobene ovire več, pogled se mirno zazre čez snežišča Triglavskega ledenika proti Kredarici. Roka seže v roko, besede niso potrebne.

Opomba: Spominska smer Marjana Zorča v Črni steni severne stene Triglava. Višina stene: 1200 m. Višina smeri: 400 m. Ocena: VI A₃. Efektivnega plezanja 17 ur. Efektivnega plezanja 17 ur.

Smer sta v predhodnem poskusu hotela izpeljati Marjan Manfreda in Peter Gros, vendar sta po dveh raztežajih obrnila. Kot prva sta steno preplezala Marjan Manfreda in Stane Belak 6. in 7. 9. 1973. leta v 15 urah.

V smeri je poleg že starih zabitih klinov ostalo kakih 25 najinih. Zato bodo ponavljalci lahko tudi preko najtežjih in ključnih mest plezali dosti hitreje in s precej manjšim tveganjem. Smer bo, taka kot je sedaj, brez dvoma kmalu ponovljena brez bivaka.

Dne 3. in 4. 7. 1976 sva smer kot prva ponovila Jure Ulčar in Janez Marinčič, oba AO Ljubljana-Matica.

NAMESTO POPRAVKA

Bralci Planinskega Vestnika so gotovo opazili, da smo v članku o Hanzi pomladili jubilaranta za 10 let. Večno mladi lovec se ni nič pritožil. Kdo bi se le, če ga pomladiš? Kljub njegovemu molku moramo pravici in resnici na ljubo povedati, da se je rodil 24. 11. 1896.

Obletnice so se zamešale najbrž zaradi sedemdesetletnice Maksa Medje, ki se je rodil 11. 10. 1906. Med Maksovimi veselimi zgodbicami s stotih zimskih pohodov na Kredarico, na Staničevo kočjo mi je najbolj všeč ta-le: Imamo navado, da smučii ne nosimo, če je le sneg dovolj trden ali shojen. Vlečemo jih na vrvici, ki si jo privežemo okoli pasu. Počasi, enakomerno in vdano sem vlekel težke noge proti Pleši, tiho, brez vsakih pripomb. Čez čas pa Maks: »Danes je prama sneg, smučii sploh ne čutim!« Poškili sem nazaj, saj nisem mogel pritrditi, da svojih ne čutim. In ugotovil sem kar strašno resnico: Maks je vlekel prazno vrvico. Kako naj zdaj to povem dobremu starem tovarišu? Ustavil sem se in pričel z nekakšno »prazno debato«. Med tem je

ZALEDENELE VESINE

V severni steni Matterhorna (Poleti 1976)

VIKI GROŠELJ

Lep, prav čaroben je bil tisti večer, ko sem sedel na skalnem grebenu nad kočo. Pokrajina je počasi tonila v temo, na nebu so se prižigale zvezde, moje oči pa so polzele po orjaški temni gori, ki se je še odražala na malo svetlejšem obzorju.

Matterhorn! Čez nekaj ur bom že tam nekje v zaledenelih vesinah njegove severne stene. In morda čez dan ali dva bodo dolgoletne želje postale resničnost. Veliko navez je že preplezalo to steno, tudi tri jugoslovanske, vendar ni prav nič izgubila na svoji privlačnosti. V prvih letih svojega plezanja si niti predstavljati nisem mogel, da bi se kdaj lahko spoprjel z enim od »treh zadnjih problemov« v Alpah. Vendar leta tečejo, razvoj se ne ustavi. Slej ko prej pridejo na vrsto tudi ture velikega formata.

Den, Nejc in Ivč me čakajo v koči. Njihova navzočnost mi prežene vsak dvom v uspeh. Prijateljstvo, skovano v daljnih prostranstvih Himalaje, je trdno in močno. Vesel sem, da bomo tudi v teh napornih urah skupaj.

Počasi in temeljito pripravljamo opremo, obleko in nahrbtnike. Načrt vzpona je malce nenavaden, vendar v vseh pogledih sprejemljiv. Vstopili naj bi že kar danes, plezali vso noč, naslednji večer pa naj bi bili že na vrhu. S tem se bomo izognili dragemu prenočevanju v koči in s tem ušli možnosti, da nas vremenski preobrat dobi v steni.

Okrog desetih odrinemo. Noč je hladna in rahel veter piha od vzhoda. Na grebenu si privežemo dereze, nato pa v siju svetilk odkorakamo proti vstopu. Nenavezani najprej prečimo strmo pobočje in preko skalnega odstavka dosežemo začetek ledenika. Trdo je kot kost, Den ob prvem useku zlomi cepin. Ne preostane nama drugega, kot da se naveževa. Plezam navzgor v strmo temo. Nad seboj slišim škripanje derez. Nejc in Ivč istočasno napredujeta. Po štiridesetih metrih zavrtam ledni klin, stojišče je pripravljeno. Med varovanjem mi pogled zdrse na drugo stran doline, ki je vsa obilita z mesečino. In tam na desni, globoko spodaj, luči Zermatta. Temno je in sij svetilke obseva le majhen del okolice. Srečno prideva na ledeniški plato pod severno steno.

Nejc in Ivč kakor dva čuka čepita pod ledenim odlomom. Med platojem in steno je širok pas razpok in serakov. Naletimo na stare sledi in te nas vodijo mimo razpok do vzočja velikega ledišča. Se vedno je temno, vendar takoj začnemo s plezanjem. Led je trd in teh prvih šest raztežajev nam vzame veliko časa. Posebej nama. Imava le en cepin in ledno kladivo. Pojavijo se znani občutki. Meča strahovito bole, vendar ledu še ni konec. Nebo na vzhodu počasi rdi. S prvim svitom dosežemo skale in s tem lažji svet. Den prevzame vodstvo. Plezamo proti desni in kar hitro napredujemo. Na stojščih postajam sumljivo zaspan. Skušam ostati zbran, pa mi le težko uspeva. Sonce je tako prijetno toplo in občutek imam, da že celo večnost nisem spal.

Po strmih rampi dosežemo rebro in za robom nas čaka čisto drug svet. Kot da bi se preselili iz poletja v zimo. Skale nad nami so zasnežene in poledenele. Nejc in Ivč sta že kake tri raztežaje nad nama. Težave v teh kombiniranih raztežajih so izredne in zaspanost me hitro mine. To je živčno plezanje v krhkem ledu. Globina pod nama ni nič kaj spodbudna. Menjavava se v vodstvu in raztežaji so vse težji. Čas strahovito

Maks spregledal — nakar sem slišal res zelo glasno in težko kritiko čez gospoda Boga v jeziku, ki ni čisto slovenski. Maks jo je ucvril nazaj — in to kar zelo daleč nazaj!

Kaj naj še rečem? Morda eno — za tolažbo: Danes meni, jutri tebi!

Ciril Praček

KAJ PRAVI O PRVENSTVENIH TURAH REINHOLD MESSNER

1200 resnih tur ima za seboj, med temi 80 prvenstvenih. »Vse svoje prvenstvene v Dolomitih, Zahodnih Alpah, Andih in v Himalaji sem najprej planiral, nato študiral in si naredil koncept. Načrtov je bilo več kot možnosti in še jih je. Večkrat sem se tudi zmotil, našel sem steno tam, kjer je bila že preplezana. Pa nisem bil razočaran, v veselje so mi bile. Če me je stena odbila, se nikoli nisem počutil kot prvi kandidat za steno. Če me je kdo prehitel, se mi je zdelo popolnoma naravno. Moja najtežja prvenstvena je Rupal v Nanga Parbatu. — V Alpah je še na stotine možnosti za nove

hiti. Sonce obseva zgornji del stene in kmalu naju zasipavajo drobcu ledu in snega. To je torej pravi Materhorn.

Vsak meter stene, ki ga spraviva podse, si priboriva. Razmere so obupne. Skale so pokrite s svežim snegom, ki ob dotiku zdrsne in polzi v globino. Nikjer ni varnega oprimka, ne stopa. Ta mesta v dobrih razmerah ne morejo biti posebno težka, sedaj pa zabijeva tudi po petnajst klinov v enem raztežaju. Vzpenjava se po nekakšnem rebro, ki ga na levi omejuje navpična ledena grapa, na drugi pa varljivi osrednji del stene. Prebijeva se do mesta, kjer sta lvč in Nejc zavila v desno. Ko že prečiva za njima, naju od zgoraj opozorita, da so objektivne nevarnosti v srednjem delu zelo velike. Padajoče kamenje, krušljiva skala, led in skoraj nemogoče varovanje. Kaj naj sedaj? Grapa na levi je videti brezupna. Nekje vendar morava ven.

Kakih petdeset metrov više na drugi strani vidiva polico, ki bi naju pripeljala na položnejše rebro. Odločiva se. Po desni strani grape splezava kakih dvajset metrov nad polico na levi. Plezava v povsem zimskih razmerah. Brez rokavic brskam oprimke izpod snega. Hitiva kar se le da. Tu bi bilo skoraj nemogoče bivakirati.

Den me spusti v grapo. Višeč na vrvi se pomikam proti levi. V navpičnem ledu zaman grabim za oprimki. Vse je le igra ravnotežja. Tresem se od navora, pa vseeno ne morem doseči oprimka na robu grape. Če zdrsnem s plitvih stopov, me bo vrglo v nasprotno steno in obvisel bom nad tisočmetrskim prepadom, ki ga že zalivajo večerne sence. Za nov poizkus ne bi imel več moči. Den je nestrpen, pa vseeno tiho in pozorno spremlja moje milimetrske gibe. Pazljivo popušča vrv. Občutek nemoči me hromi. Vem, da ne bom dolgo zdržal. Samo malo še. Končno pa roka le zgrabi za graniti rob. Skoraj isti hip je klin v špranji. Z nekaj udarci zveneč zleze v razpoko. To je bil morda najodločilnejši trenutek vzpona. Den se z zapletenim manevrom spusti do grape. Z močnim potegom mu pomagam do klina in kmalu sva skupaj. Naslednje raztežaje plezava v temi. Plezava bolj zato, da najdeva primeren prostor za bivak, kot pa da bi hotela izplezati iz stene. Po dveh raztežajih se naveličava. Preutrujena sva, da bi karkoli izbirala. V strmem razbitem terenu izkopljeva ozko polico, veliko za dve zadnjici. Plezalsko ropotijo razobesiva po klinih. Takoj ko zlezeva pod bivak vrečo, zaspiva. Napori preteklega dneva in noči pač zahtevajo svoje.

Jutra v tem bivaku, visoko v steni Matterhorna, ne bom nikoli pozabil. Prebudila sva se tik pred zoro. Nebo je bilo posuto z zvezdami, ki so počasi bledele. Mraza sploh nisva občutila. Le sedela sva, sem in tja spregovorila kakšno besedo in opazovala nastajajoče jutro. Dejstvo, da bova čez kako uro že na robu stene, naju je pomirjalo. Z vsemi čuti sva zaznavala lepi svet okoli naju. Čudovit mir je vladal v okolici. Potem je sonce poljubilo vrh gore. Žarki so drseli vse niže in kmalu grelji tudi naju.

Brez naglice sva se pripravila za plezanje. Preudarno so se roke dotikale oprimkov. Nič ni zmotilo zadnjega dejanja te razburljive, težke, a čudovite ture. Na grebenu sva odložila odvečno opremo in kmalu sva stala na vrhu Matterhorna.

Opomba: Severna stena Matterhorna, »Schmidtova smer«. 14. julija ob 22. uri smo vstopili v steno Nejc Zaplotnik, AO Kranj, Ivan Kotnik, Šaleški AO, Danilo Cedičnik in Viki Grošelj, AO Ljubljana-Matica. Prva naveza je izplezala 15. julija zvečer, druga pa 16. julija zjutraj. To sta bili 4. in 5. jugoslovanska ponovitve te smeri.

smeri, vendar ne več v neznanem svetu. Ni nov problem, je le njegova inačica. Na drugih celinah pa je neodkritih vrhov in sten še za cele generacije. V tem pogledu je moj Hiddenpeak, severozahodna stena, vrh mojih prvenstvenih tur.

O novih ciljih v gorah se je Messner razpisal v knjigi »Samotna arena«, ki jo je izdala v Bolzanu založba Athesia 1976. Letalski promet, boljša in lahka oprema, socialno blagostanje in še kaj vpliva na svetovni razvoj alpinizma. Stene osemtisočakov so že »narejene«, deviški pa so še skoraj vsi grebeni in razi. Dolgi so in vetrovni, toda preizkušnja za najboljše. Koliko pa je še neosvojenih vrhov v Karakorumu, Patagoniji, Alaski, po vsej Himalaji! Tudi mnogi normalni pristopi na marsikaterega od njih bi bili lahko ocenjeni s VI. A kaj šele stene, stebri, stolpi od Patagonije do Alaske, Karakoruma, do Himalaje, Pamira in Tienšana!

Ture, ki bodo v Himalaji najprej prišle na vrsto, so po Messnerju tudi naslednje: Vzpon po vzhodnem grebenu na Lhotse-Šar, sestop z vrha Everesta po zahodnem grebenu, prečenje vseh treh Kangčendzeng od zahoda proti vzhodu in treh Gašerbrumov. Prečenje Broad-peakov so imeli Francozi v načrtu že za leto 1976.

POD OKNOM

LADO BOŽIČ

Idrijski planinski veteran Jožef Zazula je ob svoji življenjski šestdesetletnici in štiridesetletnici svojega planinstva leta 1932 napisal v prispevku za naše slovensko planinsko glasilo naslednje razmišljanje:

»S petdesetimi leti se notranji človek izpremeni; duh pričanja gledati nazaj v preteklost, medtem ko je do tedaj koval načrte za bodočnost. Godi se mu kakor planincu ob dolgi in visoki turi: vedno bolj se mu odpira obzorje, dalje sili in dalje, da bi tem več videl; končno pa vendar sede na skalo ob poti in se dobro odpočije. Tak je petdesetletnik!

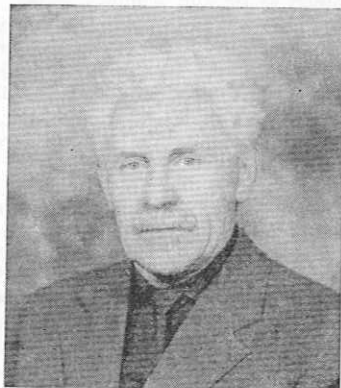
Počitek planincev traja različno dolgo; pol ure, tudi več; marsikdo se celo skesa in se vrne, češ dosti sem videl, drugi naj hodijo dalje! Pri petdesetletniku traja tak odmor nekaj let, pri nekaterih do smrti. Toda po večini si v desetletju tako temeljito odpočijejo, da kot šestdesetletniki zopet obrnejo hrbet preteklosti, prično gledati naprej in delati načrte za bodočnost, četudi v drugačnem smislu, sedaj kot zreli možje, kakor so jih delali pred srečanjem z Abrahamom. Meni vsaj se zdi tako; če pišem spomine, jih ne pišem z namenom, da bi vrgel pero med smeti in nahrbtnik med skale. Moj šestdesetletnik stopa naprej, četudi v drugačnimi načrti in drugačnimi nameni.«

V teh besedah je mnogo resnice in mnogim so pisane na kožo. Tudi meni. Zato mu v tem pogledu nimam kaj zavidati. Zavidam pa mu, da se je mogel posvetiti planinstvu v najlepših moških letih in uživati planine z veliko žlico, kar se dogaja zelo redko. Planinsko pomlad je dočakal v dvajsetimi leti, planinsko poletje v polnem razcvetu s sedemintridesetimi leti, ko je na višku svojih moči stopil v pokoj. Tedaj se je znebil službenih okovov, zadihal s polnimi pljuči svobodo in zastavil pošten planinski korak. Človek bi mu kar zavidal, celo stresal nevoščljivost. Biti v tedanjih lepih starih cesarsko kraljevih časih še tako mlad in še tako zdrav in čil upokojenec, je bila gotovo redka prilika in izjema. Potoval je po Koroškem, Tirolskem in »videl je Švajca visoke gore«. Hodil in hodil je do svojega petdesetega leta, malo počival pa se odpravil naprej do svojega šestdesetega letnika. Tedaj pa mu je noga zastala. Pero se mu je zataknilo in nahrbtnik je nekje odložil. Napravil je obračun s planinstvom in s pogledom naprej začel snovati nove načrte z drugimi nameni. Pozneje ni napravil nobenega planinskega obračuna več. V Planinskem Vestniku se je oglasil samo še dvakrat. Nič več ne govori o poteh in doživljajih v gorah. Predzadnji prispevek ob štiridesetletnici Slovenskega planinskega društva razpravlja o vplivu in nalogah vseslovenskega planinstva; zadnji ob njegovi petinštiridesetletnici pa o poteh in podvigih svojega nečaka, tirolskega Nemca Ervina Schneiderja v Pamirju, Himalaji in po južno-ameriških velikanih. Zadnji prispevek je najbrž le prevod iz nemščine. Za planinstvo je živel štirideset let, v njem je plamtel polnih petindvajset let, vso zrelo moško obdobje.

Če naj sedaj napravim po vzorcu našega prednika samo površen obračun svojega planinstva, delam to skoro deset let kasneje. Prehitel sem ga, v zadregi sem pomencal na mestu šele ob koncu sedmega križa.

Tudi moja hoja po gorah se je začela že zelo zgodaj. Še v otroški dobi. Takrat se mi je pridružil in me dolgo vrsto let spremljal v tedanjih časih zelo običajen, neizogiben tovariš, iz vrbovih viter spleteni koš za drva, ki sem jih teden za tednom in leto za letom prinašal iz bližnjih in daljnih idrijskih gozdov. To je bilo začetno utrjevanje. V letih prve svetovne vojne je koš nadomestil beraški nahrbtnik, nekakšen žakelj. Takega vojnega planinstva se spominja Zazula, spominja se ga tudi Zorko Jelinič, ki je tedaj obiskoval idrijsko realko. V tem času je nastala tudi moja prva poštna tura. Po vojni je namesto koša in vojnega »rukzaka« stopila popotna bisaga. Legalno in ilegalno delo primorske mladine je ture in izlete raztegnilo na zborovanja in prosvetne tečaje od Nanosa do Krna, od Gorice do Trsta. Vse seveda peš. To moje novo planinsko etapo je zaključila zadnja tura preko Breznice, kjer sem preplezal državne stene, padel v žirovsko dolino in se pognal v svobodo.

V takratni svobodi se je bilo treba najprej znajti. Težko, zelo težko je bilo. Hribi pa so kljub temu kmalu prišli na vrsto. Okolica Ljubljane, dolensko in notranjsko gričevje, alpsko predgorje so bile stopnice k vršacem. Pozno, šele v tridesetih letih so se mi

Lado Božič

le odprla vrata v Karavanke, Kamniške in Julijske Alpe, pozneje še na Pohorje in v koroški kot. Opletal sem tudi okoli »Skale«. Obiskoval sem njene tečaje, delal utrjevalne ture in jih zapisoval v posebne obrazce. Kaj več pa se iz tega ni rodilo. To je v glavnem preprečila bedno odmerjena dnina, ki je komaj zadoščala za življenje z zategnjenim pasom. Nedelje in prazniki pa celotni dopusti so šli v te namene vse do leta 1940, do tiste zadnje štirinajstdnevne ture med Savo in Dravo.

Sledil je prisilni planinski odih. Vojna, zapori, internacija v senci planinskega velikana Gran Sassa. Šele partizanstvo me je spet vrnilo v hribe, celo v domače hribe. Svobodi so sledila prvo povojna leta, natrpana s številnimi in različnimi deli: udarništvu, obnova dežele, nova pot v novo življenje. Garanje in spet zategovanje pasu, krvavi žulji, izčrpanost. Tako življenje je postavilo planine daleč v zadnje plane. Počasi in s skromnim brašnom v malhi so se vračale v moje življenje: Pohod z ženo in prijateljskim parom iz Kranjske gore v Trento in Bovec. To je bila nekaka otvoritvena tura, ki se je podaljšala od Kobarida čez Drežnico na vrh Krna. Ni bilo zavetišča, sprejela nas je megla in družbo razbila. Končalo se je brez večjih posledic. Malo kasneje je prišla že tura na Triglav v lepi mesečni noči skozi Voje, mimo Vodnikove kočice. Nepozabna tura. Tako se je skromno pričelo in že so bila tu Abrahamova leta. Kaj prida se ob njih nisem mogel ustavljati in načrtovati. Pred mano je bilo še polnih deset let, dolga krušna pot. Vendar so v ta čas le vskočili Mangart, Kobariški Stol, Porezen. Bistvena sprememba pa je nastopila v mojem odnosu do planin pri naslednjem življenjskem mejniku, ob šestdesetletnici. Ob njem sem si že zagotovil hlebec kruha za stare dni. Potegnil sem z rok službene rokave in pošteno zavihal planinske; odločno sem stopil goram nasproti... Obesil sem šest križev na klin in odhital v svobodno naravo. Zaprl sem preteklost in se z vso ihto vrgel v naročje bodočnosti, četudi tedaj že močno omejeno. Ni mi bilo dosti mar, kaj vse sem do včera počel, v meni je vrtalo in grizlo to, kaj naj naredim še jutri, pojutrišnjem.

Tako sem začel v sedmem križu pošteno križariti in krevsati po ljubi šentflorjanski fari, čeprav šentflorjanski, pa vendar ljubi. V tej silni zagnanosti in požiranjem slovenske dežele, pa se mi že ponuja naslednji križ. Kako ga bom oprtal na pleča, prepuščam času in dogodkom. Obračuna za preteklega ne delam niti načrtov za novega. Obračun sem pravzaprav delal vsako leto posebej in ga javno predložil. Sam sem z bilanco kolikor toliko zadovoljen, menim pa, da nisem pošteno izkoristil vseh rezerv v času, v dobri volji in v zdravju. Pa naj ostanejo te zlate rezerve za prihodnje potrebe, če se bom še loteval novih, čeprav ne več tako viharnih planinskih podvigov.

Zazuli se torej ne morem enačiti, on pa meni ne. Za njegove ugodne čase sem prepozno priplaval na svet, za današnje planinstvo tako zelo naklonjeno dobo pa prezgodaj. Med tem prezgodaj in prepozno je sedem suhih let in sedem mršavih krav, obdobje stisk in ujm, od svetopisemskih do fašističnih, ki so ne samo mene, vse naše generacije ogoljufale in prikrajšale za lepa leta, ki jih je Zazula tako koristno in pametno obrnil sebi in planinstvu v prid.

To modrovanje o preteklosti mi odpustite. Tokrat vas bom popeljal v našo stvarnost »Pod okno«. Ne pod romantično deklinško okno, pod okno v dolini Žirovnice, ne daleč od Idrije.

Krčmarica Milka na žirovskem Razpotju in njen tovariš Viktor čuvata na vogalu svoje hiše staro planinsko tablo izpred prve svetovne vojne. Na njej lahko berete: Slovensko planinsko društvo. Razpotje (704 m). Razvodje med Jadranskim in Črnim morjem. Gostoljubna Milka je pogruntala, kaj ta dan kuham v svoji butici in kaj nosim v svoji popotni malhi, pa mi je dejala: Še dolgo let po osvoboditvi smo se žene in dekleta z Razpotja s škafofom perila in perilnikom na glavi ali pa z vsem v košu na hrbtu spuščale po ozki, strmi stezi v dvesto metrov globoko grapo, da bi opravile žensko tlako in oprale perilo. Koliko in kakšno je bilo to trpljenje, si ne more nihče predstavljati. Ves ta staroveški in srednjeveški pa tudi že novodobni klasični način pranja je prenehal šele pred nekaj leti, ko je v deželo udrla poplava pralnih strojev in končno rešila ženo težkega bremena. Tja doli ste namenjeni. Ko boste stali pod oknom, se uživite v nekdanje življenje in delo našega garaškega spola.«

Besede so mi zvenele v ušesih, ko sem iskal stezo, a je nisem mogel odkriti. Po gmajni sem se spustil v globel. Ko sem s senožeti prišel v zaraščeni gozd, sem drsel po sipinah navzdol k izviru Žirovnice na vzhodnem pobočju Razpotja, v grapo, v katero teče deževnica z vzhodnega ostrišja Milkine hiše in z njo v Črno morje, z zahodnega pa v Jadransko morje. Naloga strešnega slemena je razdeljevati nebesne padavine v dve med seboj zelo oddaljeni morji. Čim nižje sem se spuščal, tem več grap se je kopičilo okoli mene. Skakal sem iz ene v drugo, dokler se vse ne združijo v eno samo strugo, ki nato samostojno pohiti proti vzhodu po dolini Žirovnice.

Kmalu sem bil na cilju. V bregu globoko pod žirovsko cesto sem zagledal mogočen blok skrilstih skladov, naloženih drug na drugega in porinjenih v strmine brega. Skalnata masa štrli iz bregov in z veliko odprtino zija v zrak. Zdi se mi, da bulji vame velikanska zver s strašnim žrelom. Približam se prirodni mojstrovini. Pod žrelom je

še druga odprtina, močan izvirek vode pa je v pritličju stene. Ko voda naraste v podzemeljskih rezervoarjih, oživita tudi odprtini. Najprej zaživi spodnja, nato pa zabobni še iz gorenje. Trije izviri se združijo v enega mogočnega, ki bruha na dan toliko vode, da bobni po dolini. Zadaj za temi okni so baje mogočne dvorane, o katerih se širijo še danes številne bajke. Obe odprtini sta zijali vame z raztegnjenimi čeljustmi, kot bi mi grozili, da bosta zdaj zdaj bruhnili iz sebe vso količino zadrževane vode in mi na mah sprale mojo zvedavost. Toda vreme jima ni bilo naklonjeno. Lep april ni hotel napolniti njihovih vodnih skladišč zadaj za oknom. Pravzaprav sta to dve okni, odločilno pa je le večje v zgornjem nadstropju, po katerem je grapa dobila svoje ime in kamor so prihajale žene in dekleta, ne na božjo pot, ampak na izvrševanje svoje gospodinske naloge. Pri polnih vodah je prizor zares veličasten, a tudi grozeč. Prirodna zanimivost pa bo gotovo privabila še kakšnega zvedavega občudovalca in raziskovalca naših skritih prirodnih biserov.

Poslovil sem se od pritajene tišine, od sil, potisnjenih in zadušenih, od prirodnih lepot in od trnove postaje ženskega križevega pota, spomenika hude tlake in nezaslužene pokore, ki so jih žene morale prenašati dolga stoletja. Ta težka preteklost je ostala zakopana v tej komaj dostopni grapi, kjer vodne moči še naprej gospodarijo, a se zanjo nihče več ne meni.

Spustil sem se po grapi navzdol ob potoku, ki mu dajejo vodo pod oknom. Počasi se razrašča, sprejema potočke z bregov, se tolče skozi kamenje in prebija skozi grmovje, dokler se ne razlije v lepo rečico, ki se zvija po neoskrunjeni dolinici proti poljanski Sori, v katero se blizu zaselka Sovra končno prelije. Počasi prodiram skozi goščavo, dokler se svet ne odpre. Stopim na star kolovoz, ki se je spustil nekje z bregov. Skače z enega na drugi breg potoka, dokler se ga ne osvobodi, steče po travnikih in se prelevi v belo cesto.

Že je pred menoj prva hiša in tudi prvo človeško bitje. Osemdesetletna mati hiti s sekuro v roki, da bi v bližnjem gozdu nasekala nekaj drv. Pri prvi bajti se začena prava cesta: lepa, bela, gladka, a zelo ozka. Ostanek predvojnih časov in namenjen vojnim. Ob cesti se razvršča raztreseno in raztegnjeno naselje Žirovnice. Dolinica ni široka, dolga pa nekaj kilometrov, položena v smeri zahod—vzhod. Na zahodu je oprta v bregove Razpotja, na vzhodu pa odprta v žirovsko ravan. Naselje šteje kakih deset hiš, okrog trideset prebivalcev vseh starosti in poklicev. Otroci, starci, upokojencev in vdov, samskih in poročenih, rudarjev v idrijskem rudniku, industrijskih delavcev v žirovskih podjetjih, polkmetov, enega samega pravega in polnega kmeta. Motorizacija je že pridrla v to nekdanjo idilo. Ob traktorju poje svojo pesem le še skromen utrip kmečkega življenja. Vikendica ob vstopu v dolinico pa se obnaša še zelo sramežljivo. Sama je še. Koliko časa?

Pomlad je dahnila tudi v ta kot. Travniki so ozeleneli, prve razorane njive že dihajo prebujeno življenje. Sonce kar dobro greje, ko hitim po cesti proti središču vasi. Tihno in mirno je. Pred menoj stoji nekdanj najmogočnejša hiša dolinice, kmetija in pekarna. Zdi se, kot da je brez življenja. Možak išče ženo, ki bi dala njemu in hiši novo življenje. Pred hišo sem krenil v breg po nekdanjem kolovozu, ki je povezoval dolino s Spodnjim Vrsnikom na planoti nad njo. Vozna cesta novejšega datuma se najprej potegne v grapo in se nato vzdigne proti Vrsniku, cesta po dolini pa se počasi izgublja proti Sovri. Tu je tudi meja idrijskega sveta, ki se steguje prav do Sore in sega celo v žirovsko dolino. Ravnica je stranski rokav žirovske doline, kamor hite tudi njene vode, se izlivajo v Soro in na koncu vseh koncev v Črno morje. To je tudi edina večja tekoča voda, ki se z idrijskega sveta odteka proti Črnemu morju.

Preko sončnega pobočja sem se po travnikih in košenicah počasi vzpenjal proti vrsniški planoti. Dolino Žirovnice sem sedaj opazoval z višine. Prvi pomladanski znaki so se prebujali v njej. Ob rečici se vrstijo travniki in njive, tu in tam čepi kmečka hiša in s svojo rdečo streho poživlja pomladansko prebujenje. Z višino mi počasi izginja dolina izpred oči. Nad njo se javljajo bregovi, grebeni i vrhovi od Žirovskih Ravni do Idrškega. Proti vzhodu se leskečejo v soncu Goropeke, Brekovce in osamljene kmetije, posejane po bregu tja proti Vrhu nad Rovtami.

Nekje se je oglasila kukavica. Torej je vendarle res dahnila v deželo pomlad. Da, pomlad je tu. Včeraj sem jo odkril celo pri Divjem jezeru, kjer mi je priskakljala nasproti s svojimi nežnimi kranjskimi jegličmi. Tudi bukev na Rabah me je že pozdravila s prvimi zelenimi listi.

Pošteno sem se oznojil, ko sem pripihal na vrsniško planoto in stopal skozi Spodnji Vrsnik. Korak sem naravnal proti cerkvi na hribčku sredi planote. Ob cerkvi je partizansko grobišče, ki me spominja na sovražno ofenzivo na torek po veliki noči leta 1944. Bilo je zelo zavozlano, saj umika ni bilo. Številne žrtve. Od cerkve sem se namenil še na najvišji vrh planote. V staro italijansko utrdbo se je ugnezdil upokojenec. Odprl je krčmo »pri Vidicu«. Čeprav je utrdba dobila novo vsebino in novo življenje, pa je okolje z obrambnim zidom ostalo nespremenjeno. Z očuvanim napisom v itali-

janščini bi lahko kasarno uvrstili med spomenike tujega nasilja v naši polpretekli dobi in jo zaščitili. Na tabli še piše: *Corpo reale del Genio civile. Ufficio di Gorizia. Esegui Anno X E. F. — M. V. S. N. Corte Speziale di Frontiera Tolmino.* Krasna vaba za tujski turizem in ugodna prilika za lov na tuje konvertibilne devize!

Na izhodišče ture sem se vračal preko Gorenjega Vrsnika in čez senožeti, razprte nad cesto od Govejka do Razpotja. »No, ste bili v našem peklu?« me je vprašala gostilničarka Milka. »Da ga boste v resnici doživeli, morate priti, ko bodo vode pobesnele. Takrat bodo oživele v domišljiji tudi pravljice o veliki podzemeljski, podvodni pošasti.«

LADU BOŽIČU V SLOVO

DR. SLAVKO TUTA

Lado Božič nas je zapustil. Za vedno zapustil. 14. oktobra je njegovo plemenito srce prenehalo utripati sebi, družini, Idrjčanom in narodu. Prenehalo utripati tudi goram, kamor ga je gnala ljubezen do narave in njene lepote. Dolgo trnovo pot od rojstva dalje jo prehodil. Šele zadnjih 15 let si je lahko privoščil nekaj oddiha in še v tem oddihu se je razdajal z vsemi svojimi silami.

Ko gledamo njegovi prijatelji to njegovo prehojeno pot, jo gledamo z občutkom pravega ponosa, saj je bil naš, del nas samih je bil. V njem se zrcali vse naše hrepenenje in hotenje, naša ljubezen in včasih naša ihta, saj življenje ne poteka tako, kot bi človek hotel. Njegova zvezda je izšla iz idrijskega »kotla«, obšla Slovenijo in se zarila v domačo prst poleg svoje ljubljene družice Slavice nad vihravo Idrjico.

Med njegovimi zadnjimi objavljenimi spomini je prispevek k zgodovini naše preteklosti »Po primorskih emigrantskih kolovozih«, ki jih je Primorski dnevnik objavljaval od 6. julija do 12. avgusta letos. Je to, kolikor vem, edina analiza emigrantskih gibanj v Jugoslaviji in je obenem verna podoba človeka, ki ni nikoli iskal osebnih koristi niti hvaležnosti ali časti. Gnala ga je pri delu tista sila, ki jo še posebno poznamo v zamejstvu: globoka vera v odrešenje in zato globoka ljubezen do svojega naroda. Kako daleč je bil Lado od iskanja osebnih koristi in priznanja, nam pričajo njegove besede:

»Za nas, udeležence tega življenja, so stvari še preblizu, čeprav že dokaj odmaknjene, da bi jih mogli stvarno in pošteno obdelati, opisati in postaviti tja, kamor spadajo, ne da bi jih pri tem gledali skozi lastna očala in jih barvali z lastno barvo.«

To so Ladove misli, ki jih ni malo razdal po svoji publicistiki. Ali si je mogoče zamisliti danes bolj pošteno analizo o dogajanjih, ko se bohoti komolčarstvo v upanju, da bi bil ta ali oni bolj viden?

Daleč od tega si je Lado Božič utiral svojo pot.

Kako je živel slovenski človek v Italiji, ni več nobena skrivnost. Iz legalnega kulturnega življenja se je moral zateči v ilegalo. Lado je bil eden izmed teh. Zveza prosvetnih društev v Gorici, dijaško društvo Adrija v Gorici s srenjo v Idriji, katere duša ji je bil, planinsko društvo in druge aktivne organizacije so ga poznale, ker je bil povsod v prvih vrstah. Ko se je vrnil iz vojske in je bil z maturo v žepu na cesti, ni bilo zanj drugega izhoda, kot da je šel s trebuhom za kruhom.

Ne bom ponavljal vsega, kar lahko njegovega beremo v Planinskem vestniku skozi leta, v Letu borb ob Soči, v Idrijskih razgledih. Dotakniti pa bi se hotel le nečesa, kar je sam prezrl.

V tisti čas, ko je režim v Italiji skušal ubrati drugačno politično pot do Jugoslavije, sovpadajo tudi moji obiski v Ljubljani. Čudo vseh čud, toda od kraja smo vsi politični preganjanci z lahkoto prišli do potnega lista. Trst je bil vedno na Primorskem središče slovenske politične dejavnosti. Tu se je še vedno ohranilo središče odpora in žarišče novega zamejskega intelektualizma. Nove generacije, novi ljudje, novi pristopi v politično arena, ki je bila za nas predvsem narodnostna.

Če sem prišel v Ljubljano, sem vedno obvezno obiskal krog naših emigrantov. Naj je bilo pri Tišlerju, pri Levu, pri Šestici, v Operni kleti ali kjer si bodi, v družbi sem vedno srečal Lada Božiča in njegovo ženo prof. Slavico Lenarjevo. To je bil cvet brezdomcev. Prinesel sem jim vedno s seboj sonce, ki jih je ogrelo in kup upanja. Delček njihovega kraja sem jim nosil. Ne more me razumeti tisti, ki tega ni okusil. Nepopisno lepi so bili večeri. Ko smo se poslavljali, me je navadno Lado potegnil za seboj še za nekaj »na štiri oči«. Ta »nekaj« je bil seveda nekaj več. Tivoli naju je požrl in če bi ne bil pred menoj povratek v Trst, bi nama zora podila zvezde z neba.

Prišla je vojna, z njo zapor, internacija, lakota. Pa naj Lado sam pove:

»Vsega je bilo konec, ko sem stopil v svežem ozračju Trnovskega gozda na novo pot, obložen z novimi nalogami in dolžnostmi.«

Od 1. januarja 1927, ko je začel težko pot brezdomca, je bil brez lastne strehe nad seboj. Nikoli je ni poznal, ko je »kolovratil po kolovozih, ki niso bili gladki ne asfaltirani, kjer je bilo na njih dosti čeri in prašnih odsekov, številni so bili ovinki, mnogo ostrih serpentin, mnogo strmih vzponov, mnogo spotikljava in trčenj in zadreg pred nepredvidenimi ovirami«; vse do smrti je bil predan eni sami misli: narodu.

Res dolga pot do odprtega neba nad prostranimi gozdovi Trnovske planote. Toda zdaj je bil med gorami. In če bi hotel označiti z besedo gorjan človeka, ki skriva pod trdo skorjo svoje zunanosti mehko dušo, potem je ta oznaka kot nalašč za Lada.

Planinski vestnik je leta 1974 v svoji 9. številki objavil razgovor, ki ga je imel prof. Orel z Božičem. Vesel sem bil tega razgovora z jubilentom Božičem, kajti sam bi o sebi Lado ne vedel povedati ničesar. Skromnost mu tega nikoli ni dopuščala. Če zdaj poznamo »idrijske kuceljne« in cerkljanske griče, je to zasluga Ladova. Saj so »porinjeni bogu za hrbet«, kot sam pravi in se pritožuje, da »niso nikdar privabljali slovenskih planincev... Naših krtin nas je sram.«

Skoraj bo dve leti in pol, odkar smo položili njegovo družico Slavico v zemljo, ki je zdaj tudi njega objela. Nismo vedeli, kaj vse je z ženo izgubil. Z njo je delil veselje in žalost, up in ponos, za nas sta oba simbol trpečega, preprostega, borbenega človeka v službi svojega naroda.

* * *

14. 10. 1976 je umrl Lado Božič, zelo vidna osebnost slovenskega in posebej primorskega planinskega življenja, pomemben družbeni delavec (gl. o tem T. O., PV 1974, str. 488—490), zaradi dela, ki ga je opravil za planinstvo na Primorskem, in zato, ker je znal ceniti in množiti veliki prispevek primorskih planincev k materialnemu temelju in duhovni moči slovenskega planinstva, ki se je tudi na Primorskem najtesneje povežalo z našim narodnim razvojem in krepilo narodno zavest. Sam pravi v enem od svojih spisov, da je zanj nastopil odločen in odločilen mejnik, ko se mu je s pokojem delovna preteklost odmaknila in je imel priložnost, da se slovenskim goram in hribom temeljiteje posveti. »Požiral in obiral sem to preljubo dolino šentflorjansko po dolgem in počez, polnil popotno bisago in jo praznil v planinsko glasilo. Po bliskovo mi je minilo desetletje, za menoj je pol stoletja planinstva in 40 letnikov PV, ki mi je zadnja leta odprl svoje strani. V planinstvu sem našel mnogo življenjskih vrednot.« V čem so bile te vrednote je lepo in tehtno povedal v enem od zadnjih spisov »Ob gornjem toku Idrijce« (PV 1970). Tam med drugim pravi: »... V tem svetu je kratka pomlad in še krajše poletje — ljudje živijo od svojih majhnih njiv s skopim prgiščem zemlje. Niso jih pregnali benečanski najemniki, ne francoski grenadirji in ne avstrijska vojska niti ne grozoviti okupator pred 35 leti. Njihove domačije so bile partizanom pravi dom, dali so jim vse, kar so le mogli dati.

Poslovil sem se od svojih poti po idrijskih hribih. Misli pa se vračajo k ljudem, ki sem jih tu srečaval in spoznal. Pred očmi so mi gozdni delavci, ki podirajo mogočna drevesa. Ožema jih žaga, sekira, vlačilec. Pred očmi so mi vzdrževalci gozdnih potov, logarji, vozniki težkih tovornjakov, jušnjaki s svojimi konjiči. Nočejo in ne smejo se odreči gozdu, tam je njihov težko prisluženi kos kruha. Veščje sučejo cepine in 'pajsajo' hlode v dolino, k cestam.

Z vsemi temi in drugimi smo si dobri. Neizbrisna so ljuba srečanja v teh divjinah in samotah. Na vsakogar mi je ostal svetel spomin, vsakemu vračam spoštovanje in prijateljstvo.

Tako je tudi z ljudmi po bajtah v bregovih ob Idrijci in Belci, od Bele do Krekovša, od Tratnika nad Idrijco do Suhe, V grapi, v Mrzli rupi.

V razmišljanju o našem človeku, o vseh teh dobrih ljudeh so mi minevala pota po idrijskih hribih.

Spoštovanje in najlepše želje naj veljajo prav vsem malim ljudem z idrijskih rovt od Jagršč do Krnic, od Kanomeljske doline do Vojskarske planote, od Čekovnika do Tisovca, prav vsem samotni hišam v idrijskih strminah in globelih.

Zakaj malim ljudem? Kdo si je izmislil ta izraz, zakaj ga še uporabljamo? Ne, veliki so ti ljudje. Veliki po skromnosti, dobrosrčnosti, gostoljubnosti, delavnosti, poštenju in iskrenosti. Veliki zaradi trdega dela, ki ga opravljajo na domači grudi. Veliki so kot stebri slovenskega življenja in obstoja, neuklonljivi borci v našem nedavnem odločilnem narodnem boju.« Tako je pisal »najfanatičnejši Idrijčan«, kakor ga je označilo emigrantsko glasilo »Istra« (izhajalo pred vojno v Zagrebu, op. p.), najgorečnejši ljubitelj idrijskih grap.

Od Ladota Božiča smo se poslovili v soboto, 16. 10., na idrijskem pokopališču. PD Idrija so v žalnem sprevedu zastopali planinci Janez Jeram, Jože Vončina in predsednik Marjan Rupnik ter zastavonoša Ciril Kobal. Ob grobu mu je spregovoril predsednik občine Idrija, za njim še dolgoletni član PD Idrija Janez Jeram. Planinsko zvezo Slovenije je zastopal član Izvršnega odbora PZS tov. Tine Orel.

T. O.

DR. MILKO HRAŠOVEC (1887–1976)

V torek 12. oktobra t. l. smo na zadnji poti pospremili dr. Milka Hrašovca, odvetnika, javnega delavca in z vsem srcem planinca. Ob rodbinski grobnici na okolišnem pokopališču mu je v imenu odvetniške zbornice spregovoril dr. Ervin Mejak. Poudaril njegove poklicne, družbene in društvene zasluge ter očrtal njegovo ljubezen do gorske narave in delo za planinstvo. Ta delež njegovega javnega delovanja je za njim poudaril še član glavnega in izvršilnega odbora PZS urednik Planinskega Vestnika, ki je družini in rodbini dr. Milka Hrašovca izrekel sožalje v imenu slovenske planinske organizacije. Med drugim je dejal: »Naj izjavim, da se od duha njegove osebnosti pravzaprav ne poslavljamo. Spominjali se ga bomo kot uglednega odvetnika in družbenega delavca, kot planinskega odbornika in dolgoletnega načelnika Savinjske podružnice SPD, kot zavednega Slovenca in domoljuba. Kot tak se je izkazal v gimnazijskih letih, temu je ostal zvest vse življenje. Taka zvestoba je za narod trajna vrednota, ki mora med nami živeti, kajti ex nihilo nihil. Rojen v Slovenj Gradcu 1887, na naši severni meji, je posvetil svoje življenje temu delu Slovenije, iz te domačije

izgnal. Dr. Milko Hrašovec je v enem od zadnjih letnikov PV popisal, kako je začel s planinstvom kot markacist. Danes se to morda bere kot zapis o mladostni zanesenosti, v prvem desetletju tega stoletja pa je bilo pogumno dejanje, ki ga je takratni omenjeni avstrijski uslužbenec obravnaval kot veleizdajo. Na terenu savinjske planinske podružnice je bila slovenska markacija s slovenskim kažipotom izraz slovenske volje po življenju, po našem obstanku in napredku. To našo voljo je pokojni dr. Milko Hrašovec izpričal tudi kot visokošolec v Gradcu, v Pragi in kot koncipient na Koroškem v Celovcu in Železni Kapli. Izpričal jo je tudi s svojim nadaljnjim poklicnim delom in delom za slovensko planinstvo. Že kot gimnazijec je bil aktiven član celjskega odseka savinjske podružnice, ki je tedaj imela svoj delež v Mozirju. Leta 1926 se je podružnica preselila v Celje, tu jo je od leta 1927 do 1932 vodil sodnik Franc Tiller, od leta 1932 do leta 1945 pa je bil njen načelnik dr. Milko Hrašovec.

Da je bilo delo slovenskega planinstva za naše narodno gibanje pomembno, je med drugim razvidno iz delovanja nemške planinske organizacije na naših tleh. Nemško-avstrijsko planinsko društvo je videlo svoj glavni cilj v tem, da slovenski alpski pokrajini da nemški značaj, jo ponemči in zase osvoji. Za njim so stala velika nemška podjetja: Ind. družba na Jesenicah in Cementarna na Dovjem, za njim je bil t. i. verski zaklad s svojimi posestvi v Triglavskem pogorju, Bohinju, na Pokljuki, s svojimi gozdarji in lovci. Za DÖAV-om je bil tudi renegat Karl Dežman, deželne vlade v Gradcu in Celovcu pa so poskrbele za nemški značaj Karavank in Savinjsko-Kamniških Alp. Komaj 70 let je preteklo, odkar je nemški alpinist König vzkliknil: »Triglav je nemška gora in bo to tudi ostal«. A komaj dobrih 33 let je tega, kar je vodja celjskega kulturbunda v Celju tiskal brošuro o naši savinjski metropoli in zapisal: »Celje je nemško mesto.«

V tej luči je treba gledati na delovanje SPD in savinjske podružnice. Nekateri so ji očitali slej ko prej, da se je preveč posvečala gospodarstvu in gospodarski utrditvi, ko je kupovala zemljišča na Golteh, v Logarski, na Okrešlju, pod Grmado, ko je adaptirala in postavljala lepe kočje in domove, gradila pota in ceste, vodovode in celo elektrarno 179 m nad domom v Logarski. Kritiki niso doumeli dialektike življenja, še manj pa temeljev narodnega gibanja, pomena lasti za oblast in čast. Pod vodstvom dr. Milka Hrašovca je savinjska podružnica postala gospodarsko močna, družbeno ugledna in za slovensko planinstvo zgledna. Dr. Milko Hrašovec je bil pobuden in vzpodbuden, skrben, vztrajen, požrtvovalen in energičen načelnik. Prav zato je bil dalj časa tudi podpredsednik SPD. Današnja slovenska planinska organizacija mu je priznala njegove zasluge za trdne temelje savinjskega planinstva s tem, da mu je podelila svoje najvišje odličje.

S tem svojim studijskim delom za savinjsko planinsko organizacijo je pravzaprav nadaljeval delo svoje rodbine in delo svojega očeta dr. Jura Hrašovca, ki je razumel,

kaj se pravi gospodariti z domačijo, ki je narodu prisojena. Bil je aktiven planinski gospodar, saj je ustanovil planinsko zadrugo »Rinko« že leta 1896 in to v prostorih celjske Čitalnice ali v letu, ko so Slovenci v Celju zgradili svoj Narodni dom. Tudi ta zadrugi akt spada med narodno-obrambna dejstva, kajti uro hoda nad Logarsko so razvrščene prisojne podolševske kmetije, za katere je nemštvo poskrbelo, da jim je bila pot v Celovec lažja in krajša kot v Celje.

To gospodarsko prizadevanje dr. Jura in dr. Milka Hrašovca v Gornji Savinjski spada v koreniko naše narodne eksistence in je obenem pomnik naše narodne rasti proti koncu 19. st. in v prvih desetletjih našega veka.

V tem znamenju se v imenu današnje planinske organizacije in njenega upravnega odbora klanjam spominu dr. Milka Hrašovca. Njegovo ime bo živel med nami z njegovim delom za Gornjo Savinjsko dolino. Živel bo z vsem navdušenjem, z vso energijo, z vsem žarom domoljuba tudi v pisani besedi, ki nam jo je dr. Milko Hrašovec zapustil na straneh slovenskega planinskega glasila«.

T. O.

GRAND PILIER D'ANGLE – JAPONSKA SMER

ZVONE ANDREJČIČ

Ko ob šestih zvečer zapušča varno zavetje bivaka na sedlu Trident, naju ljudje z začudenjem opazujejo. Njihovi vprašujoči pogledi naju spremljajo vse dotlej, dokler naju ne zakrije rob sedla, s katerega se bova spustila v vznožje stene. Spušča se po strmem pobočju, pokritez z debelo plastjo grušča, ki hrešči, se kotali in drobi pod ostrimi zobmi derez.

Nad nama zamolklo zabobni. Zdrzneva se in oba hkrati pogledava navzgor. Proti nama se z oglušujočim truščem vali velik bolvan, ki proži za seboj pravi plaz kamenja vseh mogočih velikosti in oblik. S hitrostjo, ki jo je verjetno človek zmožen le v trenutkih, ko se bori za svoje življenje, se požene v stran, da bi se izognil smrtonosni toči kamenja. Janez mi sledi, vendar nima sreče. Oster kamen mu prileti v glavo, tik nad očesom. V trenutku mu obraz zalije kri, zmede se in nemočen obstoji. Zgrabim ga za roko in ga potegnem v stran na varno. Kamenje zgrmi mimo naju na ledenik, kjer ga požre ledeniška razpoka.

Iz nahrbtnika vzamem povoj in Janezu obvežem ranjeno čelo.

Ob osmih zvečer doseževa podnožje stene. Okoli vrha Mt. Blanca se podijo oblaki. S tesnobo v srcu se ozirava proti ogromnim ledenim serakom, pod katerimi poteka najina smer.

Ob devetih vstopiva v steno. Prehod preko krajne počii je sila tvegan in nevaren. Ozki trhleni mostovi omogočajo prehod čez globoke ledeniške razpoke. Srečno premagava to prvo zapreko. Nad nama se pne v višino strma ledena stena, ki je v spodnjem delu prekrita z drobnim kamenjem.

Dan že izgublja svoj moč, v steno se potihoma priplazi tema. Prižgeva si čelni svetilki. Vse do jutranje zarje bo najin svet omejen na majhen krog ledene površine.

Najina smer drži počasi proti desni v dno globoke ledene grape, vrh katere se nekaj sto metrov nad nama, boči ogromen ledeni odlom. Prav tako nama grozi enaka nevarnost tudi z leve strani. Kamor koli se ozreva, povsod si gledava iz oči v oči z ogromnimi seraki. Ob vsakem puku ali sumljivem šumu se zdrzneva.

Daleč pod seboj zaslišim slaboten glas: »Konec vrvi!« S cepinom izsekam v led drobno poličko in z olajšanjem za nekaj trenutkov spet stopim s celim stopalom. Olajšujoča okolnost, saj sem do sem moral priti na konicah derez.

Pol enajstih je. Kako hitro beži čas, mislim sam pri sebi. Pokličem Janeza, naj pride za menoj, ko nekje nad menoj počii, kot bi ustrelil s topom. V temi razločim le nejasne obrise ledenih odlomov, grmenje postaja glasnejše. Odtrgal se je serak. Močneje se oprimem vrvi in z grozo pričakujem uničujoči »valjar« ledu in kamenja. Preživljava neskončno dolge trenutke. Zdajci šine izza skalne pregrade, nekoliko desno od naju, ogromen bel oblak, v njem neštete iskre, ki jih krešejo kamniti drobci, ko sekajo

v granitno steno. Samo slabih trideset metrov stran sva priča veličastnemu in obenem grozljivemu prizoru, ki nama še bolj načne danes že tako precej skrhamo moralo. Še nekaj časa po tem, ko v steni spet zavladava popoln mir, se ne premakneva s svojih mest. Imela sva veliko srečo, saj se je podrlo v sosednji grapi, desno od »Hruške«. Janez ni videti najbolj pri močeh. Pravi, da se ga loteva slabost. Zmeniva se, da bom jaz plezal.

Tako napredujema nekaj raztežajev. Janezovo stanje pa se vedno bolj slabša. Vem, da se na njegovo varovanje ne morem več zanesti.

Najbrž tisti kamen le ni bil tako nedolžen, kot je bilo videti. Ali pa se je morda zastrupil s hrano? Pravkar je bruhal, pravi, da se sedaj počuti bolje.

Ura gre na tri. Ozrem se v dolino proti bivaku, vse je mirno, nobenih lučk ni videti, ki bi oznanjale, da plezalci odhajajo na ture. Le kaj je narobe?

Na odgovor mi ni treba dolgo čakati. Na najinih razgretih obrazih začutiva snežinke. »Samo še tega se je manjkalo!« Ali naj se spustiva iz stene? Kmalu bo dan in spust pod prežečimi seraki bi bil morda še bolj tvegan kot vzpon. Če nadaljujema, tvegava, da naju plazovi pometejo iz stene.

Pri najini končni odločitvi nama na srečo pomaga vreme. Na nebu se spet zasvetijo zvezde, torej naprej.

Strmina postaja vedno hujša. Bližava se ogromnemu ledenemu odlomu. Čim bliže sva mu, tem bolj občutiva njegovo »težo«.

Poskušava čim hitreje priti iz nevarnega območja. Toda ko se po vsakem raztežaju ozirava kvišku, se nama odpira vedno isti pogled. Zazdi se mi, da lezeva počasi, kot polža.

Skušam ostati miren, ne oziram se več navzgor. Rad bi pozabil na nevarnost, pa ne gre. V mislih imam samo eno stvar, ledeni odlom.

Plezava skoraj »neslišno«, brez besede, da ne bi prebudila »spečega velikana«.

Ko se prvi sončni žarki ulijejo čez mogočno pregrado oblakov na vzhodu, sva že zunaj nevarnosti. Najino veselje pa le kratko traja.

Sončni žarki so zrahljali skalovje v steni nad nama. Kamenje začne švigati mimo naju v globino. Rada bi se vsaj za nekaj trenutkov ustavila in si oddahnila, vendar ne najdeva niti najmanjšega zavetja, ki naju bi obvaroval pred »izstrelki«. Plezava brez prestanka, umikava se kamenju, sekava led, zabijava kline v preperelo skalovje, varujeva na slabih stojščih, prisluskujeva sumljivim šumom. Vse to naju sčasoma tako zaposli, da popolnoma pozabiva na čas in kraj dogajanja. Vse misli so usmerjene le na raztežaj, ki ga morava preplezati in spet na naslednjega in naslednjega, naslednjega, . . .

Ko nama na ostri grebenski rezi butne veter v obraz, je ura natanko dvanajst.

Na skalnem pomolu si poiščeva nekaj kvadratnih decimetrov ravnega prostora. Ozirava se na italijansko stran. Najini pogledi in misli se preselijo na živo zelene, s soncem obsijane travnike in gozdove, ki se daleč proti jugu izgublja v soparnih meglicah.

Ko se odžejava, naju za nekaj časa premaga spanec.

Ob dveh popoldne se odpraviva proti vrhu. Peutereyski greben se koplje v soncu. Gladka ledena površina se sveti kakor steklo. Led je izredno trd in dereze komaj prijemajo. V Frêneyskem steburu slišiva glasove, vendar nikogar ne opaziva.

Strmina nad nama je vedno krajša, globina pod nama narašča. Doseževa vršni del grebena, iz katerega štrlijo granitni bloki. Z olajšanjem se hočem usesti na enega izmed njih in se malo spočiti, ko v zadnjem hipu opazim, da se izmika izpod mene. Skoraj neslišno zdrsne iz svojega ležišča, se nekaj časa kotali naravnost po grebenski rezi, po kateri sva prišla pred nekaj minutami, kakor se ne bi mogel odločiti, po kateri strani bi zdrvel v dolino.

Nazadnje ga le zanese v desno. Z glasnim truščem podira pred seboj vse, kar se mu zoperstavi, in se odvali na Frêneyski ledenik.

Z Janezom se nemo spogledava. Preveč sta že utrujena, da bi se vznemirjala zaradi takšnih »malenkosti«.

Pospešiva korak in pod seboj pustiva še zadnje metre grebena. Odpre se nama pogled proti vrhu. Na njem opaziva tri postave. Morda so prijatelji, ki so zjutraj odšli plezat Brenvo. Čim bliže sva vrhu, tem močnejši postaja veter, ki piha od zahoda. Tri postave so še zmeraj na vrhu. Še ena vzpetina in na vrhu bova.

Prijatelji naju sprejmejo s konzervo kompota. Kljub viharju, ki divja okoli nas, jo v trenutku izprazniva. Takoj zapustimo vrh, kajti sonce že izginja za obzorjem in od zahoda se nam bližajo temni oblaki. Kmalu smo pri bivaku. Komaj se oči privadijo njegove temačne notranjosti, že se okoli njega razbesni silovito neurje.

Opomba: Z Janezom Reberšakom (AO Radovljica) sva 7.—8. avgusta 1976 opravila prvo ponovitev japonske smeri v severni steni Grand Pillier d'Angle (Mt. Blanc). Višina stene je 1100 m, naklonina 50—75 stopinj, čas plezanja 15 ur. Smer sta prvi preplezali Japonki Inue in Matsumi 29. julija 1974.

LEDINE 1976

ING. FRANCI EKAR

Leta 1973 smo se lotili izgradnje novega planinskega objekta na Ledinah. Zanj so se odločili PD Kranj, PD Jezersko, Krajevna skupnost in SZDL Jezersko. Dne 26. aprila 1974 so se zanj izrekli na zboru volivcev na Jezerskem. Na zboru so bili poleg domačinov navzoči vsi predstavniki tamkajšnjih družbeno političnih in telesno kulturnih organizacij. Soglasje je izdala tudi UJV.

Hvaležni smo vsem, ki so kakorkoli hoteli prispevati k tej odločitvi. Seveda so se pojavili posamezniki, ki so se ubadali z vprašanjem, če je bil naš sklep utemeljen. Značilno zanje je, da Ledin ne poznajo in nimajo izkušenj. Sreča je, da smo planinci trdne volje in nas je težko premakniti.

Sklepi iz leta 1973, zasnovani že v letu 1960/61, so se začeli izpolnjevati. Leta 1975 smo postavili tovorno žičnico, dolgo 1920 m, z višinsko razliko 750 m in z nosilnostjo za normalno obratovanje 800 kg, preizkušeno pa z dvema tonama. Sledile so prve meritve, geološki pregled, izmera, kotiranje objekta in prva miniranja v živo skalo. Projekte dipl. ing. arh. Janeza Fürsta, ki se je smrtno ponesrečil, je prevzel njegov oče, ki še posebej upošteva predloge gradbenega odbora.

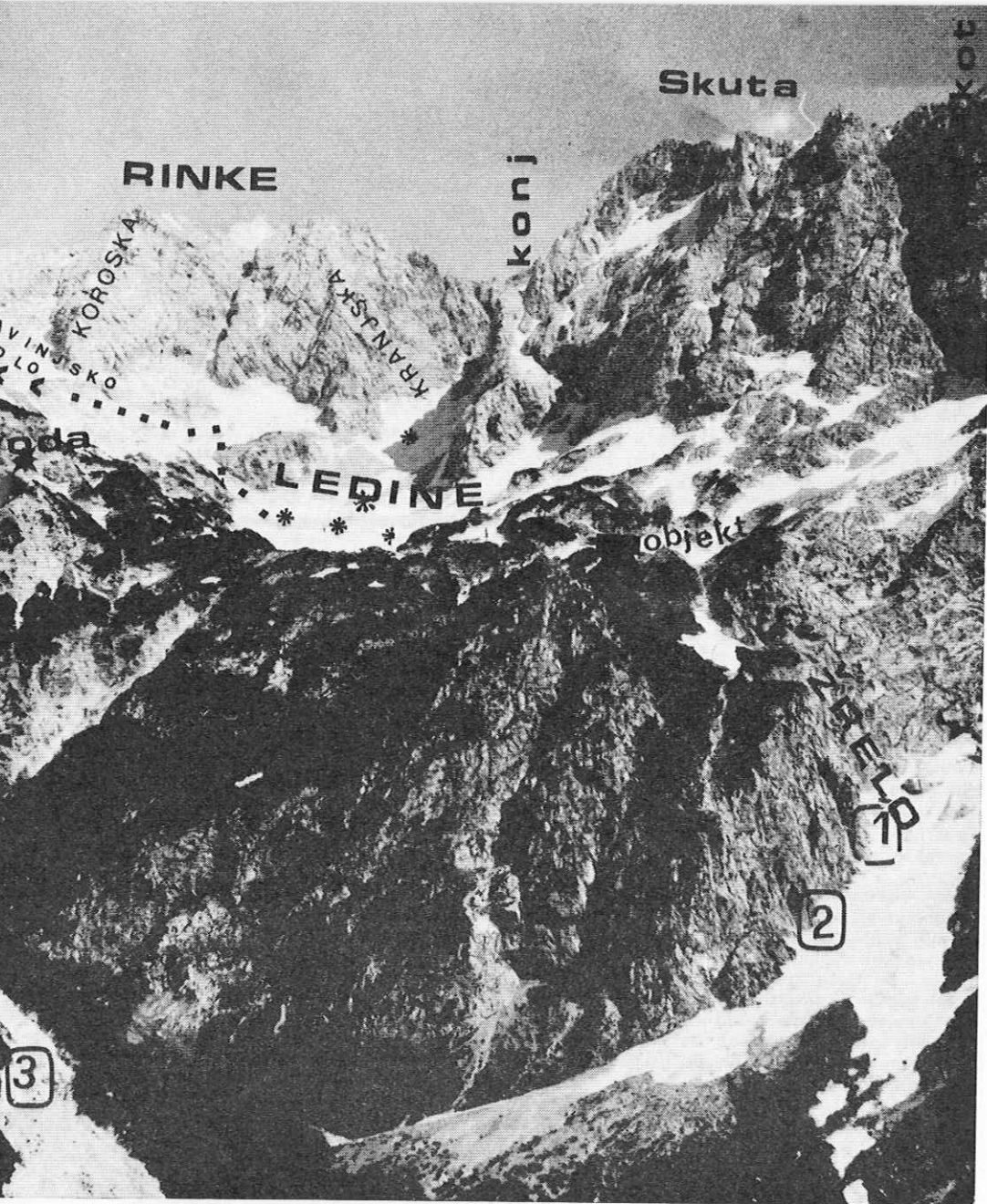
Zima 1975/76 pomeni prvi preizkus tovarne žičnice v težkih zimskih razmerah. Ožji gradbeni odbor se je pozimi ukvarjal z opazovanji plazov in to v najbolj nemogočih kritičnih razmerah, kar nam je omogočil helikopter. Enkrat se je tega udeležil tudi predstavnik podkomisije za plazove pri PSZ ing. P. Šegula; po enem samem ogledu ni mogel dati pozitivnega a tudi ne povsem negativnega mnenja. Gradbeni odbor se je sistematično ukvarjal z raziskavo plazovitosti od leta 1971 dalje, priložnostno pa od l. 1963. Smeri plazov so znane alpinistom in gorskim reševalcem. Upamo, da je lokacija izbrana primerno, to je na nevtralni točki, na mestu, kjer je že pred desetletji stala ovčarska koliba »Ofnerjeva ovčarija« na robu gruče vitkih, ravnih macesnov.

Junija 1976 smo z navdušenjem začeli z zidavo, izkopati in minirati je bilo treba čez 400 m³ skalovja in pri tem paziti na varstvo okolja, na dragocene macesne. 26. junija 1976 je bil izvršen izkop za temelje bodočega planinskega doma v izmeri 11 × 12 m.

Tovorna vlečnica, ki ji ni primere pri nas, je mojstrovina staroste slovenskih žičničarjev Lovra Rutarja. Pričela je dovažati prvi gradbeni material na koto 1690 m, seštevek dovozov je pristal pri 980 tonah. To je bil med drugim operativni ključ gradnje. Pogodbo za izgradnjo je društvo sklenilo z Obrtnim podjetjem Cerklje, ki je preskrbelo gradbeno skupino iz Struge, SR Makedonija. Razmeram na Ledinah po dveh mesecih ni bila več kos. Izvajalec je našel drugo skupino in objekt kljub letošnjim zelo slabim vremenskim razmeram postavil v skladu z dogovorom. Objekt je bil v novembru dokončan do tretje gradbene faze, z že izdelanim stopniščem, vzdanimi okni, s polknicami in vrati, zaščiten in zaprt. Tak je šel na zimsko preskušnjo. Rešili smo tudi problem vode. Voda izpod »Trikota« je letos zaradi mraza povsem zatajila. Zato smo naredili 820 m od objekta betonirano zajetje pod Ledinskim vrhom, natančneje pod »Paganom« in speljali cevi do gradbišča, ki je bilo tako vseskozi preskrbljeno z vodo, prav tako tudi spodnja postaja žičnice.

Še o izrazu Ledine! Literatura že dolgo uporablja udomačeno ime »Vodine«. Zataknilo se je v našem primeru, ko je bilo treba napisati vloge za razne dokumente in seveda dobiti katastrske izpise. Takrat smo prvič zvedeli za ime Ledine, kasneje pa dobili tudi njegov smisel. V tem »starem« uradnem dokumentu se ta planota imenuje »Ledine«, verjetno zaradi ledu tod okoli. Na drugi strani Grintovčevega hrbta pod južno steno Skute in Rink v tem istem dokumentu stoje Vodine, morebiti zaradi spomladanskega odcejanja s prisojnih snežišč pod južnimi ostenji Grintovcev. Pri tem naj opozorimo, da smo pri nas pri tolmačenju geografskih imenovanj prišli do zelo različnih pojmovanj. Npr.: velikokrat se Mala Koroška Baba zamenjava z Ledinskim vrhom, pa tudi »Paganom«, prav tako Koroška Rinka s Križem, Jezerska in Kokrska Kočna itd. V informacijo: Poimenovanje Ledine je vzeto iz najnovejše karte Jezersko 8 1 : 10 000, Zvezna geodetska uprava SFRJ 1967, povzeto po razmejivni komisiji iz l. 1921. Poimenovanja na uradni karti je potrdila in pregledala SAZU.

Ledenik pod Skuto, oddaljen 5 minut od objekta, ima velik pomen za športno rekreacijo, za smučarsko vaditeljsko dejavnost in seveda za alpinistično ledeniško šolo od maja do novembra. Smučarsko uporabnost so letos uradno in strokovno potrdili slovenski klubi, ki so tu skozi vse poletje vadili in trenirali in si tako prihranili marsikatero devizo. Tudi množično smučarsko letno tekmovanje Iskre konec julija je te možnosti potrdilo. Vsekakor pa je strokovna in uradna ugotovitev uporabnosti ledenika pod Skuto razvidna iz naslednjega: 23. in 24. oktobra 1976 je bilo tu zadnje in tretje dvo-

1 — Dostop skozi Žrelo. 2 — Dostop po slovenski poti. 3 — Lovska pot (nekdanj imenovana nemška)

dnevno srečanje tehnične sekcije zbora učiteljev SZS — »demonstratorjev«. Ti so na Ledinah predelali alpsko smučarsko šolo, ki se bo predelovala na republiških seminarjih za vaditelje, učitelje in trenerje v le. 1977. Mnenje tega najstrokovnejšega foruma pri nas glede smučanja na Ledinah je: Smučanje in snežne razmere na Ledinah so odlične in pri nas edinstvene, upoštevajoč še posebej kratek dostop in možnost smučanja od maja do srede novembra na 780 m dolgem ne peščenem ledeniku (izmerjeno 24. okt. 1976). Navdušenje za ledenik je potrdila tudi odločitev omenjenega zbora, da bo v letu 1977 posneta serija filmov za jugoslovansko RTV »smučanje za vsakogar«. Prof. Iztok Belehar bo o tem vprašanju mogel postreči še z dodatnimi odgovori, saj je bil v letu 1976 na Ledinah često kot trener, demonstrator in smučarski učitelj mladega rodu.

Udarniško delo mladincev, alpinistov, reševalcev, markacistov, planincev in smučarjev je bilo množično in zares izraz navdušenja in družbene zavesti: ne gre za posameznike, gre za napredek pokrajine in z njo republike.

Dosegamo tudi naš osnovni cilj: S tem delom hočemo biti navzoči na meji, ki se je vse preveč košatila z nemškimi žigi, vpisnimi knjigami in množičnimi pohodi. Ledine so svoje poslanstvo začele opravljati. O tem pričajo množični pohodi na okoliške vrhove, številne nove plezalne smeri in ponovitve pa tudi množični prehod čez Vrh Mrzlega dola na Okrešelj, torej nova, najkrajša povezava Gorenjske in Štajerske, Jezerskega z Logarsko dolino.

Odbor za izgradnjo Ledin želi, da bi bilo še več sodelavcev pri izgradnji Ledin. Vemo, da delamo v gorskem svetu, ki je bil doslej planinsko neobdelan in nerazvit. Tudi nadelana in zavarovano pot čez Križ, ki jo je leta 1957 naredilo PD Celje, ni dosegla svojega namena. Zdaj se je obmejni promet toliko sprostil, da bo obisk tega prelepega, mikavnega kota med Jezerskim in Železno Kaplo olajšan. Ledine bodo tem bolj zaživele v zavesti slovenskih in jugoslovanskih planincev, čim bolj jih bodo obiskovali naši planinci, alpinisti in smučarji.

NA SOSEDNJA VRHOVA TRANSVERZALE »YU«

ING. BOŽO JORDAN

Na Slivnici nad Cerkniškim jezerom ni več »čarovnic« (lutk), so predrage, tako pravijo. Tudi razglednic ni več s temi motivi, morda so ostali le še na stenah v spodnjih prostorih planinskega doma. Šli smo ponje na Hrvaško, kot so nekoč Notranjci hodili tja po živino za »kontraband« čez mejo. Tudi na Kleku jih nismo našli, ne srečali, čeprav pesem poje, da so imele tam svoj raj. Tam da spi krajjevič Marko. Kaj vse ustvari ljudska domišljija! Prav ta čarovniški Klek je eden izmed 14 vrhov YU transverzale. Vreden obiska! »Prisilili so nas, da pogledamo še malce drugam in ne samo po domačih vrhovih. Tudi širšo domovino moramo spoznati.«

Transverzalo so dolgo pripravljali in skoro so jo že lansko leto odprli. Dobili pa smo jo letos za 4. julij 1976 (Otvoritev na Triglavu, ITD, 9. 7. 1976).

Pot do vznožja za nas ni kratka. Ne stokajmo, saj to je najbližji vrh. Kak hudomušnež bi pripomnil, da pride prej v Centralne Alpe kot na naš jug. Pa še res bi utegnili biti. Pot nas je vodila iz doline zelenega zlata ob Savinji, ob Savi, ob Krki navzgor, pod Gorjanci na Vahto, Juhorje in Suhor, kjer je začela svoj pohod 14. divizija, Metliko, Črnomelj in Vinico. Prestopili smo mejo — Kolpo in zapustili slikovito Belo krajino. Od tu nas je vodila pot proti Vrbovskemu, Gomirju, Ljubošinu, v dolino reke Dobre do Ogulina (323 m). Preden smo prišli sem, se je stemnilo in tudi nekaj dežja je bilo. Poiskali smo vodiča in se z njim vred odpeljali do Bjelskega (625 m), ki je 12 km oddaljeno po asfaltni cesti skozi Puškarič selo na zahod proti Jasenaku (637 m). Oprtali smo svoje nahrbtnike in pripravili svetilke. Takoj na začetku smo se lovili, ker jo je on ubral po svoje. Vsaka bukev je ponoči podobna sosedu. Kaj kmalu smo našli dobro markirano pot po gozdu (je tudi ob cesti lepo označen odcep!), ki gre do jase (dve zaplati pšenice!). Dalje je steza, ki nas je v slabi uri privedla do planinskega doma na Kleku (1000 m).

Domovi so tu odprti večinoma le ob koncu tedna, dežurajo odborniki ali člani. Stalnih oskrbnikov ni. Zgodaj zjutraj smo odšli na vrh po zelo dobri stezi. Razgled je nesel samo na bližnje vrhove, smerni koti med 305° in 353° niso pokazali nobenega našega vrha (Triglav je oddaljen le 168 km, Rog pa 70 km). Klek je obiskal tudi J. Frischauf l. 1874. Tisti njegov vzpon je povezan z ustanovitvijo hrvaškega planinskega društva. Leta 1909 so na vrh spravili top. Na naš Triglav so ga spravili mnogo pozneje — ob prazniku naše artilerije. Sedaj je na vrhu velik repetitor (pločevinasta plošča za odboj valov, telefonija). Vračali smo se čez Ogulin proti jugozahodu do Oštarij (325 m), kjer krene cesta južneje proti Josipdolu (344 m). Na vzhodni strani vzporedno poteka gozdno sleme z Veljunom (616 m) in Strozbenico (621 m). Dalje je Munjava, kraj in voda z istim imenom. Tu se začne cesta rahlo vzpenjati proti Modrušu in dalje na cestno sedlo Vrh Kapele (884 m), ki deli Veliko in Malo Kapelo. Nekako vzhodno nad Razvalo za sedlom je vrh Kapela (1092 m). Spuščamo se proti Jezeranam (505 m), kjer je severozahodno Crnačko in jugozahodno Stajničko polje s potokom Jarugo. Cesta se vzpne čez Krišpolje (555 m) in se spušča do Brinja (481 m), gre čez Prokiko, Žuto Lokvo, Melnico na Vratnik (697 ali 698 m). To je cestni prelaz. Levo nad cesto stoji bunker, lep je razgled na morje. Cesta se spusti v Senj. Tu smo zapustili asfaltno cesto in se napatili proti jugovzhodu po gozdni cesti. To je zelo dobra gozdna cesta, ki teče malce pod slemenom. V bližini Jadičeve plani (1417 m) gre čezenj in dalje proti jugu. Ob cesti je nekaj gozdarskih

koč, le ena je imela življenje. Kažipotov ni, tudi oštevilčeni niso kot v Kočevskem Rogu in kaj kmalu si lahko tam, kamor ne smeš. Sreča, da ni toliko odcepov! Ko se začne spuščati v zavojih proti jugozahodu, smo prišli sredi gozda na asfaltno oazo. Slabša cesta nas pripelje na cesto med Oltarji in Krasnim, ki ju povezuje po Krasanski duli. Z nje se odcepi cesta na planinski dom Zavižan, ki stoji pod Vučjakom (1645 m) in je hkrati tudi meteorološka postaja. Ko smo bili na sedlu, se je usulo v dolino nekaj planincev. Bili so člani PD Senovo, prišli so z Alana. Namestili smo se, malo podprli in se razpršili na bližnje vrhove, saj je začelo sijati sonce. Bili smo na Velikem Zavižanu (1677 m), ki je na velebitski planinski poti (VPP, oznaka poleg Knafelčeve markacije še velika črka V) in v Velebitskem botaničnem vrtu (1480 m), kjer je bil dan poprej predsednik PZS. Prečudoviti so s teh vrhov pogledi na otoke severnega Jadrana.

Vse drugače sem si predstavljal ta svet, ko sem z maturanti bil na najvišjem vrhu otoka Raba, na Kamenjaku (408 m), in smo od tam opazovali Severni Velebit. Po obhodu bližnjih vrhov in botaničnega vrta smo se spravili k počitku. Po vrhovih so se začele poditi megle, pihala je burja in komaj pet nad ničlo je bilo, zjutraj še za dve manj.

Zgodaj smo se odpravili proti Rožanskim kukom. Mimogrede smo se povzpeli na Gromovačo (1675 m), ki ima na vrhu prazno škatlo, malo pod vrhom pa skrito še drugo, ki ima vse razen blazinice (v vsakem njihovem dnevniku poti piše, da jo moraš obvezno nositi s seboj!). Ta pot je nekaj edinstvenega, nekaj, česar sploh ne pričakuješ, česar ni vajeno naše oko. Čudovit visokogorski primorski kras, vreden ogleda! Vsi smo ga občudovali. In steza! Sploh ne veš, kdaj prideš sem, kdaj tja, teče skoro po ravnem ob čudovitih »dullibah«, malce pod vrhovi. Resnično dobro je nadelana. Tako mimogrede smo prišli do Rossičeve kolibe, kjer smo doživeli prvo in zadnje razočaranje. Vse, kar piše v vodniku, je v kolibi, le žiga ni. Napoliti smo se dalje pod Varnjačo (1630 m), do sedla pri Crikveni (1641 m). Povzpeli smo se na njo. To je gol vrh, dostop ni težak, le nekaj minut s steze. Tu sta bila oba žiga. Potem smo šli pod Krajačevim kukom (1690 m) in Golim vrhom (1670 m) na vzhodu, dalje pa pod Serovskim (1663 m) in Rožanskim vrhom (1638 m) na zahodu.

Večina poti gre po gozdu, nekaj pa tudi po lepi planoti v loku pod Alačičem (1672 m). Tu se kmalu začne po gozdu spuščati na cestno sedlo Alan, kjer je planinsko zavetišče. Ključ dobiš pri sosedu (ko prideš na cesto: levo po ključ, desno v zaprti dom, naravnost dalje po VPP). Dom ni oskrbovan. Dobili smo ključ, si odtisnili zadnji žig in sedli v avtobus, ki nas je tu čakal. (Z Zavižana do Alana je cesta, vožnje za 1 uro.) Hoja je minila, ne da bi vedeli zanjo, saj je bila polna novih doživetij. In vendarle je trajala pet ur in pol.

Skenili smo, da bo ta raznolika družčina (PD Žalec, Polzela, Mozirje, eden celo od PD Ljubljana-Matica) nadaljevala pot po naši domovini. Vsi vrhovi so daleč od nas in težje zato dosegljivi. Pa moramo, če hočemo dobiti značko naše državne planinske poti in spoznati širšo domovino z višje perspektive.

(Odhod iz Žalca 20. 8. 1976 ob 17. uri, do Bjelskega in v dom na Kleku. 21. 8. vzpon na vrh, povratek, vožnja Bjelsko—Zavižan. 22. 8. Zavižan—Crikvenica—Alan, vožnja z Alana do Žalca ob obali čez Reko in Ljubljano.)

ANNAPURNA IV (7525 m)

Aprila 1976 je odšla v Himalajo ekspedicija kluba »Bergeist« na Annapurno IV in imela namen, da pride na vrh po južni, še neodkriti poti. Ekspedicija je bila pravzaprav mednarodna. Zdravnik dr. Karl v. Sambelk je Holanec, Udo Pohlke je Avstrijec. Vodil jo je Pit Schubert, zelo renomiran alpinist, med člani je bil tudi Heinz Baumann iz »Bergeista«, sekcije DAV. Na Annapurni IV so bili prvi Bihler, Steinmetz in Wellenkamp leta 1955, prišli so na vrh s severa. Južno stran so si tudi ogledovali, za njimi še Japonci, pa so bili oboji mnenja, da tam prehoda ni. Bazni tabor je tu nujno zelo nizek, zato je stena relativno visoka.

Schubertova odprava si je na višini 2600 m napravila »tabor v džungli«, na višini 3600 m pa pravi bazni tabor. Že do tu so bile izjemne težave, še večje pa do višinskega tabora 1 (4200 m) — obiti so morali ledeniški odlom in napeti fiksne vrvi, kar je trajalo tri dni. Tudi do tabora 2 (5200 m) so rabili tri dni in ugotovili, da mesto ni najbolj varno, ker so blizu tam po nekem žlebu grmeli plazovi. Res jim je zračni pritisk plaznega snega zlomil šotorsko ogrodje. Probleme so imeli tudi zaradi tabora 3. Ko je to videl Schubert, je z Baumanom sklenil v alpskem stilu doseči vrh. 10. maja sta odšla iz tabora 2, do vrha sta imela še 2530 m višinske razlike. Obljubila sta, da bosta izstrelila svetlečo raketo, če bo radijski oddajnik odpovedal. Do višine 6000 sta imela slabo vreme, nad 6000 m pa je bilo vedro. Na višini 5650 m sta si postavila šotor in vanj znosila vse, kar je bilo v depojih. Potem nista več imela stika s tovariši. Ker je bila smer zahtevna, sta si olajšala oprtnike, pustila več stvari v taboru 3 in se nato v 3 dneh povzpela na 6800 m. Tu sta si postavila tabor 6, vrh sta imela tako blizu, da sta se že videla na njem. Pa je trajalo še 4 in pol dneva, da sta ga spravila podse. Pot je bila bolj strma, kot je bila videti, pod Schubertom se je zrušila opast, k sreči ga ni odnesla, Baumann ga je dolgo izkopal iz objema nabitega snega. Pri tem je Schubert v noge močno ozebel.

SMUČARSKÉ TURE NA KANINU

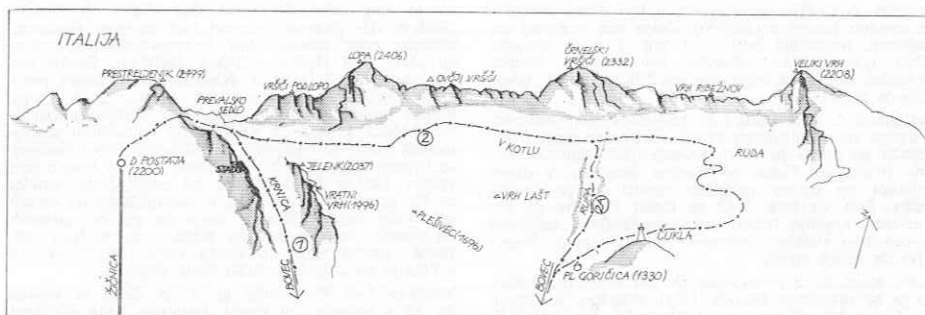
BORIS MLEKUŽ

Vodnik »Turni smuki« (Julijske Alpe) iz leta 1972 navaja kot izhodišče za turna smučanja na Kaninu pogorišče koče Petra Skalarja. Z dograditvijo kaninskih žičnic pa je mnogo boljše in ugodnejše, če uporabljamo kot izhodiščno točko »D« postajo (2200 m) žičnice na platoju pod Prestreljenikom, kočo Petra Skalarja — ostanke pa le kot orientacijsko točko. V uvodu k vodniku je lepo zapisano, naj se še nadalje izpopolnjuje in pričujoči opisi tur naj bi bili tako dopolnilo. Opisom je dodana tudi skica opisanih tur.

Pri turnem smuku št. 1 — spust skozi Krnico — (v vodniku št. 55) nam je prihranjen naporen vzpon in že po nekaj minutah hoje od »D« postaje na platoju na Škrbino pod Prestreljenikom (2282 m) smučamo na Prevalo in dalje po Krnici.

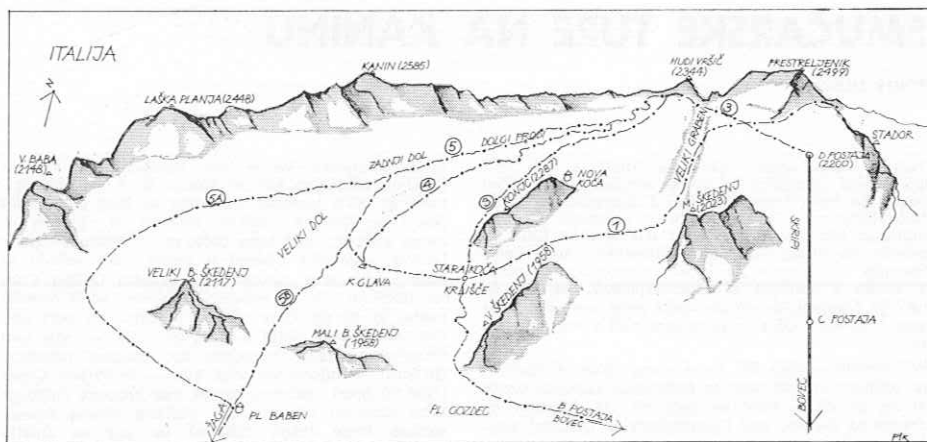
Turni smuk št. 2 v vodniku ni opisan. Imenujemo

ga Prestreljenik—Veliki Vrh (Rombon). Do Prevale (2063 m) smučamo kot pri smuku št. 1 na skizi oziroma št. 55 v vodniku. Vzpne se levo pod Vršiči pod Lopo (2192 m, 2154 m, 2263 m) na obsežna in strma snežišča pod Lopo (2406 m). Prečimo snežišča (velika nevarnost plazov) v smeri proti vzhodu in nadaljujemo levo navzgor pod grebeni Ovčjih Vršičev (2298 m), da se izognemo razbitemu kotanjastemu svetu, ki bi ga sicer morali prečkati na poti pod Črnelske Vršiče (2344 m, 2332 m). Nato navzdol pod Črnelskimi Vršiči in desno pod grebeni Ribežnov (2019 m) — odcep variante 2 A — in Prišne Glave (1946 m) proti vzhodu v smeri markantnega Velikega Vrha (2208 m). S kota pod Velikim Vrhom imenovanega Ruda (okoli 1850 m) na jug na Čukljo (1766 m). Pod Čukljo so kraški pojavi — globoke luknje — ki so ob majhnih količinah snega zelo

Nog ni več čutil, vendar ni odnehal. Potem ju je zajel vihar, poldrug dan sta čakala na izboljšanje vremena. Zmanjkalo jima je goriva za kuhalnika, kuhala si nista več, le sneg sta še topila. Sedem dni sta bila že sama, brez radijske zveze, tudi raket nista uporabila. Računala sta, da bosta vrh dosegla v 4 dneh, v dveh dneh pa sestopila, zdaj pa sta imela še dva dni do vrha. 17. maja sta v lepem vremenu še enkrat poskusila s naskokom na vrh, brez oprtnikov, z enim parom derez, z eno bivak-vrečo. Še nista prišla na vrh, izkopala sta si snežno luknjo, jedla sneg in si v ustih topila led. Naslednji dan sta dosegla greben in okoli poldne dosegla vrh, na katerem je komaj dosti prostora za dva človeka. Fotografirala sta in po 21 minutah sestopila v tabor 6. Schubert je čutil v prstih take bolečine, da je moral počivati. Z žepnim nožem si je predrl mehurje na počrnelih prstih. Naslednji dan sta prišla v tabor 3, kjer sta se oskrbela za najpotrebnejšim. Pot navzdol ju je še preizkušala, za las sta ušla smrti v plaz. Ledenik sega pod Annapurno do višine 2500 m, levo in desno od jezika plazu pa se drži gozd še do višine 3500 m. V taboru 2 sta si nekoliko opomogla, na stik z ekspedicijo nista računala, saj sta bila od tovarišev ločena 11 dni, 5 dni pa sta bila v takem položaju, da so ju upravičeno imeli za izgubljena. Zadnji nosači so odšli z baznega taborišča pet ur prej, preden sta ga Schubert in Bauman dosegla. Pod taborom 1 so popravili vrvi, verjetno nosači na svojo roko in za svoj račun. Kljub temu sta Schubert in Baumann premagala težki odsek s tabora 1 do glavnega tabora (s 4200 na 3600 m) in nato že dva dni držala skozi džunglo do prve vasi. En dan sta počivala, nato sta peš odšla v Pokharo. Schubert je omahoval, padal, imel pa je pomoč — spremljal ga je lovec in ga večkrat podpiral. Vsega skupaj sta bila 16 dni sama, šele 26. maja sta se sešla z ekspedicijo v Kathmanduju.

Dr. Karl M. Herrligkoffer je o tej skoraj neverjetni dogodivščini napisal poročilo v »Alpinismusu« 1976/8. Schubert je neverjetno močan, vendar je kar težko verjeti, da je zdržal take preizkušnje. In vendarle ne kaže, da bi dvomili.

nevarne. S Čuklje nadaljujemo v isti smeri navzdol na planino Goričica (1333 m). Dalje peš v Bovec po nadelani, markirani poti — 1 ura. Tura je srednje težka, orientacijsko zahtevna, čas 6—7 ur. Smuka je možna do konca maja vse do Čuklje, do pl. Goričica do prve polovice aprila.

Varianta 2 A: Pod Ribežni se spustimo desno navzdol v dolino in nadaljujemo skoraj naravnost proti jugovzhodu po sprva plitvi in orientacijsko zahtevni dolini, imenovani Rupa, do planine Goričica. V drugi polovici se dolina nekoliko razširi in je smuka lepša. Čas variante 1—2 ur izpod Ribežna do pl. Goričica, srednje težka tura, orientacijsko zahtevna (v nekoliko slabšem vremenu zelo zahtevna). Smučljiva do konca aprila.

Turni smuk št. 3 (v vodniku št. 54) smučamo sedaj, ko je na razpolago žičnica, lahko drugače. S platoja — »D« postaja žičnice — se odpravimo prek snežišč pod Prestreljeniškim oknom (nevarnost plazov) navzgor pod jugovzhodna pobočja Huduga Vršiča (2478 m) in od tod v Škrbino (2405 m). Vzpona do sem je za pol do 1 ure. Za vzpon so v trdem in poledelem snegu potrebne dereze in cepin. S Škrbine nato opravimo turo št. 3 na skici oziroma št. 54 v vodniku. Ko prispemo do ostankov kočice Petra Skalarja (1811 m), se lahko po smuku št. 1 na skici (vodnik št. 55) vzpnemo nazaj na Plato — »D« postajo žičnice. Čas vzpona 2—3 ure. Druga možnost je, da smučamo pod Velikim Šklednjem (nevarnost plazov) od pogorišča kočice navzdol v smeri nadelane poti proti Bovecu. Nekoliko nad pl. Gozdec (1303 m) je smuke konec. Od tu peš po nadelani poti v Bovec 3 ure ali na »B« postajo žičnice 1—1 in pol ure. Smuka je po tej varianti možna do konca marca. Če nam čas dopušča, lahko opravimo od pogorišča tudi turo št. 53, v vodniku imenovano Kaninski podi. Na koncu te krožne ture lahko za povratek v dolino izberemo eno od obeh zgornj opisanih variant.

Turni smuk št. 4 na skici v vodniku ni opisan. Imenujemo ga smuk z Dolgih prodiv. Do Škrbine (2405 m) kot pri smuku št. 3. Od tu desno navzdol prek izredno lepših smučišč v dno pod Dolgimi prodi, ki se priključimo na v vodniku opisan smuk št. 53. Po njem dalje do pogorišča kočice Petra Skalarja. Tura je srednje težka, orientacijsko zelo zahtevna, smučljiva do konca maja. Čas s Platoja do pogorišča kočice Petra Skalarja 3—4 ure.

Turni smuk št. 5 je v vodniku delno opisan kot turni smuk št. 53 — Kaninski podi. Med poznavalci

se je zanj udomačilo ime Čez Kanin. S Platoja (2200 m »D« postaja žičnice) nad Velikim Grabnom navzgor prek snežišč pod Prestreljeniškim oknom na plato pod Hudim Vršičem (2478 m). Enako kot pri smuku št. 3 in št. 4. Nadaljujemo v smeri proti vrhu Kanina in se spustimo navzdol pod Dolge prode, obsežna plazišča pod celo verigo grebenov od Huduga Vršiča do Kanina. Po valovitem, planotastem svetu nadaljujemo pod Dolgimi Prodi navzgor za Visoko Glavo (2312 m) oziroma majhno krnico pod vrhom Kanina (2585 m). Tu se priključimo smuku št. 53, opisanem v vodniku, in nadaljujemo do ostankov kočice Petra Skalarja, dalje pa po že opisanih možnostih. Tura je srednje težka, orientacijsko zahtevna, smuka traja do konca maja. Čas 3—4 ure s Platoja do pogorišča kočice Petra Skalarja.

Varianta 5 A: Po smuku št. 5 na skici in smuku št. 53 v vodniku do konca Zadnjega Dola (2050 m) — pod Vrhom Laške Planje (2448 m). Vzpnemo se desno navzgor pod Vrh Laške Planje in prečimo snežišča okoli jugovzhodnega grebena Vrh Laške Planje (nevarnost plazov). Nadaljujemo proti jugu v rahlem spustu pod grebeni Kamna (2347 m) in Vrhom Zlebi na preval med Velikim Babanjskim Šklednjem in Veliko Babo (2148 m). Pod Veliko Babo se spustimo desno v dolino Baban in po lepem spustu dosežemo pastirske staje na planini Baban (1395 m). Od tu dalje po nadelani poti pež na Žago 1 in pol do 2 uri. Tura je srednje težka, orientacijsko zahtevna, celotna varianta smučljiva do prve polovice aprila. Pozneje na planini Baban skoraj ni več snega in smučamo le do sedla. Isto velja za varianto 5 B. Čas 6 ur do planine Baban.

Varianta 5 B: Po opisanem smuku št. 5 in v vodniku opisanem smuku št. 53 do konca Velikega Dola pod Kačarjevo glavo (2030 m). Desno po ozki dolinici se vzpnemo na sedece in nadaljujemo v rahlem spustu ob desnem robu velike kotanje na preval med Velikim (2117 m) in Malim Babanjskim Šklednjem (1958 m). S prevala se spustimo rahlo desno na planino Baban in dalje navzdol do pastirskih staj (1395 m). Dalje po nadelani poti na Žago kot pri varianti 5 A. Tura je srednje težka, orientacijsko zahtevna, celotna varianta smučljiva do prve polovice aprila. Čas 5—6 ur do planine Baban.

Vse opisane ture je mogoče med seboj tudi zelo lepo kombinirati, po želji, okusu in zmožnostih. Ture se lahko povečajo z vzponi na posamezne vrhove v tem pogorju ali pa s spusti na smučeh z nekaterih vrhov (Veliki Vrh, Ovčji Vršiči, Vrh Loške Planje), vendar so te ture že dokaj težavne. Upam, da je zapis vsaj nekoliko približal smučarske poti Kanina planincem, alpinistom in smučarjem. Pridite in spoznajte te čudovite kaninske smučine! Skice je narisal Igor Merk.

PREGLED SLOVENSКИH VEZNIH POTI – TRANSVERZAL

(Nadaljevanje, gl. PV 1976/5, str. 259)

ING. BOŽO JORDAN

19. Evropska pešpot EE YU »Od Drave do Jadrana«

Pot je bila odprta 24. maja 1975 na Mašunu. Ima popotno knjižico s kratkim opisom »OD DRAVE DO JADRANA«, 1975. Priložene ima zemljevide in opis poti. Narejena je po zgledu drugih evropskih peš poti. Pripravili so jo gozdarji in poteka po sredogorju.

Ima posebno oznako: rdeč krog z rumeno piko (za posamezne odcepe je obratno!).

(PV 1975 — 556, 618, 1976 — 310; Proteus 1975/76, str. 107; DELO: Evropska peš pot, 5 zapisov od 4. 8. do 11. 8. 1976.)

20. Pot prijateljstva Snežnik — Snežnik

Pot je bila odprta 6. 7. 1976 na Snežniku. Vzdržujeta jo PD Ilirska Bistrica in »Platak« Reka. Ima trenutno dva žiga, hoje za 11 do 12 ur. Ima posebno oznako S poleg običajne slovenske markacije (= osm). Opomba: ima isto oznako kot Savinjska pot, ime pa kot naša meddržavna transverzala.

(PV 1975 — 626, 738.)

21. Solčavska planinska pot po gorah okoli Solčave

Pot je bila odprta ob 20-letnici PD Solčava (avg. 1975). PD Solčava je poslalo pripombo, da se Dnevnik »SPP« dobijo v kočah na Solčavskem in pri PD Solčava. Ker mora vsakdo sem, jih zato po pošti ne razpošiljajo. Ima posebno značko. Posebne oznake nima.

(PV 1975 — 686, 738, 1976 — 394, 434.)

22. Kranjski vrhovi

Slavnostna otvoritev planinske transverzale »Kranjski vrhovi« je bila 1. 7. 1976 ob 17. uri v prostorih občinske skupščine Kranj. Pot ima Dnevnik vzponov (oštevilčen) z uvodom in navodili, opisi in Logondrovimi grafikami. Pot ni posebej označena. Ima 20 vrhov in 5 postojank.

Dnevnik se dobi pri PD Kranj, Koroška cesta 21, 64000 Kranj.

23. Planine Jugoslavije

Planinsko pot osvoboditve »Planine Jugoslavije« je ustanovila PZJ. Odprta je bila 4. julija 1976 ob 12. uri na vrhu Triglav. Ima Dnevnik s popisi dostopov na posamezne vrhove. Posebne oznake nima, ima 14 vrhov.

Dnevnik se dobi pri PZS, Ljubljana.

(PV 1976 — 451, ITD št. 28/76.)

24. Po poti kmečkih upornikov 1573

Pot sta pripravila Občinska zveza prijateljev mladine Posavje in PD »Bohor« Senovo. Obsega 12 posamez-

nih kontrolnih točk. Ima Dnevnik s pravilnikom in kratkim opisom posameznih točk, dobi se: Občinska zveza ZPM Krško, 68270 Krško al PD »Bohor« Senovo, 68281 Senovo.

Odprta je bila ob 400-letnici kmečkih puntov.

25. Trimčkova planinska pot

Občinska telesnokulturna skupnost Žalec je skupno s PD v občini pripravili za 30-letnico svobode rekreacijsko planinsko pot (prva je bila odprta 1. 5. 1975). Obsega 6 točk Savinjske poti, v letu 1976 gre preko Dobrovelj (35-letnica prve frontalne bitke na Dobrovljah).

Kartonček se dobi pri OTKS Žalec, Aškerčeva ul., 63310 Žalec.

(PV 1975 — 504, 738, 1976 — 256.)

26. Transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije

Poteka po kurirskih poteh NOV. Ni pod okriljem PZS. Odprta je bila 13. 6. 1969. Dnevnik in začasni Vodnik se dobi: Pokroviteljski odbor nad kurirji in vezisti NOV Slovenije pri Združenem podjetju za PTT promet Ljubljana, Cigaletova 15, 61000 Ljubljana. Ima posebno oznako: TV, modre table na krajih, kjer so žigi.

(PV 1969 — 298.)

PD Idrija ima v delu »Pot svobode« (Delo, 26. 3. 1975), sporna je ostala pot Planica—Pokljuka (Delo, 16. 7., 6. 8. in 16. 8. 1975). Bohinjci pripravljajo »Bohinjsko planinsko transverzalo« (Delo, 17. 12. 1975). Pa morda je še kje katera, ki zanjo ne vemo.

Kot dopolnilo k prvemu zapisu bi navedli še posebne oznake poti:

1. Oznaka: osm (= običajna slovenska markacija: bela pika, obdana z rdečim krogom) poleg arabske številka 1.
2. Osm, ki jo reže velika tiskana črka Z.
3. Prvotna oznaka (rdeča) zvezda in rimska številka XIV, sedaj osm in XIV.
4. Osm z dodano veliko črko M.
5. Osm z dodano veliko črko G.
6. Osm z dodano veliko črko T.
7. Osm.
8. Osm.
9. Osm.
10. Rdeč trikotnik z belo veliko črko K.
11. Osm z dodano veliko črko B.
12. Pokončna črta čez osm (=I« = velika črka I).
13. Osm pri nas.
14. Osm z dodano veliko črko S.
15. Osm z dodano veliko črko L.
16. Osm.
17. Osm.
18. Osm z dodano veliko črko Š.

Marsikdo bo vprašal: Ali je to vse? Kje naj bi našel odgovor? Dober pregled ima Z. Smerke: Planinarstvo i alpinizam, Varaždin 1974 (str. 223), kjer jih našteje: I, Z, G, M, T, K, B, I, TV, pomursko, S, L in Pot prijateljstva, skupno 13.

Vodnik po slovenski planinski poti, PZS 1974, str. 32, našteje: I in razširjeno pot, Z, T, L, I, S, TV, G, B,

se ga lahko večina udeleži. To so zaposleni ljudje in jim je taka rešitev edino možna.

Seminar je vodil Danilo Škerbinek, načelnik KVIZ, Peter Janežič kot tehnični vodja in kot inštruktor podpisani.

Božo Jordan, dipl. inž.

CAJNARJEVE FRANCKE NI VEČ

V deževnem jesenskem popoldnevu, ko so se megle vlačile čez Podrto goro in Pršivca, smo jo spremljali na njeni zadnji poti. Še zadnjikrat je napravila pot od svoje domačije v Stari Fužini po vasi do cerkvice sv. Pavla in od tu pod Studorjem do svojega zadnjega doma na pokopališču v Srednji vasi. Kaj je s Francko izgubil Bohinj, vedo tisti, ki so jo poznali. Z njo je odšel del tistega starega, za nas nepozabnega Bohinja, ki je bil, a se ne vrne nikdar več. Bila je iz generacije Bohinjcev, ki so preživeli prvo polovico življenja v časih, ko so bohinjske vasi še živele po stoletnih tradicijah. To so bili časi hiš s črnimi kuhinjami, vaškimi vodnjaki in leščerbami. Tudi to je dalo Bohinjcem svoj pečat, saj so se tu ohranjale navade, ki so drugje že zdavnaj izginile. Bohinjski kot je dal Bohinjcem trdo življenje. Stoletja so se preživljali s planšarstvom, z obdelovanjem polja, ki rodi le, če mu posvetiš največjo skrb. Iz polja znajo Bohinjci dobiti vse, kar je mogoče le z ljubeznijo do zemlje in z največjimi napori. S senožeti

Francka v planini

znosijo krmo v rjuhah in na ramah. V ročnih cizah zvoziyo z njiv in travnikov pridelke in seno. Vse to je Francka delala vse življenje.

Zato je znala ceniti vsako dobrotno, pa naj je bil to kos lesa za kurjavo ali mrvica trave za živino ali pločevinasta škatla za shrambo. Pri njej si dobil vse, kar pride na kmetih prav: čopič za pleskanje, vijak, ki si ga izgubil, macolo za zabijanje kolov. Kar je imela, ti je rada posodila ali podarila. Ničesar ji ni bilo žal. »Škoda je le umret,« je večkrat povedala.

V njej je bila neizčrpna energija. Čeprav sama in čeprav si je nalagala že sedmi križ, je bila polna načrtov: Kaj bi še izboljšala v hiši, da bo udobnejša, da bo všeč gostom in njej. Sama je znala napraviti poleg vseh kmečkih in gospodinjskih del tudi mnogo iz območja obrti. V zimskih večerih je delala odeje, pletla, šivala pa tudi popravljala poljsko orodje in kar je bilo treba. To široko, za kmeta nekoč tako potrebno delovno spretnost je podedovala po očetu, ki je znal napraviti vse, kar je bilo treba za gospodarstvo: od voza do sani, od klopi do mize. S skromnimi dohodki, ki jih je zbrala s trdim delom pri živini, na polju, pri gostih in turistih, je vsako leto zgradila ali nabavila kaj novega. Ni se spraševala, zakaj se žene, njej je bilo važno ustvarjanje. Lahko bi si olajšala življenje in delala manj. Toda velika življenjska sila in radost do življenja so jo gnali, da tudi na pragu sedmega križa ni prav nič popustila.

Iz razgovorov v dolgih bohinjskih večerih je nabrala neizčrpno zbirko resnic in izkušenj. Iz vsega tega je nastala v njej taka življenjska modrost, kot jo najdeš le pri izjemnih ljudeh. Ni veliko govorila, kar pa je povedala, je bilo preudarjeno. Vse, kar je delala, je bilo smotno.

Podedovala je skromno kmečko hišo s črno kuhinjo, z vodnjakom, brez elektrike, z eno samo kmečko pečjo. Z delom je v nekaj desetletjih hišo sodobno uredila tako, da je pri njej rad nočeval tudi zahtevnejši gost. Ni nas malo, ki smo k Francki prihajali že desetletja. In kdor je enkrat pri njej bil, ta se je vedno rad vračal. Francka je znala vsakomur pripraviti nekaj prijetnega, domačega. Ni cenila ljudi ne po denarju ne po položaju ali izobrazbi, zanjo je bil važen le človek, pa naj je bil študent ali univerzitetni profesor, delavec ali zdravnik. Pri njej so našle zatočišče skromne primorske kmetice iz Brd, ki so prinašale na bohinjski trg sadje in zelenjavo, enako kot izobraženci, ki so prišli v Bohinj na oddih. Vsakemu je znala ponuditi nekaj iz svojega skromnega doma. Kako radi smo hodili k njej na bohinjske žgance! Ob večerih smo se zbirali v njeni kuhinji. Čeprav utrujena od celodnevnega dela ji je bil gost vedno dobrodošel. Utrujen turist je tudi pozno zvečer še dobil pri njej skodelico mleka in toplo po-

Dom na Menini 1508 m

steljo. Kako vesela je bila, ko smo se zbrali pri njej! Tu smo izvedeli marsikaj iz kmečkega življenja v starem Bohinju. Vedela je za mnoge pregovore, po katerih so se Bohinjci ravnali, da so se prav odločali v številnih zagatah. Take, iz stoletnih izkušenj zbrane prislovice imajo v sebi kvintesenco življenjske resnice. Vse to je znala Francka s pravo mero uporabiti, pa tudi drugim posredovati. Predvsem pa je znala vsakega poslušati in presoditi. In prav ta njena sposobnost je bila tisto, kar je privabljal toliko znancev in prijateljev v njen dom.

Francke ni več in zato tudi Cajnarjevega doma ne bo več. Ne bo več zbirališča, kjer so se oglašali hribovci pred odhodom v gore in na povratku z gora. Ne bo več večernih pogovorov, ki so bili tako prijetno razvedrilo, še posebej ob pustih, deževnih bohinjskih dneh. Francka nas je z dobro besedo vedno znala spraviti v boljšo voljo. Znala je svetovati, kako naj si pomagamo, da bomo lažje premagali nestrpnost, če nam vreme ni šlo na roko. Pa ne samo vreme.

Na pogrebu so bili mnogi njeni prijatelji. Po končanih obredih je nekdo vprašal: »Kam greš pa zdaj?« In odgovor je bil zelo značilen: »Kam pa naj grem, če ne domov, saj Cajnarja ni več.«

Francki Boltar v spomin zapisal dr. Zvonē Šušteršič

O DELU PLANINSKEGA DRUŠTVA GORNJI GRAD

Naše društvo je imelo dne 9. 5. 1976 svoj občni zbor. Udeležba na občnem zboru nas je zelo zadovoljila. Delo PD je v zadnjih letih rahlo zamrlo, predvsem zaradi pomanjkanja aktivnih članov v društvu. Veselila nas je velika udeležba mladih in še posebej številnih najmlajših. Poleg članov pa se je tega zbora udeležilo tudi nekaj predstavnikov družbenih organizacij in društev iz našega kraja. Udeležil pa se ga je tudi predstavnik PZS tov. Bučer, predsednik IO PZS.

Povedal nam je, da na finančna sredstva za popravilo doma od PZS ne smemo računati, vendar nam je vseeno vlil upanje za morebitno pomoč. Pozneje se je izkazalo, da tudi s tem ni bilo nič, saj nismo dobili od zveze niti dinarja. Morda bo letos bolje, saj smo nekaj le ustvarili.

Od vseh povabljenih PD iz občine pa se je občnega zbora udeležil le predstavnik PD Mozirje tov. Avbreht.

Na občnem zboru smo z nekaterimi spremembami sprejeli tudi nov pravilnik o delu PD. Po končanem uradnem delu občnega zbora pa smo poslušali še uspelo predavanje tov. Mirana Kambiča. Na prvi seji upravnega odbora smo izvolili tudi novega predsednika tov. Antona Zupanca. Nekatere organizacije pa so le uvidele naš

problem in tako smo dolžni iskreno zahvaliti kolektivno Smreka Gornji grad, Turističnemu društvu Gornji grad, Lovski družini Gornji grad, Gozdnemu gospodarstvu Gornji grad in še nekaterim drugim za materialno in finančno pomoč.

Z nabiralno akcijo smo pričeli tudi med krajan v Gornjem gradu. Tudi tu se moram v imenu društva zahvaliti številnim posestnikom, ki so za popravilo doma na Menini darovali les.

Ker se zavedamo, da je propaganda ena važnejših dejavnosti PD, smo obnovili tudi omarico za slike.

Že dolgo smo se zavedali, da je pot mimo Šemprimožnika na Menino potrebna popravila in ponovnega markiranja. In smo se ceste lotili. Napredovali smo zelo počasi, kajti morali smo očistiti pot in markirati. Nekdo se je pošalil: pomarkirali si bomo pot, da bomo pozneje znali na Menino, ko bo treba prijeti za delo. Že prihodnjo soboto smo res zopet odšli gor. Sprva nas je bilo malo, pet, šest, pozneje pa, ko so opazili, da se le nekaj dela, nas je bilo čedalje več. Razen redkih izjem smo bili sami mladi, in tako je tudi prav.

Pri domu smo najprej uredili okolico. Neverjetno je, koliko nesnage lahko nanosijo iz doline nekulturni turisti, ki nimajo čuta za urejeno okolje. Dom smo najprej temeljito prezračili in očistili njegovo notranjost. Pod v posebni sobi, kuhinji in shrambi je bil dotrajan. Pod vsakim podom je bilo poldrug meter praznega prostora, ki ga je bilo treba zasuti s kamenjem in zaliti betonsko ploščo. Res je bil že skrajni čas, da smo to storili, kajti nekoč močni tramovi, ki so nosili tla, so bili vsi prepeleli in gnili, pretila je nevarnost, da se pod vsak čas poniža za kak poldrug meter. Pri dovažanju kamenja so nam priskočili na pomoč tudi osnovnošolski planinci s svojimi mentorji, ki jim gre vsa zahvala za ves njihov trud. Pozneje smo izračunali, da smo znosili v dom več kot 40 m³ kamenja. Pripeljali smo pesek, cement, bitumen, strešno lepenko in še veliko drugega materiala. Potem smo imeli tri nedelje zapored »betonsko veselico«. Vsako nedeljo smo položili tlak v en prostor, tla izolirali z bitumenom, strešno lepenko in plastjo tervola, na katerega je prišla še folija in tanka plast močnega betona. Zamenjali smo celotno ostrešje. Stara streha, ki je bila pokrita s škodlami, je namreč na vseh koncih puščala in tako smo dom na novo prekrili z eternitom, za katerega se moramo zahvaliti kolektivno Smreka.

S pomočjo vodovodnega inštalaterja smo uredili tudi sanitarije in vodovod, pred zimo pa nameravamo namestiti še žlebove. Za pomoč se moramo zahvaliti tudi našim bližnjim sosedom, to je radioamaterjem iz Domžal, ki imajo svojo postojanko na bližnjem Smrekovcu. Njihovi električarji so nam brezplačno napeljali elektriko.

V domu smo imeli tudi zidarske mojstre.

Razširili smo jedilnico in predstavili kuhinjo v drug prostor.

Nekateri mizarji iz Gornjega grada so na našo prošnjo prišli in nam popravili okna in vrata.

Do sedaj smo opravili že več kot 1300 udarniških ur v vrednosti več kot tri milijone starih din.

Prav posebna zahvala pa gre našemu dolgoletnemu gospodarju tov. Riflju Ferdinandu, ki je vsa dela organiziral in jih tudi vestno izpeljal. Nismo pa bili delavni samo pri obnovi doma. Dne 22. 2. 1976 se nas je devet članov udeležilo zimskega pohoda na Stol. Kot smo pozneje izvedeli, smo bili na tem pohodu iz mozirske občine sami.

Organizirali smo tudi izlet čez Koroško na Ojstrico, Planjavo, Kamniško sedlo in Okrešelj in še več večjih in manjših izletov po Julijskih in Savinjskih Alpah.

Kot vidite, naše društvo ni izumrlo, ampak se še naprej razvija in dela v čedalje večjem razmahu. Pri tem pa upamo tudi na podporo občanov, PZS in organizacij v občini, kajti prav od te pomoči je odvisno, ali bomo kos do prihodnje sezone obnoviti dom na Menini.

Franci Pahovnik

ANDREJ STEGNAR — 70-LETNIK

V mirnem predelu Veselove ulice v Ljubljani preživlja v prijazni hiši št. 17 v krogu svojih najbližjih jesen svojega plodnega življenja naš plemeniti planinski tovariš, prvoborec Andrej Stegnar. Te vrstice naj veljajo njegovi 70-letnici življenja — življenja, ki ga je preživel v mladeniški dobi kot delavec, proletarec, idealist. Pretežno mu ni bilo nobeno delo, nobena pot, ki jo je po svoji vesti in nalogah partije moral storiti.

V slikovitem Trziču se je rodil 7. 12. 1906 kot tretji izmed šestih otrok v družini čevljarskega pomočnika Janeza in Marije. Tu je odrasčal in obiskoval šolo. Ko pa je oče moral na začetku prve svetovne vojne na fronto, je Andrej hodil na delo na dno, da je za družino prislužil nekaj kruha. Oče se je vrnil iz vojne leta 1919. Isto leto mu je nepričakovano umrla mati. Ker se je oče kmalu ponovno poročil, je Andrej, šele 13 let star, odšel od doma v uk k bližnjemu čevljarju. Tedaj so ga zamikale tudi bližnje gore, ki se jim ni nikoli več odrekel. Kakor mi je pravil, je takratni delavnik trajal od 14 do 16 ur, prost pa je bil le ob sobotah popoldne in nedeljah. To je izkoristil za pohajanje po Pirmancah, za izlete na Begunjsčico in Kofce in druge planinske vrhove Karavank. Na Triglavu je bil prvič leta 1926.

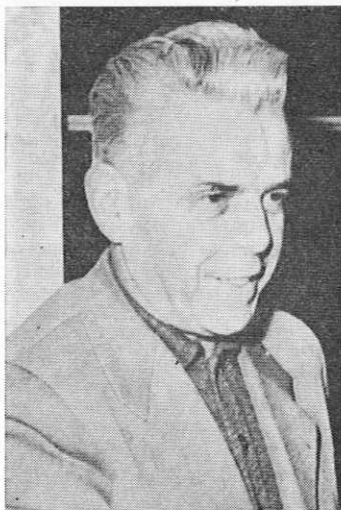
Že leta 1924 je pristopil k mladim delavcem, ki so se takrat združevali v organizaciji »gozdovniki«. Njen član je ostal vse do leta 1928, ko je moral k vojakom.

Leto 1924 je za našega jubilanta tudi začetek njegovega političnega delovanja, ko je skupaj z drugimi delavci napadel skupino orjunašev na njihovi manifestaciji. Za tem dejanjem so bili tisti delavci iz Tržiča, ki so nekaj dni prej imeli sestanek pri Pelarju in so bili znani kot soudeleženci v ruski revoluciji. Zaradi tega napada je bil odpuščen z dela v tovarni Peko in aretiran. Ko se je leta 1929 vrnil od vojakov, je takoj navezal stike s člani komunistične partije. Prenašal je ilegalno partijsko literaturo in vodil ilegalce preko državne meje. Član KP je postal februarja 1931, v avgustu istega leta pa je bil že aretiran in s skupino komunistov iz Tržiča odpeljan v zloglasno beograjsko Glavnjačo. Tu se je v starih, turških zaporih soočil s trpljenjem, mučenjem in ponižanjem, ki ga je takratni sestojanuarski režim brezobzirno počel nad komunisti. Dva meseca v Glavnjači in sedem mesecev v zaporu na Adi Ciganliji je živel ob kruhu in vodi. Pred vrhovnim sodiščem za zaščito države je bil takrat zaradi pomanjkanja dokazov oproščen, nakar se je vrnil v Tržič in nadalje deloval v partijskem gibanju. Že v oktobru leta 1932 je bil ponovno aretiran in odpeljan v Beograd, kjer je bil obsojen na 5 let robjne in na trajno izgubo državljskih pravic. Na robiji v zloglasnem zaporu v Sremski Mitrovici se je srečal z vodilnimi člani naše partije in se spoznal z revolucionarno teorijo in prakso. V teh najtežjih časih v zaporu se je silno rad spominjal rojstnega kraja in Slovenije, še posebno pa njenih planinskih lepote in prijetnih doživljajev v gorah. Po petih letih se je v oktobru leta 1937 vrnil z robije ter ponovno pričel s političnim delovanjem, saj se je takoj vključil v okrožni komite partije v Kranju in v mestni komitet Tržič. Svoje znanje in izkušnje, pridobljene v Mitrovici, je

zavestno prenašal na druge člane in organiziral delavske ilegalne sestanke. Še zlasti pa je sodeloval v organizaciji »Vzajemnost«, ki je vključevala vse napredno delavstvo in mladino v Tržiču in okolici. Zaradi izdajstva je bil 5. maja 1940 ponovno aretiran, a je že naslednji dan pobegnil in nato živel v ilegali. Jeseni istega leta je sodeloval tudi na partijski konferenci v Savinjski dolini. Njene sklepe je prenašal partijskim organizacijam na Gorenjskem. Pri tem pa je bil v Struževem pri Kranju po nesrečnem naključju ujet in ponovno obsojen na dve leti robjne. Kazen je prestajal nekaj časa v Ljubljani, marca 1941 pa je bil premeščen v mari-borsko kaznilnico, ki se je po prihodu Nemcev spremenila v najhujšo mučilnico. Po hudih naporih in mučenju ga je gestapo odpremil na grad Borl, kjer so zbirali zapornike za koncentracijska taborišča. Na robu svojih moči je imel srečo, da se je izognil taborišču in šel v internacijo v München, od koder je pobegnil domov in odšel v partizane. V partizanih je imel številne funkcije in odgovorne naloge, a kot je povedal sam, si je z življenjem v naravi kljub tegobam in borbam okrepil zrahljano zdravje.

V svobodi je ponovno opravljal razne odgovorne naloge, saj je bil že leta 1948 direktor tovarne usnja v Kamniku, nakar je v aprilu 1950 bil od ministrstva za industrijo SRS imenovan za direktorja naše takrat največje in najstarejše tovarne usnja v Šoštanj. S prihodom Andreja Stegnarja v Šoštanj je planinsko društvo doživelo nov polet in prepored. Že naslednje leto, ko se je društvo organizacijsko doobra utrdilo, je pričelo pod vodstvom novega predsednika Andreja Stegnarja graditi planinsko postojanko na Slemenu v Šentvidu nad Šoštanjem. Novi dom na Slemenu je bil zgrajen že naslednje leto in septembra 1952 tudi slovesno odprt. Naš jubilant pa ni bil zgolj organizator gradnje planinskega doma, za katerega je sam naredil mnogo udarniških ur, ampak je posvetil veliko prostega časa tudi vzgoji planinskega naraščaja in organiziral številne izlete po gorah širom po Jugoslaviji od Prokletij do legendarne Sutjeske. Pod njegovim vodstvom se je v okviru planinskega društva Šoštanj formiral tudi alpinistični odsek, ki se je kasneje preimenoval v šaleški alpinistični odsek, iz katerega so izšli nekateri priznani alpinisti, ki so se uveljavili celo v jugoslovanskem in svetovnem alpinizmu. Zasluga tovariša Stegnarja je tudi, da je tovarna usnja Šoštanj s specialnim usnjem za čevlje podprla našo prvo himalajsko odpravo. Prejel je številna planinska in druga odličja. Planinsko društvo Šoštanj pa ga je imenovalo tudi za svojega prvega častnega predsednika, po njem se dom na Slemenu imenuje Andrejev dom.

Po upokojitvi leta 1962 se je z družino

Andrej Stegnar

preselil v Ljubljano, kjer se je takoj vključil v planinsko dejavnost pri ljubljanski Matici. Prezvel je skrb in nalogo za popravila planinskih poti in obnovo markacij v Julijcih, organizacijsko pa je sodeloval pri izvrševanju del na novih poteh. Poleg tega pa je še vedno našel čas, da je vsako leto napravil nekaj daljših tur po Jugoslaviji, bil pa je tudi v Tatrah, v švicarskih in francoskih Alpah. Kot vsestransko izkušen planinec je vodil tudi številne izlete po naših planinah, ki jih je organiziralo in pripravilo društvo Matica.

Pri vseh teh številnih in odgovornih družbenopolitičnih funkcijah mu je nedvomno bila v največjo oporo njegova življenjska tovarišica Milka, roj. Mandelc, s katero sta se poročila kmalu po končani vojni. V srečnem zakonu mu je povila pet otrok. Skupno sta jih vzgajala v iskrene ljubitelje narave in zavedne člane naše družbene skupnosti.

Ko mu na koncu teh vrstic želimo ob njegovi 70-letnici kar največ osebnih sreč in zdravja, moram za konec navesti njegove besede, s katerimi je nam vsem, še posebno pa mladini, poslal naslednje sporočilo: »Žal so hudi napori in mučenje pred vojno, napori v vojni in obveznosti po njej prehitro izčrpali moje življenjske moči. Kako rad bi še sodeloval, posebno v planinstvu! Ob vsem me razveseljuje dejstvo, da vse več ljudi in posebno mladine hodi v hribe in goji ljubezen do naše narave, ki je vsenaokrog vredna našega občudovanja in velike ljubezni.«

Viktor Kojc

OB 60-LETNICI TONETA BUČERJA

Kdor bo pogledal v Planinski Vestnik 1967 na strani 130, se bo zlahka zamislil v življenje Toneta Bučerja, posvečenega predvsem planinstvu. Oprt na družinsko vzdušje, iz katerega so rasli trije bratje, vsi alpinisti, eden od njih — Ivan, tudi čislan planinski avtor — je bil Tone dovolj duhovno močan, da je v vodstvu PZS vplival na razvoj povojnega alpinizma, tako na njegovo organizacijo kot na njegovo idejnost in duhovno podobo.

Od alpinizma in organizacijskih problemov se je jubilent obrnil predvsem k planinskemu gospodarstvu, k njegovemu osnovnemu izgrajevanju in k tekočim gospodarskim nalogam. Kot takega ga pozna sleherni društvo v Sloveniji, kot tak je prišel v osebni delovni stik z gospodarskimi odseki PD po vsej Sloveniji, kot tak je hočeš nočeš odločilno vplival na gradnjo, razvoj in obstoj planinskih postojank, ki za planinstvo pomenijo več, kot se pri površnem opazovanju po navadi misli. Pri tem svojem delovanju je spoznal skoraj vso Slovenijo, saj jo mreža PD in njihovih postojank skoraj vso zajema. Zato je bil tudi primerna osebnost za dolgoletnega

Tone
Bučer

podpredsednika Planinske zveze in končno za predsednika Izvršilnega odbora PZS, za funkcijo, ki jo od leta 1975 z vnmom opravlja.

Rodil se je 19. 1. 1917 v železničarski družini. Izučil se je 1935 za trgovca in do leta 1947 opravljal ta poklic. Vmes je odslužil vojsko (1939—1941), v l. 1942 pa se je vključil v narodno zaščito, bil l. 1943 zaradi dela v OF aretiran, nakar je do konca vojne preстал taborišča Dachau, Buchenwald in Ohrdruf. V Ljubljano se je vrnil junija 1945, opravil 1947 tečaj za planerje, bil nekaj mesecev podpredsednik planske komisije OLO Kranj, opravljal nato od leta 1947 do 1951 razne službe na sekretariatu za koordinacijo lokalne uprave pri Predsedstvu vlade LRS in komiteju vlade LRS za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti. Leta 1951 je bil imenovan za administrativnega sekretarja pri Komiteju vlade LRS za zakonodajo in organizacijo, leta 1951 pa za šefa personalne službe pri Predsedstvu vlade LRS in kasneje pri Izvršnem svetu LR Slovenije do leta 1958. Leta 1950 je bil član republiške volilne komisije in večkrat tudi član tehničnega biroja za volitve. Od leta 1952 do 1957 je bil tajnik višjega disciplinskega sodišča pri Predsedstvu vlade SRS in tajnik komisije za odlikovanje. Začel in vodil je delo za evdenco državnih odlikovaj v SR Sloveniji. Bil je tudi član izpitne komisije za strokovne izpite iz administrativne stroke. Leta 1959 je bil imenovan za načelnika oddelka za splošne zadeve na Republiškem sekretariatu za finance in na tem mestu je še danes.

Njegovo delo za planinstvo ima za svoj zunanji okvir visoke zvezne in številne republiške funkcije, udeležbo na večini občnih zborov PD, udeležbo na raznih planinskih prireditvah, na sejah in sestankih PSJ, PZS, MDO, na posvetih raznih komisij PSJ in PZS, GRS, skratka, kot dolgoletni odbornik PZS je res skoraj do

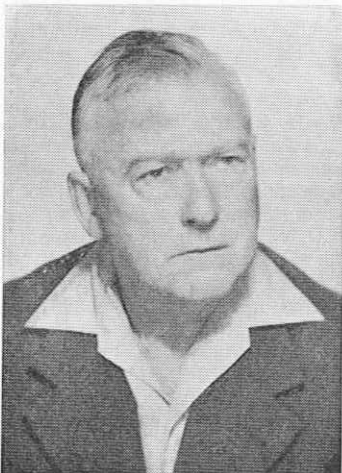
kraja izčrpal ves svoj prosti čas za delovno navzočnost pri planinskem organizacijskem, alpinističnem in gospodarskem sektorju.

Skoraj nemogoče je, da bi v tem jubilejnim zapisu opisno nazorno dopovedal, kakšen obseg zavzemajo mnogovrstna opravila pri PZS, kolikšen je po obsegu in po svojem umskem in čustvenem naprežanju osebn delež funkcionarja, kakršnega poznamo v osebi Toneta Bučerja. Zato raje ne poizkušam, pač pa Tonetu Bučerju ob njegovem šestem življenjskem milniku v imenu odbornikov in delovnih skupnosti pri PZS in v imenu našega planinstva želim zdravja in moči!

T. O.

OB 70-LETNICI IVANA MIHELČIČA

Ljubljanski planinci pa tudi planinci iz mnogih drugih krajev tov. Mihelčiča dobro poznajo ne samo zato, ker je znana ljubljanska osebnost, pač pa tudi zato, ker že vrsto let vzorno opravlja tajniško funkcijo v PD Obrtnik, obenem pa še tajniške posle v MDO, torej v društvih, ki jih povezuje Ljubljana. Skoraj neverjetno! Biti dvakrat tajnik, to se pravi, biti organizacijski perpetuum mobile, neutruden, živahen, razborit, domiseln, vedno pripravljen sprejeti vsako nalogo in jo tudi izpolniti, to je v resnici redkokomu prisojeno v letih, ki jim že antična življenjska pravila svetujejo — ne počitek, temveč mirno, zatišno delo, zunaj dnevnega hrušča in trušča. Ampak — povsod so izjemne in ena od zelo vidnih je tudi Ivan Mihelčič, več kot pol stoletja planinstvu vdan, požrtvovalen društveni delavec, v vsakem pogledu urejen in spoštovanja vreden. Odbor, ki ima takega tajnika, nujno v redu dela, predsednik pa ima zagotovljeno izvršno »desno roko«. Jubilant se je rodil 23. 12. 1906 v Rožni

Ivan
Mihelčič

dolini, to je v tistem ljubljanskem kotičku, ki tedaj še ni imel prave mestne podobe. Rastel je v delavski družini, oče je bil delavec ljubljanske mestne elektrarne in imel osmero otrok. Ivan se je izučil za elektroinštalaterja in kot tak v dveh letih končal tudi mojstrsko — delovodsko šolo, šolo, kakršno še danes včasih postavljamo za zgled. Sposoben, prizadeven in požrtvovalen, kakršen je še zdaj, je kmalu zaslovel kot soliden, zanesljiv, poslovno zgleden obrtnik in je kot tak spoznal našo domovino križem kražem, čez hrib in dol. Ko se je 17-leten fant vpisal v delovodsko šolo, je potrkal tudi na vrata pohlevne planinske pisarne na Poljanski cesti v Ljubljani. Pisalo se je leto 1923. Od tedaj je ostal zvest goram in družbi, s katero je hodil po planinskih potih. Rad se spominja Sandija Wissiaka in vrste drugih, s katerimi se je srečeval v naslednjih letih v Grintovcih in Julijcih. Leta 1926 je prvič stopil na Triglav.

Že leta 1932 je opravil mojstrski izpit in do leta 1949 vodil svojo obrt, nakar je postal državni obrtni mojster in je kot tak vodil družbeno podjetje do leta 1961. Mnogo je bilo skrbi in garanja, vendar je redno našel čas za gore, kjer se je sprosil in »nadihal«. Med okupacijo je častno opravil svojo narodno dolžnost. OF mu je zaupala nekatere preskrbovalne naloge.

Ko je bilo leta 1962 ustanovljeno Planinsko društvo Obrtnik, so ga člani izvolili za tajnika. Dobro so ga poznali, saj je že od leta 1935 delal za zadrugo »Dom jugoslovanskih obrtnikov« kot zelo aktiven odbornik. Leta 1962 je bila ta zadruga razpuščena, namesto nje pa so obrtniki ustanovili PD Obrtnik. Leta 1970 je Ivan Mihelčič prijel še za delo pri ljubljanskem meddruštvenem delu. Dom na Govejku, prikupna, lična, sijajno oskrbljena planinska postojanka v mogočnem zavetju »Pograjcev« je v marsičem odraz stanovitne, zveste Mihelčičeve roke. Res, tudi to! Pravici na ljubo zapišimo: Takih tajnikov in gospodarjev je malo. Vsako društvo bi moralo med svojimi mladimi člani pogledati za odborniškim naraščajem, ki bi se učil in posnemal ob takem zgledu.

Planinska zveza Slovenije mu je te kvalitete večkrat priznala, saj mu je podelila vsa priznanja vse do zlate značke, leta 1970 pa je prejel tudi državno odlikovanje Red dela s srebrnim vencem za družbeno in gospodarsko delo.

»Sodeloval sem v mnogih organizacijah,« mi je dejal tovariš Mihelčič, »vendar se mi je delo za planinstvo med vsemi najbolj priljubilo, čeprav mi je jemalo veliko časa. Zasedoval pa sem to delo že od mladih let, redno sem se udeleževal tudi občnih zborov osrednje planinske organizacije v Ljubljani skozi pol stoletja.«

Ni bilo samo to! Prav je, da glasilo PZS

zabeleži Mihelčičevo tvorno planinsko delo, njegovo zvestobo in predanost, obenem pa mu zaželi še mnogo zdravih let in mnogo sončnih dni na mičnem, prijaznem Govejku!

T. O.

GRAD BOGENŠPERK, OGLEDA VREDNA TOČKA NA BADJUROVI POTI

Badjurova pot, ki je bila odprta na Jančah 30. junija 1973, zajema med drugimi zanimivostmi tudi grad Bogenšperk, Valvasorjevo graščinsko domovanje, povezano z znamenito zgodovino »Slava vojvodine Kranjske«. Ni potrebno opozarjati na vsebino tega kulturnozgodovinskega spomenika, idilično postavljenega v prelepi hribovski relief na desnem bregu Save ne daleč od Litije, raje podčrtajmo skrb, ki jo današnja Litija temu spomeniku posveča, s tem pa tudi bogati popotni spored Badjurove poti.

Badjura, velik pionir smučarstva in planinstva, avtor dragocene Ljudske geografije, ljubitelj naše starožitnosti, dobiva v svoji rojstni domačiji še en spomenik, ki se kaže v aktualizaciji starodavnega gradu. Funkcionalna sodobna uporaba starine je edino prava pot pri ohranitvi kulturnih spomenikov, če noče biti odvisna od skromnih kulturnih fondov.

Litijska kulturna skupnost je s svojim sedanjim delom za konservacijo in sedanjo uporabnost gradu Bogenšperka podprla tudi planinsko pot, ki naj izletniku, planincu in smučarju razkaže pokrajinske prelesti in kulturne vrednote. Odbor za obnovo Valvasorjevega gradu je s svojim delom, ki ga osebno povezuje tov. Marjan Oblak, pokazal, kako se je treba prizadevati za razvoj in napredek pokrajinskih centrov. Marsikaj je na starem gradu že storjenega, v programu odbora pa stoji zapisano, da bo Bogenšperk do leta 1978 v celoti zaživel sodobno življenje za Litijo in za Slovenijo. Kaj je v gradu že možno videti, naj si popotnik, ki izbere Badjurovo pot, sam ogleda, kaj pa ima odbor za obnovo gradu še v načrtu, pa ne bo težko izvedeti, saj so domačini o tem dobro seznanjeni.

T. O.

PLANINSKO SREČANJE V BENEČIJI

Dvajset planinskih društev MDO Ljubljana je 23. in 24. okt. 1976 obiskalo zamejske Slovence v Beneški Sloveniji. Udeležencev je bilo 38, vodil jih je neutrudni tajnik Ivan Mihelčič. Sodelovala sta na srečanju tudi predsednik MDO primorskih društev in predsednica SPD Gorica Jožica Smetova. V Čedadu jih je sprejel predsednik PD Čedad Joško Kukovac. Vsi so se prvi dan povzpeli na Matajur, se oddolžili spominu Ivana Trinka, beneškega rodoljuba,

v Trčmunu, obiskali so Landrsko jamo in se zvečer zbrali na prijateljskem srečanju v hotelu »Natisone« pri Špetru. Beneško planinsko društvo so zastopali Joško Kukovac, Valentin Simoniti, Lucijan Feletič, arhitekt Vojko Filipič, navzoči so bili zastopniki SPD Gorica, SPD Trst in SPD Celovec (Jožica Smet, Joško Čotar in Ivo Berdan, dr. Sonja Mašera in Angel Turk, Ljubo Urbajs, Joško Miklavčič in Joško Gaser). Navzoč je bil tudi predsednik Kulturnega društva »Ivan Trinko« prof. Viljem Černo. Srečanje so pozdravili tudi urednik časopisa »Novi Matajur« Izidor Predan iz Čedada, Dino del Medico, tajnik Zveze izseljencev, Boris Race, predsednik kult. gospodarske zveze iz Trsta, Ivan Renko, generalni konzul SFRJ iz Trsta, Janko Fili iz Tolmina in Gordana Ivanišević, svetovalec Zveznega sekretariata za finance, članica PD Kompas.

V nedeljo 24. okt. so zastopniki gostiteljev in MDO Ljubljana odpovali po prelepi Furlaniji v Kanalsko dolino in se ustavili v Zajzeri, biseru Zahodnih Julijcev. Večina je stopila na Poldnašjo špico, ki je ena izmed točk na »Poti prijateljstva«. Konec pomembnega srečanja je bil v Žabnici pod Višarjami.

I. Mihelčič

PLANINSKO SREČANJE NA HOMU

V nedeljo 17. oktobra 1976 je bilo na planinski postojanki »Hom« planinsko srečanje. Že v soboto se je kljub slabemu vremenu zbralo na postojanki preko 20 mladincev, članov OO ZSMS in planincev, da bi v okviru brigadirskega dne uredili vse za srečanje. Predvideno je bilo tudi srečanje z brigadirji-veterani, ki pa zaradi dežja ni uspelo. Mladinci, člani dramske sekcije OO ZSMS so kljub temu izvedli kulturni program, za prijetno razpoloženje pa je skrbel ansambel Savinja.

Čeprav se vreme v nedeljo ni izboljšalo, se je na postojanki zbralo preko 100 članov PD Zabukovica in Zalec. Uvodni govor na srečanju je imel podpredsednik društva tov. Kovač. Uvodoma je spregovoril o novi postojanki, ki je v pretežni meri sad prostovoljnega dela in je tik pred otvoritvijo. Nato je spregovoril o sodelovanju z mladinsko organizacijo. Poudaril je, da se to sodelovanje pogloblja. Mladina se vedno udeleži in sodeluje s kulturnim programom na pohodih po poteh, znanih iz NOB, mladi vodniki uspešno vodijo pionirje po izletih, OO ZSMS s pomočjo planincev organizira izlete. Npr. izlet na Mrzlico ob 1. maju itd. Nadaljeval je s poročilom o predavanjih, ki so bila organizirana v okviru društva, in o izletih, ki so kljub mokri sezoni uspeli. Navedel je masovni izlet na Resevno in izlet v Tamar in Vintgar — dva avtobusa popolnoma polna.

Ko je govoril o sodelovanju med društvi,

je poudaril, da se to sodelovanje krepí predvsem s PD Žalec. Skupaj je bil organiziran pohod Po poteh partizanske Medvednice itd. Pa tudi povezava v okviru meddruštvenega odbora za Savinjsko pot in v okviru Savinjskega meddruštvenega odbora se krepí, le medsebojna informiranost bi morala biti večja. Društva bi se morala še v večji meri obveščati o izletih, jih skupaj prirejati in na njih izmenjavati svoje izkušnje.

Svoj nagovor je končal s kritično mislijo o akciji »pionir-planinec«, ki je v upadanju in bo potrebno zanjo še veliko narediti; spregovoril je tudi o delu nekaterih odsekov v društvu.

Tajnik društva tov. Ježovnik je poročal o planinskih poteh, ki so jih v letu 1976 prehodili planinci. Že uvodoma je zavrnil misel nekaterih, da je tudi planince zajela značkomanija. Njim je odgovoril z besedami tov. Rezca v »Večeru«: »Napak bi bilo soditi, da smo planinci, ki hodimo po eni ali drugi transverzali, lovci na štampiljke, značke. Želimo spoznavati naravo, želimo si zdrave sprostitve na svežem zraku — štampiljke in značke so povsem postranskega pomena.« Savinjsko pot je opravilo 296 pohodnikov, zdaj je ta številka že večja. Ravno na Homu bo 5 planincev iz Graza (Avstrija) prejelo značke za Savinjsko pot in Trimčkovo planinsko pot, podeliti pa se mora druga značka še tov. Korleatu iz Zagreba in planicu iz Šmartnega ob Paki. Številka 300 je že presežena.

V letu 1976 so bile podeljene dve brnasti znački pionir-planinec, ena srebrna Urošu Vidmajerju iz Prebolda in ena zlata Mojci Ježovnik iz PD Zabukovica, kar je sorazmerno malo. Transverzalo kurirjev in vezistov je napravil tov. Mihael Miklavc, ki ima prehojenih že 13 transverzal, pogoje za mali znački te transverzale pa imata dve mladinki.

Zasavsko planinsko pot je dosedaj opravilo 32 planincev, v letu 1976 11, koroško 34 planincev, letos 10, šaleško pa 14 planincev, letos 8. Slovensko planinsko transverzalo so opravili Jože Petrovec, Majda Petrovec in Anton Petrovec.

Letošnjo Trimčkovo planinsko pot je v društvu opravilo 36 planincev, lani je prvi del te poti opravilo 139 planincev.

Spregovoril je še o trim akcijah, kot hodim, zlati, srebrni čevljiček pod geslom: »Za zdravo srce in telo, vsi v goro«. Nato je predsednik PD Žalec razdelil značke za prehojeno pot »Partizanski put po Medvednici«.

Sekretar Telesnokulturne skupnosti Žalec tov. Vidmajer pa je razdelil priznanja in značke 31 pionirjem PD Žalec za opravljeno planinsko šolo.

Sledilo je planinsko rajanje, to pa ni moglo pregnati dežja in megle, ki se je vila okoli vrha.

Franc Ježovnik

PLANINSKI TABOR NA USKOVNICI

Mladinski odsek PD Maribor-matica je od 1. do 7. avgusta organiziral planinski tabor v Domu na Uskovnici. Udeležilo se ga je 25 pionirjev planincev s šestih mariborskih šol in dva mlada planinca iz Celovca. Tabor sta uspešno vodila Jože Topolnik in Lizika Senekovič, pomagali so jima mentorji planinskih skupin z osnovnih šol Janka Padežnika, Bratov Polančičev in Franca Rozmana-Staneta. Z Uskovnice smo hodili na ture. Povzpeli smo se na Viševnik, Tošč, obiskali Hudčev most v Stari Fužini, Vodnikovo kočo, Planiko, sedem planincev pa je odšlo tudi na vrh Triglava. Na izletih smo utrjevali znanje, pridobljeno v planinski šoli. Naučili smo se tudi vezati osnovne vozle. Prosti čas smo izrabili za medsebojno spoznavanje ob družabnih igrah in plesu, za izmenjavo planinskih izkušenj, za nabiranje dračja za taborni ogenj in za priprave na končno prireditev. Teden je hitro minil. Domov smo se vrnili bogatejši: pridobili smo nova prijateljstva, lepa doživetja in marsikatero koristno izkušnjo.

Emilija Kracina

RAZŠIRJENA ISTRSKA PLANINSKA POT »LABINSKE REPUBLIKE« (IPP — »LR«)

Planinska transverzala ISTRSKA PLANINSKA POT »LABINSKE REPUBLIKE« od železniške postaje Podgorje do vrha Učke je razširjena. Ker se začetna točka IPP — »LR« nahaja pod goro Slavnik in ima planinske steze iz Herpelj, Kozine, Prešnice in Podgorja, se je pokazalo, da je treba markirati pot v Jelovice.

25. julija 1976. leta so novo planinsko stezo markirali člani PD »Željezničar« iz Zagreba in to ca. 7 km. Začetna markacija je na planinski koči na Slavniku in kaže na vzhod proti Učki. Steza teče po travnikih do lovske kočice, po gozdu in obronkih Slavnika čez travnike in pašnike do Jelovic. V Jelovicah je postavljen kazipot za Slavnik. Poti je za dve uri hoda skozi prelepe obronke Slavnika s pogledom na vrhove Čičarije. Markirali smo zato, da bi planincem-transverzalcem omogočili obisk Slavnika z Jelovic, ker je Slavnik kontrolna točka slovenske transverzale (Maribor—Ankaran) in poslednja točka »transverzale kurirjev in vezistov« Slovenije.

Pripominjamo, da razširitev s to potjo IPP — »LR« nič ne spreminja, le na Slavnik s tem drži ena pot več. Prihodnje leto bomo razširili planinsko pot po Čičariji od Podgorja do Trstenika, odkoder se čudovito vidi po vsej Istri.

Vabimo planince, da obiščejo Istrsko planinsko pot »Labinske republike« Poleg potrjenega Dnevnika izdajamo tudi lepo značko, označeno s številko. Značka simbolizira Istro, obdano z morjem in planinsko markacijo. Cena dnevnika in značke znaša 25 dinarjev. Oboje lahko kupite ali naročite v društvenih prostorih v Zagrebu, Trnjanska cesta 5/B.

Josip Sakoman

REZULTATI ORIENTACIJSKEGA TEKMOVALNEGA SISTEMA

I. KVALIFIKACIJSKA TEKMOVANJA

1. Štajersko-koroško področje

»KOZJAK«, 17. 5. 1976. Številko ekip: 28. Zmagovalci: Č PD Laško I, M PD Ptuj, P PD Ptuj.

Točke za kvalifikacijo na slovensko planinsko orientacijsko prvenstvo: Ptuj (11), Poljčane I (9), Poljčane II (8).

»BOC«, 17. 8. 1976. Številko ekip: 15. Zmagovalci: Č PD Poljčane II, M PD Poljčane II, P PD Poljčane II.

Točke za kvalifikacijo na slovensko planinsko orientacijsko prvenstvo: Poljčane II (11), Poljčane I (9), Loče (9), Ptuj (8).

Uvrstitev za slovensko prvenstvo: (Ptuj (19), Poljčane II (19), Poljčane I (18), Loče (9)).

2. Gorenjsko-ljubljansko področje:

»JELOVICA«, 30. 5. 1976. Število ekip: 23. Zmagovalci: Č PD Radovljica I, M PD Radovljica II, P PD Idrija. Točke za kvalifikacije: Radovljica I (11), Delo (9), Radovljica II (8).

3. Celjsko-zasavsko področje:

»CELJSKA KOČA«, 13. 6. 1976. Število ekip: 22. Zmagovalci: Č PD Celje, M PD Celje, P PD Loče. Točke za kvalifikacije: Celje (11), Brežice (9), Novo mesto (8), Slovenske Konjice (7), Zalec (6). »SMOHOR«, 29. 8. 1976. Število ekip: 23. Zmagovalci: Č PD Laško, M PD Laško, P PD Laško. Točke za kvalifikacije: Laško I (11), Celje (9), Laško II (8), Trbovlje (7), Bežice I (6), Brežice II (5). Uvrstitev na slovensko prvenstvo: Celje (20), Brežice I (15), Laško I (11), Laško II (8), Novo mesto (8).

4. Notranjsko-primorsko področje:

»VOJSKO«, 27. 6. 1976. Število ekip: 11. Zmagovalci: Č PD Idrija I, M PD Idrija II, P PD Idrija II. Kvalifikacija: Idrija I (11); Idrija II (9). »NANOS«, 31. 8. 1976. Število ekip: 8. Zmagovalci: Č PD Idrija I, M PD Postojna, P PD Idrija. Kvalifikacija: Idrija I (11). Uvrstitev na slovensko prvenstvo: Idrija I (22), Idrija II (9).

II. SLOVENSKO PRVENSTVO

»BELTINCI«, 3.—5. 9. 1976. Število ekip: 20. Rezultati: Člani: 1. Idrija 3652, 2. Radovljica I 3636, 3. Ptuj 3348, 4. Laško 3198, 5. Delo 2555, 6. Loče 2480, 7. Celje 2168, 8. Radovljica II 1755, 9. Poljčane (odstopili). Mladinci: 1. Celje 1000, 2. Trbovlje I 1000, 3. Ptuj 1000, 4. Radovljica 1000, 5. Trbovlje II 995.

6. Loče 995, 7. Matica 725. Pionirji: 1. Ptuj 800, 2. Trbovlje I 796, 3. Loče 785, 4. Trbovlje II 779. Kvalifikacije za državno prvenstvo (člani) PD Idrija, PD Radovljica, PD Ptuj.

III. DRŽAVNO PRVENSTVO

»VERUŠA«, Črna gora 18.—19. 9. 1976. Število ekip: 18 od 20 prijavljenih. Rezultati: 1. Javorak (Črna gora), 2. Stražilovo (Vojvodina), 3. Titov Veles (Makedonija), 8. PD Radovljica, 9. PD Idrija, PD Ptuj (diskv.).

MILOVANOVIČEV MEMORIAL

»ROŽNIK«, Ljubljana, 19. 6. 1976. Število ekip: 10 članskih, 28 mladinskih, 31 pionirskih — skupaj 69. Zmagovalci: Č PD Radovljica, M. Zmajev odred, P PD Idrija I. Na vseh naštetih orientacijskih tekmovanjih je sodelovalo 235 ekip iz 26 različnih planinskih društev, kar je vsekakor odlično premalo glede na pomembnost orientacijskega športa.

Komentarje o rezultatih, aktivnostih posameznih društev in načine udeleževanja prepuščamo bralcem. Planince, ki jim je orientacija blizu, pa naj dane številke spodbudijo k razmišljanju in ukrepanju v naslednjih letih.

Vse pripombe, priporočila in vprašanja pošljite odboru za orientacijo pri mladinski komisiji Planinske zveze Slovenije, kjer jih bomo skušali upoštevati oziroma odgovoriti nanje.

Gl. »Obvestila PZS«

ALPINISTIČNE NOVICE

ČEHI PONOVILO HARLINOVO SMER V EIGERJU

John Harlin je leta 1966 s tovariši izpeljal v severni steni Eigerja slovito smer, do letos komaj dvakrat ponovljeno. Druga ponovitev je pripadla češki četverni navezi (Peter Bednařík, Pavel Cicvarek, Pavel Ševčík in Jindřich Sohor). Češka ponovitev je bila prva poletna in to je posebno značilno, kajti doslej se je deset let govorilo, da je poletni v njej preveč kamenite kanoade, ker sta prvi dve tretjini smeri pod »Pajkom«. Čehi so izjavili, da je bilo v smeri za Eiger povprečno, običajno nabiranje kamenitih izstrelkov. Imeli so slabo vreme, skoraj nobenega sonca. To pomeni, da dosedanja ocena glede zapadnega kamenja v Harlinu še drži.

Češka naveza se je izkazala. Veliko so zdržali od 3. do 9. avgusta 1976. Tretji dan je eden od njih »izgubil« spalno vrečo in moral je prebiti štiri zelo mrzle noči brez tega prepotrebne pripomočka.

T. O.

KDOR V STENI VRTA, NE PRIDE V POŠTEV

Tako meni Albert Precht, mlad, ekstremen plezalec iz Bischofshofena, ki je kot plezalec doma v Tennengebirge in v Hochkönigu. Ko so ga vprašali, če je še kaj neodkritega sveta, je med drugim dejal: »Steno ovesiti s pritrjenimi vrvmi in jo preplezati z več naskoki, ni športno. Nove smeri se najdejo tudi brez tega.« Podobno misli Sepp Gschwendner, vodja münchenškega plezalnega kluba »Rosarote Panther« (rožnatordeči panter). Takole pravi: »Odkar človek goji alpinizem, tudi govori, da ni več kaj odkriti. Že prvi prvenstveniki so govorili o 'zadnjem velikem vrhu', o 'zadnjem problemu' in podobno. Toda prvenstvene ture se bodo pisale še v letih 2000, čeprav je že danes težko najti resnično pravi neodkriti svet. Vendar ga je še dovolj, če plezalec samostojno raziskuje alpski svet, bere, razmotriva fotoposnetke, pretika neznane neobiskane tokave. Utegne se zgoditi, da bo razočaran marsikje,

toda brez tega danes ne gre. Neodkriti svet je treba spoštovati, to je, ne naskočiti ga s svedri, ki jamčijo, da prideš čez. Kajti bistvo 'novega sveta' v hribih je v tem, da ob vstopu ne veš, kaj bo prinesel dan, ne veš, kje je 'prava' smer, kakšne težave so, ne veš, ali boš prišel čez ali ne. Mik neznanega, to je bistvo prvenstvene smeri. Če pa vzameš v napad vsa tehnična sredstva, tega mika ni več, ne zahteva več od plezalca vse najboljše v plezalsko-tehničnem, moralnem in duhovnem pogledu. Ekspedicijski stil, hipertrofija opreme, vse to je samo prevara. Če bomo plezali 'pošteno', je še veliko možnosti za prvenstvene ture tudi v Alpah. Če bi se bili tega držali v zadnjih 20 letih, bi bilo seveda možnosti še več.«

T. O.

DR. FRANCE AVČIN O ELEKTRONSKIH APARATIH ZA ISKANJE PONESREČENCEV V PLAZOVIH

(Osterr. Bergzeitung 1976/7)

V »ÖBZ« 1976/7 razpravlja dr. ing. France Avčín o enotni frekvenci lavinskih iskalnih aparatov. K temu ga je spodbudil članek o istem vprašanju v ÖBZ 1976/4. Avčínovo stališče o tem je v mednarodnem svetu znano, njegovo delo, ki ga je na tem področju opravil z dr. ing. Jegličem, priznано. Ker članek v ÖBZ 76/4 očita IKAR neodločenost, o Avčínovem delu pa molči, Avčín v cit. članku v ÖBZ 1976/7 najprej opiše problematiko in dosedanje tuje dosežke, nato pa na kratko predstavi jugoslovansko rešitev, do katere sta po drugi poti prišla Avčín in Jeglič in je bila s priznanjem preizkušena v Sloveniji in na Weissfluhjochu. Uspešnost tega aparata je potrdila tudi Avčínova in Jegličeva raziskava po naročilu italijanske privatne ustanove »Vani Eigenmann«. Rezultate je prediskutiral tudi II. simpozij iste ustanove v Suldenu na Tirolskem. Okorelost navzočih avtoritet je bila tolikšna, da jo je italijanski geograf, svetovna avtoriteta, na simpoziju javno obsodil z besedami: »Situacija je zares kriminalna«.

Vse kaže, da dosedanje rešitve problema ne morejo ali pa ne smejo biti priznane, ker so napoti različnim interesom, zaključuje pismo dr. Avčín. »Iz te zagate — da ne rečem omejenosti — je za mednarodni alpinizem en sam izhod: 1. Vsi naj položijo svoje karte na mizo, 2. IKAR, VE, UIAA, ANENA, Weissfluhjoch naj z vzajemnim sodelovanjem pridejo do skupnega mednarodnega aparata z enotnimi valovnimi dolžinami, 3. izkušenim, vendar neprizadetim elektrnikom, po možnosti gorskim reševalcem naj se naroči, da izdelajo optimizirane prototipe, 4. ti tipi naj

se skupno preizkusijo, 5. po odobritvi naj mednarodni zbor ekspertov razpiše serijsko izdelavo vsestransko priznane najboljše rešitve in 6. dosedanje rešitve naj se z vsemi častmi odlože v planinski muzej...«

»Samo tako,« končuje svoje pismo dr. Avčín, »bomo stvar premaknili. K temu nas priganja najvišji interes — takojšnja in najučinkovitejša tovariška pomoč ponesrečencem. Od vsega začetka je znano, da je slovenska GRS s svojimi izkušnjami za to vselej pripravljena. The better is enemy of the good — boljša rešitev pa se prej ali slej vendarle uveljavi. Torej, raje prej kot pozneje.«

T. O.

JUŽNA STENA MAKALUJA

»Alpinismus« št. 3/1976 je objavil notico o našem Makaluju z najvažnejšimi podatki, med drugim tudi opombo, da je W. Nairz v steni ni uspel. V t. 4 pa je objavljen daljši članek Aleša Kunaverja z narisom smeri, z veliko fotografijo južne stene z vrisano našo smerjo in »Pogled z vrha na Čomo Lönzo in Tibet« (imenitna fotografija, ki na papirju PV žal ne bi uspela). S Kunaverjevim člankom je bil naš Makalu dostojno predstavljen svetovni javnosti v reviji, ki ima v resnici mednarodni radij. »To je nedvomno eno največjih dejanj v vsej zgodovini Himalaje,« pravi »Alpinismus« 1976/3 na str. 58—3.

T. O.

POLJAKI V KARAKORUMU

Poleti 1975 je pet Poljakov stalo na srednjem vrhu Broad-Peaka (8016): Glazek, Novaczyk, Kuliš, Kasicki in Sikorski. Do 7800 m so šli po poti iz leta 1957, ki so jo speljali Schmuck, Wintersteller, Buhl in Diemberger leta 1957 na glavni vrh Broad Peaka (8047 m). Pri sestopu je Poljake zajel vihar, mraza je bilo —30°C. Pri spuščanju po vrvi je pod sedlom v višini 7800 m zdrsnil Novaczyk in zgrmel na tibetsko stran. Drugi so potem bivakirali, naslednji dan pa je bilo iskanje ponesrečenca brez uspeha. Sicer pa tudi niso imeli vrvi, šla je, najbrž slabo pritrjena, s ponesrečencem vred na tibetsko stran. Pri nadaljnjem sestopu sta se ubila še Sikorski in Kasicki. Glazek in Kuliš sta bivakirala v višini 7600 m. Potem sta rabila še dva dni, da sta našla bazni tabor v višini 5000 m. Prvi poljski osemtisočak je bil res drago, predrago plačan.

Nekaj tednov za tem so prišle v Karakorum Poljakinje in se povzpele na 7952 m visoki Gašerbrum III, najvišji še neosvojeni vrh na zemlji.

T. O.

VARSTVO NARAVE

MATTERHORN SO MNOŽICE POTISNILE V SENCO

»Gori vseh gor« Matterhornu ni mogoče vzeti ničesar od tistega, po čemer slovi po vsem planetu. A vendarle se je marsikaj spremenilo, odkar je taka gneča na Matterhornu iz švicarske in iz italijanske strani. Vsaj za alpiniste se v Zermattu ne zanimajo več tako kot nekoč. Če se je prej na Matterhornu alpinistom kaj posebnega zgodilo, je že naslednji dan objavil vsaj »Blick«. Zdaj pa plezalski uspehi nič več ne prodro v zermattske oštarijice. Da je Toni Valeruz iz Verone smučal leta 1975 po vzhodni steni Matterhorna, se je razglasilo šele po na Trentskem festivalu 1976. Constant Cachin, zermatski zdraviliški direktor, je nekoč vedel »za vsako miš« v Matterhornu. Zato mu je T. Hiebeler tudi poslal pismo, ko je zbiral gradivo za svojo knjigo o Matterhornu. Cachin mu je odgovoril: »Glede vzponov v severni steni ne vodimo nobene statistike niti nimamo poročil. Za novo leto je bilo v steni vsaj šest navez — prišle so in

odšle, ne da mi o tem kaj zvedeli.« — Po eni strani, pripominja »Alpinismus« 1976/7, je to prav, če se vse ne obeša na veliki zvon, toda gorje tistemu, ki se bo spravil na zgodovino alpinizma! Ali bo kdo stvar napeljal v pravo smer? Planinske organizacije bi že morale misliti na to. Morda naj bi UIAA kaj pokrenila?

T. O.

ZADNJI KALIFORNIJSKI KONDORJI

Kondorji iz družine jastrebov izumirajo, pravijo, da jih je le še 40. Gnezdiijo vsako drugo leto in imajo kvečjemu po dva mladiča. Žive v Kaliforniji, v rezervatu Sespe Wildlife Range. Kondorji so potomci teratornis incredibilis, čigar fosil so našli v Nevadi. Njegova krila so merila v razponu 5 metrov. Bil je gotovo največji ptič, ki je kdaj letal po zemlji. Kalifornijski kondor je zdaj po razponu kril tretji največji ptič poleg andskega kondorja in albatrosa.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

ALPINISTIČNE REVIE

V Italiji se je malo časa držala alpinistična revija »Rassegna alpina« in dopolnjevala glasilo CAJ »Rivista Mensile«, o kateri pa se ne more reči, da bi ne imela zadostnega smisla za plezalsko dejavnost. Kljub zelo razviti alpinistični mreži, številnim klubom in razmeroma velikemu številu aktivnih alpinistov se »Rassegna alpina« ni mogla ohraniti in je s koncem leta 1975 prenehala izhajati. Vsekakor škoda, kajti zvesto in sprotno spremljanje plezalskih uspehov je že samo na sebi spodbudno in usmerjevalno delovanje.

Kakor »Alpinismus« pred desetimi leti, je tudi »Rassegna alpina« pred štirimi leti doživela izreden uspeh: S formatom A-4, vsa na umetniškem papirju, kot je »Alpinismus« še zdaj, je šla v zgodovino italijanske planinske periodike. Poleg »Rivista mensile«, ki predstavlja na zunaj in tudi na znotraj tradicijo CAJ, je v Italiji pri življenju še skromni Lo Scarpone, ki je s svojimi odzivi na dogajanje aktualnejši. Alpinistični tisk v Italiji hladneje spreje-

majo kot v Nemčiji. Povprečna naklada — komaj verjamemo — planinske knjige doseže 3000 izvodov, v Nemčiji 5000 do 10 000.

Skrivnost uspeha, kakršnega se še naprej veseli »Alpinismus«, je v širini, ki jo je po začetnem uspehu z zgolj alpinistično orientacijo odločno uveljavil založnik. V podnaslovu se ta magazin obrača na planinske množice že s pojmom »Bergsteiger«, ki zajema pravzaprav vse kar »leze ino gre« v hribe (in kar pri nas nekateri prevajajo z »gorniki« = vinogradniki), dalje na »popotnike« vseh vrst (Wanderer; zato nekateri danes uporabljajo Bergwanderer za pojem občasnega planinskega izletnika), in na smučarje (na vse, ki si navezujejo smuči, bodisi tekmovalci, kamikaze v spustih po nevarnih ozebnikih, nedeljski smučarji, ki se postavljajo v »kače«, skratka vesoljna smučarija od nič do neskončnosti). Kritični, ujedljiv, vendar zelo mi-kavni ton Tonija Hiebelerja, prvega urednika iz 60 let tega stoletja, pa je založnik Heering obdržal na uvodni strani, pojavlja pa se tudi na drugih straneh s članki in

noticami, ki vse razodevajo njegov značaj in pravo žurnalistično razboritost. Za primer: V št. 1976/2 poroča o tradicionalni tiskovni konferenci Nemške smučarske zveze (DSV) in že v prvi sapi »ožre« smučarske veljake, da so bile informacije na konferenci revne. Da bi to trditev drastično podprl, citira poročilo »Süddeutsche Zeitung«: »Na ogled se nam je ponujala presita samovšečnost. Smučarski odborniki so vztrajno hvalili drug drugega. Manjkalo je le še — kadilo. Nobenih vprašanj — vsa so se zataknila v grlu zaradi odujene atmosfere.«

Magazin »Alpinismus« se seveda ponaša tudi z dovršenimi pestrimi ilustracijami (črnobelimi) vseh oblik, z domiselnim metiranjem in pestro grafiko. Gotovo mu ni v škodo opomba na zadnji strani: Če višja oblast izid kake številke prepove, naročnik nima pravice terjati odškodnino.

T. O.

OB KNJIGI »HRVATSKO PLANINSTVO«

Stoletnico svojega obstoja je Planinska zveza Hrvatske proslavila z vrsto pomembnih kulturnih akcij, med katere je treba posebej pokazati na izdajo dveh izvrstnih planinskih vodnikov Planinske Hrvatske in Velebit ter na organizacijo planinskega simpozija »Planinstvo nekdanj, danes in v prihodnosti«.

Hrvatsko planinstvo, njegova zgodovina, leksikon planinskih organizacij in pomembnih mož — knjiga, o kateri je govora, je delo več avtorjev, vendar moramo poudariti dve imeni: prof. dr. Vladimirja Blaškovića, pisca zgodovine od 1874—1948, in dr. Željka Poljaka, urednika vsega zbornika, pisca povojne zgodovine in večine prispevkov v zborniku. Čeprav zajetno gradivo obsega 384 strani drobnega tiska, z njim še zdaleč ni izčrpano vse, kar bi se o hrvatski planinski zgodovini dalo še povedati.

Namen knjige, kot v spremni besedi poudarja urednik dr. Poljak, je, da se v obliki zbornika predstavi manj znana veja hrvatske kulture — planinstvo, razlog za objavo pa je 100-letnica delovanja najstarejše jugoslovanske planinske organizacije.

Po urednikovih besedah je pričujoče delo prvi poizkus monografije o hrvatskem planinstvu. Deloma je nastala kot rezultat planinskega simpozija, ki je našel svojo objavo že v prilogah glasila Naše planine in gre v bistvu za ponatis.

Na uvodnem mestu zbornika je predsednik PS Hrvatske Božo Škerl posebno poudaril izročilo PSH: naj bo stoletnica družbeno koristnega amaterskega dela na prehodu iz prvega v drugo stoletje organiziranega hrvatskega planinstva, hkrati pa kažipot prihodnjim rodovom hrvatskih planincev.

Ni naključje, temveč simbol, da je za naslovno stran zbornika izbrana fotografija

Kleka. Z njim je povezana legenda hrvatskega alpinizma, v njegovem znamenju so padle prve alpinistične žrtve in bili napisani prvi članki. Klek je v grbu PSH.

Zgodovina hrvatskega planinstva od osvoboditve, pravzaprav od ustanovitve PS Hrvatske, je v predelavi in izpopolnjeni izdaji od prve iz l. 1955 napisal prof. dr. Blašković. Dotaknil se je tistih duhovnih sil, ki so rodile hrvatsko planinstvo pred več kot sto leti. Obširni, preko sto strani obsegajoči prispevek je zasnovan zelo široko in kulturno poglobljeno. Blaškovičev stil je prijeten za branje, čeprav je avtor ves čas pri dejstvih. Obdelava dolgega obdobja 1874—1948 je zahtevalo veliko znanja in dela. Srečna okolnost za proučevanje hrvatske zgodovine je Hrvatski planinar (od l. 1858), od l. 1948 pa Naše planinar in Naše planine. Oba avtorja sta hkrati dolgoletna sodelavca te planinske revije, dr. Poljak urednik, dr. Blašković pa član uredniškega odbora.

Razumljivo je, da je pisanje zgodovine zlasti novejšega obdobja občutljivo in odgovorno delo, dragoceno za bodoče zgodovinarje. Mnogo pomembnega ni bilo nikjer zapisano in živi le v spominu starejše generacije. Zato velja vsakemu zapisovalcu dvojna zahvala, zaradi odgovornosti in zaradi podatkov. V naravi ljudi je ponavljanje, manj pa preverjanje tistega, kar je že zapisanega.

Z naše strani bi si želeli več poudarka na sodelovanju slovenskih planincev s hrvatskimi pred vojno (npr. Aljaž, dr. Tuma, TK Skala itd.), po vojni pa omembo nekaterih pobratimstev slovenskih in hrvatskih PD, npr. PD Ljubljana-Matica in PD Zagreb-Matica.

Zaokroženi oris zgodovine hrvatskega planinstva dopolnjujejo prispevki drugih avtorjev. Planinsko speleologijo, ki je odlika in specifičnost hrvatskega planinstva, je napisal mgr. Srečko Božičević. Varstvo narave in planinstvo na Hrvatskem je prikazal in obdelal mgr. Željko Kašpar. Posebno vrednost obeh prispevkov povečujejo navedeni dokumentarni viri. Malo kroniko hrvatskega alpinizma je prispeval dr. Željko Poljak, pregledno, deskriptivno po posameznih letih od leta 1843 do danes. Zanimivo branje o razvoju smučarstva na Hrvatskem je prispeval nestor hrvatskega smučarstva in športa sploh dr. Ivo Lipovščak. Gorsko reševalno službo je pregledno obdelal Dražen Zupanc.

Hrvatska planinska društva od l. 1874 do 1974, Planinski objekti, zgrajeni v 100 letih obstoja organizacije, Biografski leksikon zaslužnih hrvatskih planincev — vsa ta poglavja je pregledno in opremljeno s fotografijami prispeval dr. Željko Poljak.

Marljivi urednik zbornika je v dodatku prispeval poglavje o jugoslovanski planinski publicistiki, razdeljeni po republikah. Zajel je tudi Slovenijo, vendar tisto, ki je bila v Sloveniji izdana v hrvatskem jeziku, vse

opremljeno z indeksom imen. Poglavlju o planinski publicistiki je dodan pregled izdaj predvojne in povojne Planinske zveze Jugoslavije.

Priročnost monografije Hrvatsko planinstvo povečuje bibliografija nekdanjega Hrvatskega planinarja in sedanjih Naših planin, iz katere bralec zve res vse, kar se je o hrvatskih gorah in planinski dejavnosti napisalo.

mag. Tone Strojnik

PANORAMSKA KARTA »GORENJSKA«

»Človek oživlja svet« (Der Mensch be-seelt die Welt) je nekoč zapisal znameniti raziskovalec človeškega duha Karl Jaspers. Res je, človekova domišljija in ostrina uma dajeta sicer brezimnim kamenitim skladom določeno osebnost — ime. Tega se morda ne zavedamo vselej, ko občudujemo gorsko naravo, pa vendar, odkod sicer tolikšno zanimanje za spoznavanje z gorami, ki nas obkrožajo? Skoraj sleherni gornik bo v trenutku sreče, ko se razgleda s pravkar doseženega vrha, povprašal najprej po imenih gora. Dandanes spada dostop do tovrstnih informacij že med osnove turistične kulture.

Teh stvari se dobro zavedajo radovljiški turistični delavci, ki predstavljajo »panoramsko karto Gorenjske« v porečju Save Bohinjke in Save Dolinke. Zemljevid nosi

podnaslov: Radovljiška kotlina — Blejski kot — Bohinj — Gornja savska dolina — Julijske Alpe — Karavanke. Obsega verigo Karavank od Košute proti zahodu, panoramo Julijcev ter na jugu še grebena Črna prst — Ratitovec; torej naj bi bilo stojišče avtorja nekje nad Košuto.

Karto je narisal z že velikokrat izpričanim posluhom in natančnostjo R. Zor. Imenoslovje je temeljito pretehtano, saj ta zvrst zemljevidov ne prenese prevelikega drobnjarkarstva. Z različno velikostjo črk so avtorji želeli poudariti tisto vsebino, ki je za turista najpomembnejša. Pa vendarle preseneti camping Šobec, ki je označen s krepkejšimi črkami kot npr. Ljubelj. Nasploh so okrog Ljubelja oznake nekoliko skope, saj ni vrisana planinska koča na Zelenici niti hotel ob žičnici.

Škoda je tudi, da nista označena planinska domova na Vogarju in na planini na Kraju — oba turistično zanimivi postojanki. Morda bi veljalo pri naslednji izdaji s simboli označiti vse planinske kočice, podobno kot so označeni campingi. Izredna je natančnost pri oznakah gora in višin, tiskarski škrat je zagodel le pri Mišelj vrhu in tako prekrstil Draški vrh.

Karta vnaša v našo turistično in seveda tudi planinsko propagando prijetno izpolnitev (tudi zunanja oprema je zelo privlačna) in gotovo bodo mnogi radi segli po njej (cena 10 din).

Peter Soklič

RAZGLLED PO SVETU

SLOVAKI V DOLOMITIH, PIZ BADILE IN MONT MAUDIT

Prvenstveno smer v severovzhodni steni severnega vrha Gemelli (3223 m) so od 31. 7. do 2. 8. 1975 splezali Slovaki Marián Marek, Peter Mižičko in Miroslav Ondrás v 30 urah. Zabili so 74 klinov, 1 bong-bong, 2 svedrovca in 5 zagozd. Smer so ocenili za VI, A₂. Oporišče za steno je v koči Sciora, pristop čez razpokani ledenik Bondesca.

Od 31. 7. do 2. 8. 1975 sta Slovaka Andrej Beliza in Igor Koller splezala novo smer po 600 m visoki vzhodni steni Piz Badile. Ocenila sta smer V+ in A₁. Porabila sta 40 normalnih klinov in 15 zagozd. Noč na 3. avgust sta prebila na vrhu.

Slovaki so novo smer splezali tudi v Mt. Blancu, v jugovzhodni steni Mont Maudit in sicer od 25. do 27. julija 1975, prvenstveno smer, direktno, 800 m visoko. V 37 urah so to pomembno dejanje storili Lu-

dovit Chrenka, Vladimir Launer, František Piaček in Pavel Tarábek. Porabili so 25 klinov, 1 bong-bong, 2 ledna vijaka in različne zagozde. Vstop v njihovo smer je 10 m levo od centralnega ozebnika ali 100 m desno proti severu od Bonattijeve smeri iz leta 1959. Značilna za smer je kratka, navpična zajeda, ki so jo zmogli s tehniko — z raznimi zagozdami (A₁). Na začetku zajede so pustili stojiščni klin. Nato so zavili levo po sistemu zajed (IV, V), na snežišče, čez Bonattijevo smer na ledenik (IV—), nato v moko zajed (V—, A₁, V). Sledi prečnica v levo (III, IV), nato 4 raztežaji po počeh in zajedah (V+, A₁) na vršni del stene (45°, led, sneg, IV), pod vrhom led in sren 40—45°. V kopnem delu smeri so Slovaki splezali zahtevne, lepe stvari prosto.

Levi del jugovzhodne stene sta 17. do 19. avg. leta 1971 plezala Bougerol in pokojni A. Mroz. Bonatti je imel v navezi Oggionija in Gallianija. Sredi med obema

teče slovaška direktna iz l. 1975, v spodnjem delu seka Bonattijevo, ki ima vstop 100 m levo in nato zavija daleč v desno in se v vršnem delu priključi direktni slovaški.

Troje prvenstvenih smeri v stenah, kjer so desetletja gospodarile italijanske, francoske, angleške in nemške naveze, je upoštevanja vreden triumf slovaškega alpinizma.

T. O.

MESSNER V AMERIKI

Naj bo že kakorkoli, Messner si je odprl ves svet s svojimi vzponi, knjigami, publikacijami, z vsem, po čemer ga pozna svetovni alpinizem. V juniju 1976 je potoval na Alasko in z dr. Oswaldom Ölzem odprl nov pristop na Mt. Mc Kinley. Iz West-Butressa je šel do višine 4000 m po normalni poti in nato levo od Cassinove plezal direktno na Kahiltno. 1800 m visoki ledni bok sta Messner in Ölz obvladala brez tabora. Na vrh sta prišla 12. junija popolnoči in sta novo pot krstila za steno polnočnega sonca. Sestopila po pristopni smeri na ledenik Kahiltno. — Na Mt. Mc Kinley je do zdaj speljanih kakih 20 različnih pristopov — od leta 1913 do danes.

T. O.

POLDRUGO LETO NA SANEH ČEZ GRÖNLANDIJO

35-letni Japonec Naoni Uemura — po vsem svetu znani alpinist, o katerem smo pred leti obširno poročali — je 8. maja 1976 končal gotovo najdaljšo pot na saneh od Jacobshavna na Grönlandiji do Kotzebua na Alaski, 12 000 km. Decembra 1974 je startal s 30 polarnimi psi. Vsi so z življenjem plačali zares »divje« potovanje, absolutni rekord vseh časov. Neugnani alpinist Uemura, ki si je prej nabiral prvenstvene ture in najtežje ponovitve iz dneva v dan, je na cilju izjavil, da zdaj ne ve, kam bi se obrnil, katere dogodivščine bi se lotil. Toliko ga je le zdelalo teh 12 000 km v poldrugem letu v polarnih razmerah.

T. O.

VREME NA KREDARICI V POLETJU 1976

Meseci junij, julij in avgust so pravi poletni meseci. Vendar v gorah, kjer traja pol leta zima, v drugi polovici leta pa se zvrste ostali trije letni časi, je težko govoriti o pravem poletju. Mesečni temperaturni poprečki se sicer dvignejo nad ledišče, vendar za premalo, da bi se pokrajina doobra pregrela in da bi se zato tudi v osojah lahko stalil sneg.

Temperaturni poprečki letošnjih poletnih mesecev znašajo: za junij 3,7^o (odklon od normalne vrednosti +0,3^o), za julij 6,3^o (odklon +0,6^o) in za avgust 2,5^o (odklon -3,1^o). Prva dva poletna meseca sta bila pretopla, zadnji — avgust — pa občutno prehladen, kar razberemo iz odklonov mesečnih temperaturnih poprečkov v primerjavi z normalnimi vrednostmi (tj. poprečkom obdobja 1955—1972).

Absolutni mesečni temperaturni ekstremi so bili v mejah doslej znanih absolutnih temperaturnih ekstremov Kredarice. Maksimi so znašali v juniju 12,0^o (dne 30. jun.), v juliju 13,8^o (dne 7. jul.) in v avgustu 9,8^o (dne 7. avg.), minimi so bili naslednji: v juniju — 6,2^o (dne 4. jun.), v juliju — 0,8^o (dne 26. jul.) in v avgustu — 4,8^o (dne 2. avg.).

Mesečne višine padavin, ki so bile vse tri mesece pod normalno vrednostjo, so znašale v juniju 86 mm (38 % normalne vrednosti), v juliju 199 mm (96 %) in v avgustu 134 mm (56 %). Dasi so padavine izvirale v pretežni meri od dežja, je na Kredarici tudi poleti nekajkrat še snežilo, vendar te snežne padavine niso bistveno podaljšale trajanja zimske snežne odeje, ki je dokončno skopnela 23. junija.

Razmeroma nizko je bilo tudi število ur s sončnim sijem, ki ga je na Kredarici registriral heliograf. V juniju je bilo zabeleženih skupno 179 ur s sončnim sijem, kar je komaj 38 % možnega trajanja sončnega sija. V juliju je sijalo sonce prav tako le 179 ur, kar je 37 % možnega trajanja sončnega sija. V avgustu, ki je na splošno slovel po slabem vremenu, je heliograf registriral samo 93 ur s sončnim sijem, kar je komaj 21 % možnega trajanja za ta mesec.

F. Bernot

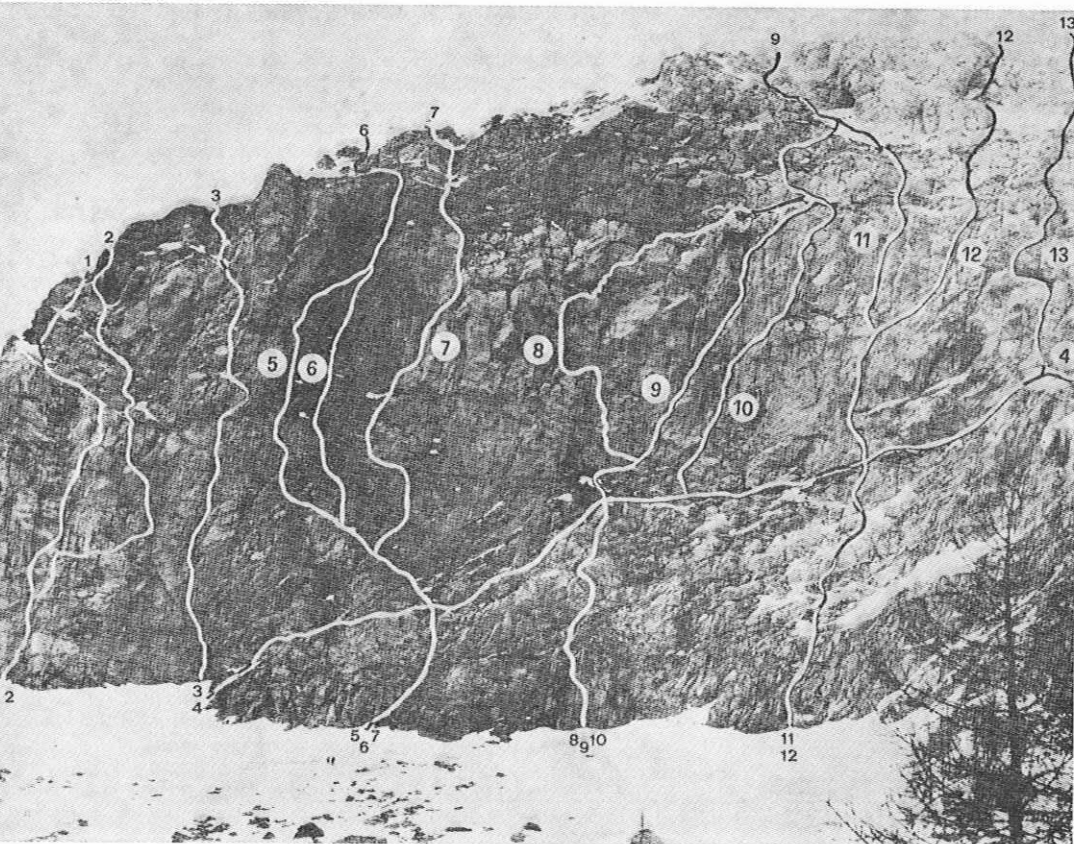
IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK od 1. 10. 1976. do 31. 12. 1976

Šišič Jerko — Split, din 30; Peterlin Tončka — Domžale din 30; Zavodnik Franc — Ljubljana din 50.

Honorar PV so odstopili:

Sinčič Viktor — Crklje, din 30; Dolžan Ing. Janez — Mojstrana din 30; Žužek Boris — Litija din 33; Lajovič Mojca — Ljubljana din 40; Duhovnik Andreja — Ljubljana din 50; Oblak Marjan — Ljubljana din 50; Preglav Ernest — Muta din 50; Tratnik Jože — Ljubljana din 50; Robič Janko — Ljubljana din 30; Saje Stojan — Ljubljana din 80; Zakof Viktor — Žiri din 70; Sušteršič Miro — Mengeš din 110; Premru Ferdo — Ljubljana din 140; Weber Dušan — Ljubljana din 140; Kramar Cene — Laze din 175; Lasič Dušan — Ljubljana 140; Pleterski Janko — Ljubljana din 140; Ključnik Gregor — Ljubljana din 160; Mrežar Slava — Ljubljana din 150; Pregar Drago — Ljubljana din 235; Mlač Bine — Ljubljana din 266; Marinič Janez — Ljubljana din 320; Korenini Drago — Ljubljana din 490.

Skupaj: din 2999.

PLEZALNE SMERI V STENI MALE RADUHE

ORIGINALNA SMER. Ocena: III., mestoma IV. Čas plezanja: 2 uri. Višina stene: 100 m.

1. STEBER. Ocena: V., mestoma III. Čas plezanja: 2 do 5 ur. Višina stene: 120 m.
2. ZZ. Ocena IV. Čas plezanja: 2 uri in 30 min. Višina stene: 120 m. ZZ — VARIANTA,
3. ZAGORČEVA. Ocena: V. Čas plezanja: 3—4 ure. Višina stene: 150 m.
4. PREČENJE MALE RADUHE. Ocena: II., mestoma III. Čas plezanja: 2 uri, 30 min. Višina stene: 100 m.
5. BINI - FIKA. Ocena: IV., mestoma III. Čas plezanja: 4 ure. Višina stene: 160 m.
6. GRETKINA ZAJEDA. Ocena: IV. Čas plezanja: 4 ure. Višina stene: 160 m.
7. PRISTOVSKA. Ocena: IV., mestoma V., začetek in konec III. Čas plezanja: 4 ure. Višina stene: 170 m.
8. LEVO OD PLAT. Ocena: VI., začetek in konec III. Čas plezanja: 6 ur. Višina stene: 170 m.
9. PLATE. Ocena: IV., začetek in konec III. Čas plezanja: 4 ure. Višina stene: 170 m.
10. DESNO OD PLAT. Ocena: VI., začetek in konec III. Čas plezanja: 6 ur. Višina stene: 170 m.
11. MAMINA — DD VARIANTA. Ocena: V., mestoma V+. Čas plezanja: 2 uri.
12. DD. Ocena: VI., začetek in konec III. Čas plezanja: 4 do 6 ur. Višina stene: 180 m.

13. KOVAČEVA. Ocena: VI., začetek in konec III. Čas plezanja: 3 do 5 ur. Višina stene: 160 m.

14. KOROSKA. Ocena: VI. A3. Čas plezanja: 9 ur. Višina stene: 150 m.

15. MIHOVA. Ocena: III. Čas plezanja: 2 uri 30 minut. Višina stene: 140 m.

16. VETRNE POLICE. Ocena: II., mestoma III. Čas plezanja: 1 uro.

GRINTINA V VELIKI RADUHI (prej neimenovana). Ocena: II., mestoma IV. Višina stene: 200 m. Čas plezanja: 3 ure.

STEBER V VELIKI RADUHI. Ocena: IV., mestoma V. Čas plezanja: 4 ure. Višina stene: 300 m.

Proda: komplet Planinski vestnik 1945, 1946, 1948, 1957, 1958, 1959, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968.

Kupi: komplet Planinski vestnik 1901—1924 in 1949 do 1954.

JAMNIK FRANČ
64000 KRANJ, M. Pijade 15

TOVARNA VOLNENIH IZDELKOV MAJŠPERK

PROIZVAJA

- vse vrste volnenih tkanin za moške in ženske obleke iz česane volnene preje,
- vse vrste volnenih tkanin za moške in ženske plašče iz mikane volnene preje,
- volnica za ročno pletenje v čisti volni in mešanici volna sintetika.

Kvaliteto tkanin kontrolira mednarodni sekretariat za volno, ki jamči s svojim znakom **čista runska volna**, da so tkanine na nivoju svetovne kvalitete.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31167

MURA

**Visoka kvaliteta,
najnovjša moda,
velika izbira!**

so odlike oblačil izdelanih
v Tovarni oblačil in perila
»MURA« iz Murske Sobotе.

emona
ljubljana

tozd **ilirija**
trgovina
in gostinstvo,
ilirska bistrica
o. sub. o.

trgovina na veliko
in malo
z industrijskim
in prehrabenim blagom

25 let
vas vodi
KOMPAS
po domovini
in
v svet

